

Tisdagen den 26 Mars 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades två protokolls-utdrag för den 23 dennes och protokollet för den 2 dennes.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 23 dennes bordlagda Utlåtanden och Memorial:

N:o 46, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning, bro- och hamnbyggnader samt kanaler, äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag, m. fl. dylika föremål;

N:o 53, i anledning af väckt motion, om befrielse från lots- och infartspenningar för vissa fartyg; och

N:o 54, i anledning af Kamrarnes olika beslut, i fråga om utbyte af stämpelpapper.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Banko- och Lag-Utskottets den 23 dennes bordlagda Utlåtande N:o 1, i anledning af väckta motioner, angående ändring i lagens stadgande om ränta.

Föredrogs ånyo, och företogs punktvis till afgörande, Stats-Utskottets den 16 och 18 dennes bordlagda Utlåtande:

N:o 33, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens Första Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Herr Grefven och Talmannen framställde proposition på bifall till Utskottets i denna punkt gjorda hemställan, hvartill svarades många ja och nej i blandning; och förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den som bifaller Stats-Utskottets i 1:sta punkten af Utlåtandet N:o 33 gjorda hemställan om bifall till Kongl. Maj:ts framställning,

rörande förhöjning af det för H. K. H. prinsessan Eugenie anvisade anslag från 18,000 R:dr till 25,000 R:dr, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna hemställan.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—40;

Nej—53.

2:dra punkten.

Lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande samt bifölls Stats-Utskottets den 16 och 18 dennes bordlagda Utlåtande N:o 34, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Andra Hufvudtitel.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 16 och 18 dennes bordlagda Utlåtande N:o 35, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Tredje Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Herr Schartau: I en tid, då sträng sparsamhet är både dagens lösen och ett oafvisligt behof, tror jag, att Stats-Utskottets utgiftsafdelning vid den nu föredragna punkten framställt ett bättre förslag än Stats-Utskottet in pleno. Jag anhåller derfore om bifall till utgiftsafdelningens förslag, sådant som det återgifves i Herr Björcks reservation, hvilken finnes fogad vid det nu föredragna Utlåtandet.

H. Exc. Herr Friherre De Geer: I afseende å denna Hufvudtitel har Kongl. Maj:t hvarken begärt något nytt anslag eller förhöjning i de belopp, hvartill de särskilda anslagen vid 1856 års riksdag bestämdes, och med hvilka de alltsedan utgått. Någon nedsättning i afseende å de andra Hufvudtitlarne, hvilka på samma gång erhöles förhöjda anslag, har, så vidt jag har mig bekant, icke egt rum eller ens blifvit ifrågasatt.

Det vill dock synas, som om en sådan nedsättning minst borde komma i fråga vid Tredje Hufvudtiteln, då de anslag, som nu utgå till densamma, äro mindre än de voro förr, d. v. s. före 1840 års riksdag, då Rikets Ständer beslöto en betydlig förminskning af dessa anslag, sannolikt mera af politiska skäl, än derfore att man ansåg dem för högt tilltagna. Efter hvad Utrikes-statsministern vid föregående tillfällen sökt ådagalägga, äro utgifterna för de diplomatiska ärendena hos oss icke heller större än hvad andra stater, med hvilka vi äro fullt jemförliga, få vidkännas.

De skäl, som Stats-Utskottets utgiftsafdelning, till hvars förslag bifall nu blifvit här yrkadt, anført för en nedsättning, skulle vara landets under sednare åren förändrade politiska förhållanden samt den finansiella ställningen. För min del kan jag ej inse, hvari dessa förändringar i våra politiska förhållanden skulle bestå. Jag har visserligen inhemtat, att såsom skäl för 1856 års förhöjningar i dessa anslag anfördes, att de förenade rikena dåmera skulle intaga en så aktad ställning ibland de Europeiska magterna, att den kräfd förökade utgifter för dess vidmagthållande. Jag vill icke tro, att vår ställning nu är mindre aktad än då. Enda skilnaden är måhända, att vi nu bättre än då inse vår ställning och hvilken betydelse vi i verkligheten ega för det öfriga Europa. Jag tror icke heller, att man kan antaga såsom ett axiom, att den stat, som icke begär bättre än att få lefva i fred, derföre kan undandraga sig kostnaderna för den apparat, som fordras för att med underhandlingar och ordets magt vinna sitt mål, mera än den, som helst vill föra sin talan med svärdet.

Af alla Hufvudtitlarne är den Tredje den, som minst lämpar sig att i detalj regleras af Representationen, emedan dertill fordras en vidsträckt kännedom om förhållanden i utlandet, och emedan utgifterna under denna Hufvudtitel äro gemensamma för båda rikena, samt Kongl. Maj:t i dessa ärenden enligt grundlagen har en större och mera okontrollerad magt, än i fråga om öfriga regeringsärenden. Om utgifterna under denna Hufvudtitel synas Representationen allför betungande, tror jag derföre, att Stats-Utskottet beträddt den rätta vägen att deri vinna rättelse, då det tillstyrkt Riksdagen att i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta tillse och utreda, huruvida icke inskränkingar å anslagen under Tredje Hufvudtiteln skulle kunna vidtagas, samt i detta hänseende framlägga förslag för nästa Riksdag, men det synes mig icke konsekvent, att, såsom Utskottets utgiftsafdelning gjort, samtidigt med denna begäran besluta nedsättning i ett enstaka anslag, eller det, som för närvarande utgår till »skrifmaterialier och expenser samt extra utgifter.» Af detta anslag bestridas ganska vigtiga utgifter. Sålunda användas högst betydliga belopp häraf till postporto, telegrammer, rese- och kurirkostnader. Vidare utgå häraf pensioner, expektans-traktamenten, ekiperingspenningar, extra utgifter vid centraladministrationen och vid beskickningarne; kostnaderna för utomordentliga beskickningar m. m. En stor del af dessa utgifter är af beskaffenhet, att de icke kunna på förhand beräknas. Så fordrar t. ex. en häfvunnen sed, att, om en utomordentlig beskickning sändes hit från en annan stat, den måste på samma sätt besvaras. En liten stat kan svårigen vidtaga någon förändring häri, den skulle endast tagas såsom en ohöflighet.

Stats-Utskottets utgiftsafdelning har likväl icke blott nedsatt detta anslag, utan äfven sökt binda händerna på Kongl. Maj:t i fråga om denna Hufvudtitel vida mera än i afscende å de andra, derigenom att man föreslagit, att såväl detta anslag, som anslaget till ministerstaten, skulle uppföras såsom särskilda reservationsanslag, hvilka således icke finge utom sitt egentliga ändamål användas, då deremot på de andra Hufvudtitlarne Kongl. Maj:t har rätt att mera fritt förfoga öfver de besparingar, som uppkomma på de särskilda posterna och ingå till Hufvudtiteln allmänna besparingar. Dessutom har utgiftsafdelningen för-

ändrat titeln på detta anslag. För närvarande heter det »till skrifmaterialier och expenser samt extra utgifter», hvaremot utgiftsafdelningen benämnt det endast »till skrifmaterialier och expenser». Skulle man deraf draga den slutsats, att det skulle användas på samma sätt som anslag med denna benämning under de andra Hufvudtitlarne, så skulle det visserligen blifva tillräckligt för egentliga skrifmaterialier och expenser, men man skulle icke hafva något för alla de andra nödiga utgifter, hvarom jag nyss talat.

Sjelfva det belopp, 20,000 R:dr, som skulle vinnas genom denna på höft föreslagna nedsättning, är för öfrigt så ringa, att man har svårt att föreställa sig nödvändigheten deraf, utan afvaktan af den mera omfattande reglering, som man vill begära till nästa riksdag; och oakadt utgiftsafdelningens protest emot en sådan uppfattning, befarar jag, att utom Representationen och utom landet skulle man uppfatta nedsättningen såsom ett uttryck af missnöje med det sätt, hvarpå de angelägenheter, för hvilka Tredje Hufvudtiteln är afsedd, blifvit skötta.

Jag vågar därför anhålla om bifall till Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Friherre Raab, Carl Adam: Det har yttrats, att vi för närvarande hafva brist på tillgångar, äfven till de nödvändigaste utgifter, och då Utskottet erkänt, att, utan men för Rikets politiska och kommersiella förbindelser, hvilka under alla förhållanden böra upprätthållas, ganska betydliga besparingar skulle kunna vidtagas å denna Hufvudtitel, så anser jag af vigt att fästa sig vid den motivering, Utskottet lagt till grund för sin hemställan vid denna punkt. Utskottet säger nemligen »förutom de väsendtliga svårigheter, som jemväl i öfrigt skulle för Riksdagen möta vid bestämmande af de diplomatiska embetenas antal och beskaffenhet samt aflöning, anser Utskottet den omständigheten, att Sveriges och Norges diplomatiska representation af de förnade rikena gemensamt bekostas, utgöra en tillräcklig anledning att söka undvisa de meningsskiljaktigheter, som lätteligen kunde uppstå, derest Sveriges Riksdag och Norges Storting skulle hvar för sig ingå i speciel pröfning af ifrågavarande utgifter.»

Mig synes likväl tydligt, att Riksdagen lika väl skulle kunna bestämma aflöningen till ministrarne som till presidenter m. fl. Det måtte väl icke fordras så stor specialkunskap, för att veta hvad en minister t. ex. i Madrid behöfver att lefva på. Jag anser det hafva varit Utskottets skyldighet att skaffa sig nödiga uppgifter i detta hänseende, för att framkomma med ett fullständigt förslag. Visserligen kan det lyckas uppskjuta denna fråga en eller annan riksdag, men den måste lösas. För öfrigt skulle det väl ej vara så illa, om en person kunde sköta ministerbefattningarne både i Madrid och Lissabon, och man på detta sätt kunde indraga ministerposten i Madrid, likasom åtskilliga af de andra, Friherre Liljencrantz föreslagit, borde indragas. Jag anser det därför vara af vigt, att man icke uppskjuter denna reglering, men då Utskottet i detta hänseende icke framställt något förslag, och den således nu ej kan ske, vill jag för närvarande anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Schartau: Må det ursäktas mig, om jag i afseende å Sveriges ställning inom det Europeiska statsförbundet har en annan tanke än den, som yttrades af den högt aktade ledamot, som näst efter mig hade ordet. Jag kan ej hängifva mig åt den tanken, att Sverige är ett mäktigt land, att det skulle ligga någon vikt på att Sverige hölle en kostbar attiralj vid andra hof. Jag tror det klokast, om Sverige intager en ödmjuk ställning gent emot de stora magterna, och derföre behöfves ej en så stor attiralj. Jag kan icke föreställa mig, att ställningen nu är annorlunda än före år 1856. Gick det då an med de små anslagen, kan det ej heller vara skadligt, om dessa anslag nu något reduceras. Man har anmärkt, att Utskottets utgiftsafdelning icke blott föreslagit att anslaget skulle nedsättas, utan äfven vidtagit åtskilliga andra förändringar, ibland annat derigenom att det upptagits som reservationsanslag, hvarigenom besparingarne derpå icke skulle kunna användas till andra ändamål, än hvad rubriken innehåller, eller skrifmaterialier och expenser. Jag tror ej, att hittills några besparingar gjorts på detta anslag, utan att den summa, som beviljas, äfven kommer att användas. Denna summa må kallas reservationsanslag, och den må i sin helhet användas, men hvad man anslår bör vara måttligt. Jag vet ej om extra utgifter och expenser kunna häntyda på olika saker, för mig synas dessa benämningar liktydiga. Det är sagdt, att inskränkning i anslaget skulle komma att anföras såsom bevis på missnöje öfver förvaltningen af Utrikes-departementet. Detta måste jag likväl bestrida. Jag tror ej, att man på en så liten inskränkning, som här är i fråga, skall kunna grunda någon åsigt om missnöje. På detta rum hör man ofta talas om sparsamhet och huru nödigt det är att den iakttages, men då fråga blir att tillämpa denna sparsamhet på något särskildt fall, har man alltid någon ursäkt till hands.

Friherre Raab, Adam Christian: Jag har blifvit uppkallad af ett yttrande, som undföll den föregående talaren; jag säger undföll, ty jag kan ej tro att han vid närmare eftersinnande skulle vidhålla det samma. Han yttrade nemligen, att han ansåg klokast, att Sverige intog en *ödmjuk* ställning mot de andra magterna. Det är likväl en gammal regel, att den, som vill ingifva andra aktning, äfven bör hysa aktning för sig sjelf. Den gudsnådliga minen är ej väl egnad att ingifva den aktning, som är nödvändig för sjelfständighet, och jag tror ej, att vi nu borde intaga denna ödmjuka ställning, lika litet som jag anser, att vi böra falla undan och visa oss för svaga att utgöra en medlem af det Europeiska statsförbundet. En stor tänkare har redan för mera än 1,000 år tillbaka sagt, att den, som ej förlorar tron på sig sjelf, förlorar heller aldrig tron på sin sjelfständighet.

I sjelfva hufvudsaken instämmer jag så till vida med den föregående talaren, att jag anser högst betydliga inskränkningar kunna ske i afseende å denna Hufvudtitel, men jag tror icke, att det vore rätta sättet att, såsom utgiftsafdelningen föreslagit, göra inskränkningar på det ifrågavarande obetydliga anslaget.

Grefve af Ugglas, Ludvig: Jag har begärt ordet, för att i kort-het redogöra för skälen till Utskottets framställning i denna punkt.

Innan jag går derhän, vill jag med några ord besvara en talare, som påstod, att det för Representationen icke är svårare att bestämma ministerlöner än presidentlöner. En talare, som redan i början af diskussionen hade ordet, har redan i afseende härå anmärkt, att det vore svårt för Representationen känna lefnadskostnader m. m. dylikt på de särskilda orter, der dessa ministrar skola uppehålla sig, men dertill kommer ännu en annan omständighet. Det torde vara ganska svårt för Representationen att afgöra, huruvida Sveriges intressen kunna anses tillräckligt tillgodosedda, äfven om man icke har ministrar vid åtskilliga hof, men än svårare blir detta, då man äfven fäster afseende å Norge. Jag vill i detta hänseende anföra ett exempel; man har särskildt talat om Madrid såsom en plats, hvarest Sveriges intressen ingalunda fordrade en särskild minister. Om detta är sannt för Sverige, så är det deremot icke förhållandet med Norge, som idkar en betydande sjöfart på Spanska hamnar. Detta gör äfven att, enligt hvad jag från säkert håll hört uppgifvas, om Sverige skall indraga ministerplatsen i Madrid, Norge skulle komma att hålla en särskild minister derstädes, emedan det lär vara endast genom medverkan af en dylik embetsman, som man kan hoppas vinna ett tillräckligt kraftigt skydd mot de obehag af alla slag, för hvilka sjöfarande äro utsatte i de Spanska hamnarne. Endast af detta exempel synes ganska tydligt, att det icke vore lämpligt, om en omreglering af ministerstaten skedde endast af ena Statsmagten, utan att den bör göras af båda gemensamt. Då sanningen häraf icke lär kunna bestridas, måste man väl medgifva, att den besparing af 20,000 R:dr, som man i detta fall vill vinna, är alltför liten, för att man för den skull skulle hafva læderat principen. Emot en talare helt nära mig, som yttrat, att man förde sparsamheten på tungan, men icke ville tillämpa den, när derom blef fråga, får jag endast erinra, om denna beskylning kan rättvisligen rigtas mot Stats-Utskottet, då man tager i betraktande, hvilka inskränkningar Utskottet föreslagit i de begärda anslagen, och hvarom de andra Hufvudtitlarne bära tillräckligt vittnesbörd. — Jag anhåller på dessa skäl om bifall till Utskottets framställning.

Grefve Ehrensvärd: Ehuru det egentligen är den 1:sta punkten, som nu utgör föremål för öfverläggningen, anhåller jag dock att få kasta en blick äfven på den andra. Det vill nemligen synas, som om Stats-Utskottet, genom sitt förslag i 2:dra punkten om aflåtande af en underdånig skrivelse, angående framläggande för nästa Riksdag af förslag till nedsatt utgiftsstat för Tredje Hufvudtiteln, velat motivera sitt tillstyrkande i den 1:sta. För min del ansluter jag mig till denna Utskottets åsigt, och önskar således att densamma måtte vinna Kammarens bifall. Men då jag nu säger, att jag biträder Stats-Utskottets åsigt i denna fråga, följer deraf, att jag icke kan instämma i hvad Herr Schartau yttrat. Han utgick derifrån, att besparingar behöfde göras, och att vår ställning icke mera var sådan som förr, utan att vi borde hålla oss stilla och intaga en ödmjuk hållning gent emot de andra Europeiska magterna. Ifrån dessa premisser ledde samme ärade talare sig till att yrka bifall till Herr Björcks reservation, enligt hvilken 20,000 R:dr borde strykas på Tredje Hufvudtitelns nuvarande an-

slag. I förbigående ber jag att härvid få anmärka, att, då Herr Schartau benämnde Herr Björeks reservation utgiftsafdelningens inom Stats-Utskottet förslag, detta icke är fullt exakt, ty om jag är rätt under-rättad, så stannade i denna fråga inom afdelningen 3 ledamöter mot 3; och Herr Björeks reservation kan således lika väl sägas uttrycka minoritetens som majoritetens åsigt. Jag har velat nämna detta, på det man icke måtte fästa alltför stor vikt vid densamma. Herr Schartau, som talat om, att besparingar i allmänhet borde göras, och derom äro vi visst alla ense, förutsatt att besparingarne göras med urskiljning, och icke föranleda till svårare olägenheter, utan till nämnvärd minskning i skatterna, Herr Schartau har emellertid icke nöjt sig med den skrifvelse, Utskottet tillstyrkt, i ändamål att till nästa riksdag erhålla ett förslag till nedsatt stat för Departementet, utan påyrkat, i enlighet med Herr Björeks reservation, att inskränkningar genast skulle ske, och början göras med de ifrågavarande 20,000 R:dr. Jag frågar då, är denna summa af någon så stor betydelse för landet, att den, utan afseende på Norge, utan afseende på 1856 års Ständers, efter noggrann pröfning fattade beslut, och utan afseende på det Kongl. Maj:ts förbehållna bedömandet af bästa sättet för handhafvande af våra utrikes angelägenheter, bör nu genast strykas. För min del tror jag det icke. Jag anser visserligen, att det icke är omöjligt uppehålla ärendenas jemna gång inom Utrikes-departementet utan denna summa, men jag tror, att under nuvarande förhållanden det ligger vikt på, att den beviljas, emedan, såsom Konungens förste rådgifvare nyss yttrat, ett afslag i denna obetydliga fråga utom Representationen och utom landet skulle anses som ett misstroendevotum mot chefen för Utrikes-departementet. Jag tror mig under mina förra tjänstebefattningar och under det vistande utomlands, hvartill de föranledde, hafva förvärfvat någon kännedom om huru sådana frågor uppfattas, och jag tror mig kunna försäkra, att, om äfven man kunde lyckas att för vårt eget land göra begripligt, att ett dylikt beslut icke hade sin orsak i något misstroende, utan endast i ett långt drifvet sparsamhetsnit, skulle det dock utomlands alltid komma att anses såsom ett misstroendevotum, uttaladt emot utrikesministern af den första Riksdagen, som sammanträd efter Representationens ombildning, och jag är också viss om, att många skulle låta sig angeläget vara, att för granmländerna så äfven framställa förhållandet. Jag ber härvid, att få erinra Er, Mine Herrar! att, då i andra länder, Representationen vill uttala sitt missnöje med någon minister, är det vanligt, att man stryker en mindre summa i hans budget, tillräckligt stor, för att visa Representationens afvoghet mot den minister, hvars departement är i fråga, och hvilken man önskar aflägsnad ur styrelsen, men likväl icke af den betydelse, att den kan hindra den statsman, man vill sätta i hans ställe, att sköta departementets ärenden på det sätt han eller majoriteten önskar. Likheten häremellan och med hvad man nu vill, att vi skola göra, är alltför tydlig, för att jag skulle behöfva vidare yttra mig deröfver; ty, såsom jag tror mig förut haft äran säga, jag betviflar ingalunda, att ju ärendena kunna nödtorftigen handhafvas inom Utrikes-departementet, äfven om dessa 20,000 R:dr afknappas. Och om också en eller annan här i landet tycker det vara en betydlig och högst nödig besparing, så blir den visserligen

icke så ansedd utanför vårt lands gränser: der blir den ansedd för hvad den måste i grunden också vara, ett uttryck af Representationens mistroende. Då jag nu icke vill vara med om att uttala ett sådant, får jag motsätta mig Herr Schartaus yrkande och anhålla att, med godkännande af den motivering, Utskottet i 2:dra punkten lagt till grund för sin framställning i den 1:sta, denna måtte af Kammaren bifallas.

En talare har klandrat Utskottet för det Utskottet icke lemnat någon utredning angående beloppet af de löner, som borde tilldelas de diplomatiska embetsmännen, samt i detta hänseende framlagt ett detaljeradt förslag. För min del tror jag, att Utskottet, äfven om det kunnat göra det, icke varit berättigadt att göra det; och anhåller jag att likasom en föregående talare få fästa uppmärksamheten derpå, att 11 § Regeringsformen torde lägga något hinder i vägen för Kamrarne, att ensamme bestämma denna stat. Då denna § åt Konungen öfverlemnar att »låta bereda och handhafva de ministeriela ärendena på det sätt, Honom lämpligast synes,» så är derigenom väl äfven uttryckt, att Han eger afgöra, genom hvilka slags embetsmän de bäst kunna handhafvas, antingen genom ministrar, chargés d'affaires, ministerresidenter eller generalkonsuler, förutsatt att de af Riksdagen för Utrikes-departementet anslagna medel icke öfverskridas. Jag tror derföre, att i detta ämne Representationen icke får gå alltför mycket i detalj. Föregående Riksdagar, ända sedan 1809, hafva äfven sett saken på samma sätt. Vid 1856 års riksdag då tillökning i anslaget för Utrikes-departementet af Kongl. Maj:t äskades, åtföljdes budgeten af förslag till ministerstat. Stats-Utskottet tog visserligen kännedom om detsamma och förvissade sig derigenom om, att de af Kongl. Maj:t då äskade anslag voro behöfliga, men Utskottet ansåg sig icke böra ingå i pröfning af förslaget, utan tillstyrkte Rikets Ständer att bevilja slutsumman, och att öfverlemlna åt Kongl. Maj:t att inom gränserna för denna stat reglera lönerna m. m. såsom Honom lämpligast syntes. Detta blef Rikets Ständers beslut, och sedan dess har Departementets stat, icke undergått någon förändring.

Då nu Utskottet ansett besparingar kunna och böra göras, och jag för min del ansluter mig till denna åsigt, tror jag, att Stats-Utskottet inslagit den enda väg det kunnat gå, nemligen att föreslå Riksdagen att till Kongl. Maj:t ingå med begäran om utredning af hvilka inskränkningar, som på denna Hufvudtitel kunna ske. Beslutar nu Riksdagen att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse af det innehåll, Utskottet föreslagit, är det min tro, att Regeringen icke kan underlåta att fästa afseende derå; att efter hvad Hans Excellens Herr Justitie-statsministern nyss yttrat, torde Kammaren kunna vara förvissad om att så också kommer att ske. Detta är ett ytterligare skäl för mig, att anse det olämpligt, att för närvarande och på fri hand vidtaga några inskränkningar i Hufvudtiteln, och får jag derföre yrka bifall till hvad Kongl. Maj:t äskat och Stats-Utskottet tillstyrkt.

Friherre von Schwerin: En talare har sagt, att sparsamhet är dagens lösen. Det medgifver jag, likasom att den är nödvändig för uppehållandet af landets finanser, men det är med den, som med hvarje annat läkemedel. Det måste användas med klokhet både i afseende å

tid och qvantitet. Hvad qvantiteten angår, anser jag denna summa icke vara tillräckligt stor för att kunna göras till föremål för denna sparsamhet. Tiden synes mig ej heller lämplig. Det synes mig tydligt, att en svag stat måste med yttersta uppmärksamhet hålla utkik på händelsernas gång, för att kunna städe intaga den ställning, som förhållandena för ögonblicket kräfva. Under sådana omständigheter synes det mig orätt att nu, då den politiska horisonten tyckes ingifva litet hvar oro för framtiden, vidtaga indragningar, som skulle kunna hindra Sverige att med tillräcklig noggrannhet följa händelsernas utveckling. Af dessa få ord torde det vara klart, att jag ansluter mig till dem, som yrkat på bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner Carl Göran: Jag vill icke inlåta mig på något bedömande af den närvarande politiska ställningen, eller derom, huruvida det sätt, hvarpå vi kommo ifrån de sista hotande förvecklingarne, höjt Sveriges anseende hos andra magter, eller om de känslor, som väcktes af de yttranden angående Sveriges framtida politik, hvilka förekommo i Konungens throntal vid Riksdagens öppnande, voro just de angenämaste; jag tror dock, att sistnämnda yttrande kan anses utgöra en borgen för att, så länge vår nuvarande utrikesminister står i spetsen för de utrikes angelägenheterna, han skall söka hålla det löfte, som gifvits landet; och då detta är af vida mera vigt än, om vi skulle utveckla någon kraft i den riktning, som en värd talare tyckts förorda, samt ett bifall af Representationen till den nedsättning af anslaget, som påyrkats af den förste talaren, lätteligen skulle kunna fattas såsom ett uttryck af misstroende emot chefen för Utrikes-departementet, kan jag icke annat än förena mig med dem, som tillstyrkt bifall till Utskottets framställning i den nu föredragna punkten.

Jag kan vid detta tillfälle likväl icke underlåta att antyda en omständighet, som hos mig väckt den tanke, att man, utan att åsyfta något misstroendevotum emot Utrikes-statsministern, kunde önska en inskränkning i utgifterna för diplomatiska korpsen. Denna anledning är, att, då man svårigen kunnat tro att de diplomatiska angelägenheterna äro så ansträngande, att de kunna hindra våra ministrar i utlandet från att egna någon uppmärksamhet åt sådana tilldragelser i det land, hvarest de äro anställda, hvilkas kännedom kunnat för fosterlandet vara gagnelig, man icke utan en viss förtrytelse förnummit den passivitet, hvaruti de i allmänhet synas hafva alltmera försjunkit. Det var likväl en tid då förhållandet var annorlunda och vi t. ex. från Paris nästan årligen erhöilo noggranna underrättelser om de framsteg i industrielt eller kommersielt hänseende, som derstädes egt rum. Vår diplomati i Frankrike sköttes likväl då af en gammal man, öfver hvilken man icke kunnat förundra sig, om han tagit sig något mera hvila. Äfven i sednare tider har mig veterligen från en af de yngre diplomaterne dylika upplysningar ingått, och blifvit allmänheten meddelade, men på det hela är den skörd, som på denna väg under den sednare tiden kommit till allmänhetens kännedom, mager och obetydlig. För min del tror jag, att, om i detta hänseende någon lifligare verksamhet utvecklades, den skulle kunna blifva af ganska väsendtlig nytta och att i sådant fall landet skulle med nöje offra allt, hvad som behöfdes, för att aflöna dess diplomatiska

korps. Villkoret är dock, att denna anser sig något mera skyldig att verka för landets nytta, än att hvila sig.

Jag har härmed endast velat häntyda på, huru vigtig den diplomatiska verksamheten kan vara för ett folk, äfven om det öfvergifvit alla äregiriga planer, och endast sträfvar att gå framåt på den fredliga utvecklingens väg. Stater af mindre betydighet, än Sverige för närvarande är, hafva genom verksamhet hos sina diplomatiska agenter vetat bereda sig fördelar, hvilka icke kommit oss till godo. Sålunda har Schweiz, fastän det icke är ett sjöfartsidkande land, likväl afslutat en handelstraktat med Japan. Danmark har också, enligt hvad vi nyligen inhämtat af tidningarne, afslutat ett dylikt förbund, men hvarken Sverige eller Norge hafva ännu tillträde till detta lands hamnar, och vi kunna således icke draga någon nytta af de afsättningsstillfällen, som der kunna erbjudas oss. Huruvida något blifvit gjort för att förbereda en dylik traktat är mig obekant.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 6 e. m.

Friherre Sprengporten: Försvarsväsendet och diplomaten hafva samma ändamål, nemligen att betrygga ett lands sjelfständighet och bevara dess anseende. Lika öfvertygad jag är derom, att vi måste organisera vårt försvarsväsende, så att vi i detta hänseende komma i paritet med andra Europas länder, i storlek jemförliga med vårt, lika visst tror jag ock, att i nuvarande tidpunkt, då så mycken osäkerhet i de politiska förhållandena är rådande, det icke är lämpligt att i någon väsendtlig mån förändra våra diplomatiska förbindelser med det öfriga Europa.

Väl är det sannt, att vår diplomati för närvarande i många delar är dömd till en viss passivitet i politiskt hänseende; men jag tror dock, att den skulle kunna vara vårt land till stort gagn i industrielt och kommersielt hänseende. Dock, — jag vill icke fullfölja denna sak längre, helst det redan är af flere talare antydt, att länder med mindre resurser än vårt hafva genom diplomatiens verksamhet i nämnda hänseende vunnit fördelar, som icke kommit vårt land till godo. Jag sluter mig dock till desse talares åsichter, såväl deri, som ock i det att en reduktion inom ifrågavarande departement är möjlig, men tror derjemte, att Regeringen ensam kan taga initiativet till en dylik reduktion, då Regeringen ensam har den öfverblick öfver samtliga på frågan inverkan förhållanden, som för densammas rigtiga genomförande är behöflig.

Af dessa skäl får jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre Raab, Carl Adam: Det är endast med anledning af ett yttrande i Grefve Ehrensvärds anförande, som jag begärt ordet. Han sade nemligen, att 11 § Regeringsformen skulle hindra Representationen från att uppgöra en specialstat för Utrikes-departementet. Det är väl möjligt, att man så kan tolka denna §; men jag tror dock ej, att en dylik tolkning är riktig, hvilket jag anhåller att med ett enda exempel få upplysa. Enligt 15 § Regeringsformen eger Konungen i kommando-

mål

mål, fullt ut lika mycken magt som i ministeriela mål. Man skulle, synes det mig, derföre med lika mycket skäl kunna påstå, att Representationen icke eger upprätta specialstat för militärväsendet. Något dylikt skulle dock ingen vilja påstå, hvaraf följer, att Grefve Ehrensvärds tolkning af 11 § är oriktig, och hvaremot jag på det bestämdaste protesterar.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma blifvit yrkadt dels bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan, och dels af Herr Schartau, att Kammaren skulle, med afslag å samma hemställan, besluta:

1:o, att anslaget till ministerstaten skall såsom särskildt reservationsanslag till oförändradt belopp uppföras;

2:o, att till skrifnaterialier och expenser anvisas ett reservationsanslag, till ett från 70,000 till 50,000 R:dr nedsatt belopp, mot nu gällande redovisningsskyldighet; och

3:o, att de öfriga anslagen under denna Hufvudtitel bibehållas till oförändrade belopp;

framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan, och, då dervid svarades tårika och starka ja jemt några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 16 och 18 dennes bordlagda Utlåtande N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Riksstansens Fjerde Hufvudtitel.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta Utlåtande skulle punktvis företagas till afgörande, hvarvid anmälte sig och yttrade

Grefve Hamilton, Henning: Jag får hemställa, att detta Utlåtande måtte punktvis föredragas, dock med öppen rätt för Kammaren, att, derest sådant skulle finnas lämpligt, till gemensam behandling företaga två eller flera punkter i Utlåtandet.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att det nu föredragna Utlåtandet skulle punktvis företagas till afgörande, dock med öppen rätt för Kammaren att, derest sådant skulle finnas lämpligt, till gemensam behandling företaga två eller flera punkter i Utlåtandet, och blef denna proposition med ja besvarad.

1:sta punkten.

Grefve von Platen: Ingen inom denna Kammar lär hafva större anledning än jag att beklaga, att chefen för det departement, hvars anslag nu skola behandlas, ej är personligen här närvarande. Men jag hoppas ock, att Kammaren ej begär, att, ehuru jag för tillfället ärsatt

att behandla de till berörda departement hörande frågor, jag skall med ett längre anförande söka belysa de ämnen, som nu äro föremål för Kammarens behandling. Ett dylikt anförande, som i allt fall icke kunde hafva något synnerligt värde, kan jag så mycket heldre undvika, som inom Kammaren finnas flere personer, hvilka om alla de frågor, de af högsta vikt såväl som de af mindre, som hit höra, ega den fullständigaaste kännedom och således äro i tillfälle att lemna alla nödiga upplysningar i saken.

Några ord tillåter jag mig dock att yttra, då de afse frågan ur mera allmänt fosterländskt intresse, än från egentlig militärisk synpunkt.

Det förefaller mig, som man vid dessa frågors bedömande borde lägga särskild vikt vid tre omständigheter, hvilkas vikt nödvändigt hvar och en måste inse och troligtvis icke heller af någon i Kammaren blifvit förbisedda. Det är att, för att anskaffa åt landet en stridsduglig armé, man måsta sörja för befälets bildning, truppens öfning och dugliga vapens anskaffande åt densamma.

Nödvändigheten deraf att befälet bildas lär ingen kunna förbise, och man kan väl ej förneka, att de sista tidernas tilldragelser visat behöfvat deraf vara så stort, att man derom förut icke haft någon aning. Äfven de, som icke fördjupa sig i rent militära undersökningar, hafva säkerligen ej utan förvåning kunnat förmärka, hurusom en armé nästan utan krigsvana besegrat en här med stor och mångårig sådan. Sådant utvisar ju, att man äfven under fredstid kan ordna sitt försvarsväsende så, att man i afgörandets ögonblick kan med detsamma vinna de åsyftade fördelarna.

Huru nödvändig och nyttig truppens öfning är, inses lätteligen. Jag vill dock anmärka, att senare tiders fordringar i afseende på vapen visat nödvändigheten deraf, att jemväl de taktiska förhållandena måste undergå förändringar. Har man klagat deröfver, att redan under de gamla förhållandena arméen icke erhållit en tillräcklig öfning, så synes det, att under nu anförda förhållanden den öfning, som hittills egt rum, numera måste blifva än mer otillräcklig.

Hvad slutligen angår frågan, huruvida det är nödigt att en armé förses med fullt dugliga och tidsenliga vapen, så är derom så mycket taladt, att jag ej behöfver i detta hänseende vara vidlyftig. Jag inskränker mig allenast till uttalande deraf, att det vore önskvärdt, om hvad Kongl. Maj:t i detta hänseende föreslagit kunde godkännas. Hvar och en inser troligen, att ett antal gevär af 50,000, är, i fall vi skulle komma i krig, långt ifrån tillfyllestgörande. Jag tror derjemte, att det är så mycket angelägnare att ej dröja med att lemna medel till vapens inköpande, som senare tiders erfarenhet ådagalagt, hvilken stor fördel det är att i första ögonblicket vara beredd till strid. I sammanhang härmed får jag nämna, att den komité, som har till uppgift att granska gevärsmodeller, uti afgifvet betänkande af den 23 i denna månad, yttrat, att den för sin del ansåge den Remingtonska modellen för den lämpligaste.

Slutligen får jag tillkännagifva, att vederbörande person hos mig anmält, att det utspridda ryktet, att fästningsverken vid Waxholm skulle vara så beskaffade att, om en kanon under strid förstördes, den endast

med stor svårighet kunde af en annan replaceras, saknar all grund, och att en dylik replacering der icke vore besvärligare än en dylik åtgärd vanligtvis brukar vara.

Herr Statsrådet Bredberg: I afseende på hvad Utskottet i punkten 1 hemställt, tillåter jag mig yttra några ord. Utskottet erinrar i ingressen derom, att hos Kongl. Maj:t föreslagits, det granskningen af vissa till landtförsvaret hörande årsredogörelser skulle från Arméförvaltningen öfverflyttas till Kammarrätten, men att Kongl. Maj:t förklarar den skola hos Arméförvaltningen fortfarande verkställas. Detta är ett obestriddigt faktum. Men om Utskottet afsett, att på detta förhållande i någon mån stödja sitt afstyrkande af bifall till Kongl. Maj:ts Proposition uti förevarande fall, så får jag deremot framhålla de förhållanden, som gjort det omöjligt eller olämpligt, att till Kammarrätten öfverflytta den första granskningen af hithörande räkenskaper, nemligen dels att Kammarrätten redan har så mycket att göra, som den kan medhinna, och dels att för en behörig revision i berörda hänseende erfordras en sakkunskap, som icke hos Kammarrättens Öfverrevisionsdepartement kan påräknas, t. ex. i fråga om tekniska benämningar på gevärsdelar, om provianteringsförhållanden m. m., men som deremot är för Arméförvaltningens revisionspersonal tillgänglig, genom der förvarade handlingar och den ständiga beröringen mellan embetsverkets civile och militäre tjänstemän.

Då Krigs-kollegium omorganiserades till en Arméförvaltning, åsyftades dermed att erhålla en snabbare och raskare handläggning af de dit hörande ärendena, men ingalunda att kontrollen skulle blifva mindre, hvilket väl ej heller lär vara Stats-Utskottets mening. Bland Arméförvaltningens åligganden, enligt dess instruktion, ingår uttryckligen att öfvervaka förvaltningen jemväl af sådana för landtförsvares behof anvisade medel, som icke äro ställda till det centrala embetsverkets omedelbara förfogande.

De skäl, som tala för ifrågavarande, af Kongl. Maj:t framställda förslag, finnas för öfrigt utvecklade i bihanget till Kongl. Maj:ts Proposition om Statsverkets tillstånd och behof (N:o 3 a, sidd. 7—13) och då jag tager för gifvet, att Kammarens ledamöter om dem tagit kännedom, vill jag icke nu upprepa desamma.

Utskottet synes hafva tänkt sig, att, genom vidtagande af ändamålsenliga åtgärder, kamererarne i de särskilda departementen skulle kunna befrias från en mängd, dem nu åliggande bestyr och således desse tjänstemän blifva i tillfälle öfvertaga andra göromål, samt att förty det ifrågavarande revisionsarbetet skulle kunna af den nuvarande personalen behörigen fullgöras. Men dervid får jag erinra, att kamererarne, äfven om de befriades från en del, dem nu åliggande göromål, i allt fall hafva så många, att de icke kunna egna behörig tid och omsorg åt andra magtpåliggande bestyr. I sammanhang härmed bör jag fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att i Krigs-kollegium fanns bredvid kamereraren en tjänsteman, kallad kammarförvandt, som delade kamererarens åligganden och kunde betraktas såsom hans alter ego, men att sådana tjänstemän icke finnas i Arméförvaltningen, hvarigenom ock kamereraregöromålen ökats mycket emot hvad de förr voro.

Slutligen får jag erinra derom, att den af Utskottet antydda utvägen, eller revisionsarbetets öfverflyttande på kamererarne, möter ett formelt, om också till sin vikt mindre betydande hinder deri, att, enligt Kongl. Förordningen den 11 December 1830, kamererarne skola deltaga i besluten rörande anmärkningsmål; hvarigenom således skulle inträffa, att, derest revisionen ålades dem, samme personer komme att göra anmärkningarna och döma deröfver.

Dessa skäl synes mig tala därför, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte bifalla hvad Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit.

Grefve af Ugglas:

Efter härmed slutad öfverläggning, framställdes proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställan; och då dertill svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

2:dra och 3:dje punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

4:de punkten.

momentet a.

Herr von Geijer: Den nu föredragna frågan synes mig förtjent af ett varmare behjertande än den fått röna af Stats-Utskottet.

Om också vid nuvarande riksdag medelstillgångarne ej medgifva beviljandet af andra anslag än sådana, som äro af behofvet oafvisligen påkallade, och till denna kategori möjligen icke bör räknas det begärda anslaget till krigshögskolan, så tror jag dock, att afsläandet af Kongl. Maj:ts Proposition om nämnda högskolas omorganisation och utvidgning bör ske under erkännande af frågans stora vikt och betydelse för officersbildningen inom vårt land. Aldra minst torde för ett sådant afslag kunna med fog anföras de skäl, Stats-Utskottet andragit. Dessa skäl äro, att Utskottet saknar tillgång till sådan utredning om krigshögskolans organisation, som utgjorde tillförlitlig ledning för granskning af aflöningsstaten, och att hvad i fråga om läroverkets flyttning till hufvudstaden blifvit meddeladt, icke tillfyllest ådagalade nödvändigheten af en sådan åtgärd.

Hvad först angår aflöningsstaten, så synas fullständiga motiver till densamma, vara till finnandes uti Landtförsvars-komitéens betänkande, jemfördt med kommissionens för afgifvande af förslag angående officersbildningen betänkande af den 19 Februari 1866. Uti förra betänkandet finnes särskildt anfördt: »att aflöningsstaten för Artilleri-läroverket är, i synnerhet vid jemförelse med Krigs-akademiens stat, så i ögonen fallande låg, att den icke står i ringaste förhållande hvarken till arbetet eller undervisningens vikt och anseende».

Beträffande krigshögskolans flyttning till hufvudstaden torde kunna sägas, att denna flyttning — äfven under de gamla förhållandena, ja i

20 år, ett önskningsmål — blifver, om högskolan skall utvidgas, nära nog en nödvändighet. Efter sin nya form skulle nemligen krigshögskolan komma att omfatta tvänne alldeles skiljda lärolinier, en för specialvapen och en för arméen i allmänhet. Och för en sådan anordning, som fordrar ett icke obetydligt antal lokaler ensamt för föreläsningar och examina, lemnar Marieberg, äfven om ele vantalet ej blefve större än för närvarande, icke tillräckligt utrymme. Ännu mindre kan der elevernes antal ökas, hvilket deremot utan kostnad kan ske om krigshögskolan är förlagd i staden, hvarest eleverne af arméen, som nu hafva fri inqvartering på Marieberg, skulle sjelfve komma att kostnadsfritt för Staten skaffa sig bostäder. Och är det till märkandes, att lefnadskostnaden icke derigenom för dessa elever fördyras, utan kanske tvärtom blifver mindre, emedan de otvifvelaktigt kunna ställa sin hushållning på en billigare fot i staden än på Marieberg.

Sjelfva begreppet af en högskola — så står att läsa i kommissionens betänkande — förutsätter all offentlighet vid föreläsningar och examina, likasom ock, att tillfälle finnes för utom läroverket stående personer, som det önska, att för egen utbildning besöka föreläsningarne. I båda dessa afseenden är krigshögskolans emplacement utanför staden högst ogunstigt; detta emplacement har dessutom den menliga följd, att personalen vid läroverket förspiller sin tid med att färdas emellan staden och Marieberg, hvilket ock medför kostnad.

Jag tror det vara med god hushållning mest öfverensstämmande, att krigshögskolan flyttas till hufvudstaden, och att på sätt Kongl. Maj:ts Proposition innehåller, kronoegendomen Marieberg användes till verkstäder för förfärdigande af ammunitionspersedlar. I närvarande tidpunkt, då en stor omorganisation af vårt försvarsväsende inom de 10 till 20 närmaste åren förestår, torde vi ej böra mera, än högst nödigt är, dröja att låta Krigshögskolan efter den föreslagna nya organisationsplanen komma till stånd. Ty det är ju klart, att från en dylik läroanstalt komme att utgå män, hvilka med fördel kunde användas vid de många och svåra arbeten, som omorganisationen af vårt försvarsväsende kräfver. Hvarje års krigserfarenhet från främmande länder visar ock nödvändigheten af en stor krigsvetenskaplig utbildning hos de officerare, hvilka skola deltaga i ledningen af en krigförande armés rörelser.

Af dessa skäl och då jag antager, att, ty värr, ett yrkande på bifall till Kongl. Maj:ts Proposition vore fäfangt, får jag föreslå, att Kammararen, med underkännande af Utskottets motiver, godkänner det slut, hvartill Utskottet kommit.

Friherre Bildt: Min ärade granne yttrade nyss, att diplomaten likasom arméen hade samma ändamål, nemligen försvarandet af ett lands sjelfständighet och bevarandet af dess anseende. Denna väl sagda tanke bidrog utan tvifvel icke ringa till det beslut, som fattades i afseende å budgeten för Tredje Hufvudtiteln. Jag hade önskat, att denna tanke blifvit mera beaktad inom Stats-Utskottet. Men det förefaller mig verkligen som, om man der varit mer hågad att göra uppoffringar för ordets än för svärdets representanter, för vår sjelfständighet. Det allmänna intresse för vårt försvarsväsende, som under åtskil-

liga år varit rådande i vårt land, hade säkerligen, om det blifvit inom Utskottet tillbörligen representeradt, utverkat lika mycket understöd åt svärdets, som åt ordets banerförare. Man kan nemligen väl ej förneka, att vår tid är så beskaffad, att hvarje land, som är månt om sin sjelfständighet, måste vidtaga stora anstalter, för att sätta sitt försvarsväsende i någorlunda ordnadt skick. Denna åsigt har ock på många sätt gifvit sig luft i vårt land, nemligen i de frivilliga skarpskytteföreningarne, i mångfaldiga skrifter, innehållande mer och mindre detaljerade försök till arméens omorganisation, i tillsättandet af ett särskildt Utskott för behandling af frågorna om arméens ombildning m. m. Allt detta gifver otvetydigt tillkänna, att nationen verkligen är genomträngd af den tanken att *något* måste göras, för att sätta vårt försvarsväsende i ett aktningssbjudande skick. Nu må det väl vara sannt, att man i fråga om sättet härför, är oense; men på hvilket sätt än omorganisationen må verkställas, så är det dock vissa saker, derom man, oberoende af alla omorganisationsfrågor, kan och bör vara ense, nemligen om nödvändigheten att bilda befälet, öfva truppen och anskaffa åt arméen duglig materiel.

Den förste talaren häntydde på det stora gagn, Preussen under sitt sista krig haft deraf, att det under freden oafslåtligt sträfvat att bilda skickligt befäl. Ehuru Preussen hade endast s. k. fredsofficerare, hvaremot Österrike egde många erfarne krigsofficerare, visade dock snart Preussen sin öfverlägsenhet i fråga om befälet. Men dessa fredsofficerare hade under loppet af många år i krigshögskolor och vid öfningssläger fått fullständig kännedom om allt hvad som behöfves för att i krig vara en duglig officer. Denna höga bildning gaf ock det vackra resultat, som vi alla känna. Ty det börjar allmänt erkännas, att det var hufvudsakligen Preussiske officerarnes samhällighet, skicklighet och förutseende och ej tändnålsgevären, som under kriget förskaffade segern åt Preussen. Inom Svenska arméen har det länge varit erkänt, att det saknas kontinuitet i vårt krigsbefäls bildning. Landtförsvars-komitéen afgaf i sitt betänkande förslag till förbättringar i detta hänseende. Detta förslag har icke vunnit Kongl. Maj:ts bifall i allo; men i allt fall innehåller redan det, som Kongl. Maj:t funnit godt upptaga, flera väsendtliga förbättringar. Grundtanken deri är, att de särskilda militära undervisningsanstalterna skulle finna sin slutpunkt i krigshögskolan. Att ej vilja göra hvad som behöfves, för att åt arméen skaffa skicklige ingenjör-, artilleri- och generalstabsofficerare, är att visa sig utan intresse för det stora och vackra målet, att förskaffa åt sitt land en väl öfvad och krigsduglig armé, som kan i nödens stund värna sitt fosterlands frihet och sjelfständighet, ty ett bland villkoren för en sådan armé är ett dugligt befäl. Men äfven det att, såsom Utskottet föreslagit, uppskjuta med att söka ordna hvad som icke är väl ordnadt, visar, att man underkänner frågans stora vikt och betydelse. Ty uppenbart är, att ju längre man dröjer med vidtagande af nya anordningar, ju längre dröjer det ock, innan vi få skicklige officerare och äfven innan vår armé kan anses vara i stridsdugligt skick.

Stats-Utskottet har för sitt förslag, att uppskjuta frågans afgörande, anfört två skäl, det ena att frågan icke skulle vara tillräckligt utredd; men den som vet, hvilka digra utredningar det finnes i frågan och

huru densamma deri blifvit från alla möjliga sidor skärskådad, förefaller detta Stats-Utskottets skäl nästan löjligt, och utvisar blott, att det fattas Utskottet icke annat än lust, att bedöma frågan. Det andra skälet, Utskottet anför, är, att det icke skulle vara till fullo ådagalagd, att det vore lämpligt, att flytta krigshögskolan till staden. Men om detta gjordt Utskottet tvehgåse, så hade ju intet hindrat, att Utskottet föreslagit anslaget beviljande, med vilkor dock, att krigshögskolan finge kvarblifva tills vidare vid Marieberg. För min egen del anser jag, lika med en föregående talare, högskolans flyttning till staden vara synnerligen önskvärd; men denna fråga anser jag vara af underordnad vigt och hufvudsaken är, att en krigshögskola blifver inrättad.

Man kan måhända fästa sig äfven dervid, att det enligt Kongl. Maj:ts förslag blifvit, i strid med hvad Landtförsvars-komitén hemställt, ifrågasatt, att på krigshögskolan borde finnas plats jemväl för civilingeniörer. För min del tror jag, att de lämpligast böra undervisas vid teknologiska institutet; men då denna fråga representerar en summa af 3,000 R:dr, har jag föreställt mig, att, om man lägger någon vigt dervid, man i afseende derpå lätt kan vidtaga den förändring, som man i detta fall kan anse nödig och lämplig.

Slutligen får jag hemställa, om icke denna punkt borde till Utskottet återremitteras för att Utskottet må taga den i förnyadt öfvervägande och jemväl meddela utlåtande om högskolan bör flyttas till Stockholm och om civilingeniörer der böra åtnjuta undervisning.

Herr Björnstjerna: Sedan flera år tillbaka hafva Rikets Ständer beviljat rikliga anslag till de vanliga läroverken, från folkskolorna ända upp till universiteten. Men till de militära läroverken har litet eller intet gifvits, ty jag vill ej räkna det, som vid 1856 års riksdag gafs till Carlbergs läroverk och hvilket dock var så ringa, att det ej på långt när räckte till löneförhöjning åt alla lärarne derstädes. Emellertid har behovet af kunskaper, äfven i högre grad, för officerare, synnerligen vid ingenjörkorpsen, artilleriet och generalstaben gjort sig mer och mer gällande. Man har väl vid Marieberg sökt inrymma plats för dem, som ville gå in i generalstaben; men desse officerare kunde dock der ej få lära, hvad som egentligen hörde till deras befattning såsom generalstabsofficerare. Då man dock nu insett, af hvilken ofantlig vigt vid inbrytande krig en generalstab är, så kan man väl ej anse lämpligt att dröja med att bevilja nödiga medel för bildandet af en sådan stab, helst det fordras icke ringa tid först att bilda dugliga generalstabsofficerare och sedan att sprida de af dem inhemtade kunskaper vidare inom arméen.

Utskottet har i sitt betänkande väl icke förklarat inrättandet af en krigshögskola obehöfligt, men ansett att man dermed utan olägenhet kunde dröja ännu någon tid. De skäl Utskottet dervör anført, kan jag för min del icke godkänna; och jag anser det vara af vigt att man mot dem protesterar, emedan det annars kan hända att, då frågan ånyo förekommer, de åter komma att upprepas. Det ena skälet är att frågan i åtskilliga hänseenden icke skulle vara tillräckligt utredd. Den föregående talaren har visat, att detta skäl icke håller profvet; och hvar och en, som vill taga kännedom om handlingarne i målet, skall nödgas

medgifva, att frågan verkligen är till fullo utredd. Det andra skälet är, att det ännu vore oafgjordt, om det vore lämpligt, att krigshögskolan flyttades till Stockholm eller icke. Dervid får jag erinra att, utom det att anslag till inrättandet af en krigshögskola synes mig kunna beviljas oberoende deraf, huruvida dess förflyttning till Stockholm må vara lämplig eller icke, lär det väl ankomma på den myndighet, som skall hafva bestyret med högskolans organisation, att tillika bestämma jemväl stället, der den bör förläggas.

Medan jag har ordet, kan jag ej underlåta att söka rätta en uppfattning, som länge inom vårt land gjort sig gällande, just till följd deraf att generalstabsofficerarne befunnit sig i den belägenhet, att de icke kunnat erhålla undervisning i sådana ämnen, som egentligen tillhöra generalstabens sysselsättning, — den uppfattning nemligen att generalstabens hufvudsakligen har till sysselsättning att utskrifva och expediera generalitetets ordres. Men en dylik sysselsättning är icke den generalstaben egentligen tillkommande; och i de flesta länder äro adjutantkorpsen och generalstaben två från hvarandra skiljda afdelningar. Adjutanterna hafva der till uppgift att skrifva och expediera befällets ordres. Generalstaben har en mycket högre uppgift. Utom det att den skall uppgöra sjelfva planen för fälttåget, skall den dessutom tillse, att arméen blifver försedd med alla dess förnödenheter. För detta fordras ett verkligt studium af en mängd förhållanden, af ländernas och folkens beskaffenhet m. m., hvilket allt fordrar stora ansträngningar, och kräfver generalstabens arbete både dag och natt.

Behovet af förökade kunskaper i alla riktningar gör sig mer och mer kännbart. Det må derföre ej synas underligt, om en håg efter kunskaper vaknar jemväl inom arméen. Jag tycker fasthelre, att man borde med glädje gå densamma till mötes, helst genom detsamma tillfredsställande sannolikt beredas åt landet stora och betydande fördelar.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag yrka, att, med afslag å hvad Utskottet hemställt, Kammarern måtte bifalla, hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då jag anmälte mig att tala, skedde detta med anledning af en föregående talares yttrande, hvilken förordade flyttningen af krigshögskolan till Stockholm och Mariebergs förändrande till lokal för verkstäder, såsom tvänne med icke oväsentliga ekonomiska fördelar förenade förslag. Till dylika på förhand förespeglade ekonomiska fördelar tror jag, att man bör med en viss försigtighet skänka förtroende, och att nödligt är att noga förvissa sig om beräkningarnes tillförlitlighet, innan man antager dem för säkra. Vi hafva nyss haft prof på hvarthän förtroendet till sådana förespeglingar kan leda. Vid 1863 års riksdag öfverlemnade Riksdagen åt Kongl. Maj:t att omreglera det då varande Krigs-kollegium, på sätt Kongl. Maj:t kunde finna för godt, likväl med det villkor, att genom denna omorganisation det för Kollegiet förut beviljade anslag ej skulle öfverskridas. Regleringen skedde; men vid sista riksdagen visade det sig, att den blifvit på sådant sätt verkställd, att, oaktadt Ständernas nyssnämnda förbehåll, ett ytterligare anslag af 4,500 R:dr erfordrades, och detta ehuru lönerna till åtskilliga öfvertalige tjenstemän blifvit, i strid emot Stän-

dernas redan vid 1850 och 1851 års riksdag uttryckta önskan, öfverflyttade till utgående från förenade Mötespassevolansfonden. Nyssnämnde, till tienstgöring vid tillfälle af behof förpligtade tjenstemän finnas till en del ännu kvar, men icke desto mindre äro för göromålens gång inom den nya Arméförvaltningen ändå flere behöffige. Den ekonomiska fördelen af den vidtagna förändringen synes således i detta fall åtminstone för mig problematisk; och skulle jag anse önskligt, att Kammaren, innan den ger sig in på bedömandet af den nu föreliggande frågan, hade mera visshet om den utlovade ekonomiska vinsten. Om det skulle vara med någon så stor olägenhet förenadt, derest krigshögskolan tills vidare förblefve vid Marieberg, torde verkligen under närvarande omständigheter kunna med skäl ifrågasättas. Om det vore nödvändigt, att, såsom antydt blifvit, de unge män, hvilka åtnjuta undervisning derstädes, skulle åka mellan Marieberg och staden, då medger jag att det kunde blifva besparing, att förflytta undervisningsanstalten till staden, synnerligast om Staten skulle bekosta skjutsen; men, då de ifrågavarande männen äro unga militärer, böra de kunna antagas, åtminstone vid den tidpunkt, då de genomgå kursen vid Marieberg, hafva goda och friska ben, och af egen erfarenhet vet jag, att det ej är så särdeles ansträngande att gå vägen emellan Marieberg och staden både fram och tillbaka. Det har vidare sagts, att det skulle vara mycket lättare att få skicklige lärare i flera ämnen, om läroverket vore beläget i staden. Ja, Mine Herrar! det vore kanske lättare att få ett stort antal lärare, men tilläfvventyrs äfventyrade man äfven mera att få sådana, som skötte denna sin befattning såsom en bisak, under det de hade två eller tre andra sysslor, åt hvilka de dessutom egnade sig. Jag tror att det vore väl, om vi en gång komme derhän, att det blefve slut på detta mångfuskeri, så väl inom embetsmannaverksamheten som vid utöfningen af vetenskapliga lärarekall, så att den, som fått en befattning, också med odelad kraft egnade sig åt densammans skötande. Jag är icke militär, och tilltror mig derföre ej att ingå i det rent militära af nu föreliggande fråga; men i vissa delar tilltror jag mig dock att något kunna bedöma den personalstat, som blifvit för läroverket uppgjord, och jag anhåller att nu derom få yttra några ord. I den finnas upptagna löner till åtskilliga lärare i levande språk, hvilka man ansett vid läroverket behöffige. Vid den nyss gjorda omorganisationen af krigsskolan har man föreskrifvit, att lärjungarne derstädes skulle, innan de antogos, hafva fullständigt genomgått något af Rikets elementarläroverk eller förvärfvat sig deremot svarande kunskaper. Enär nu vid alla dessa läroverk förefinnas lärare i tyska, franska och engelska språken, böra således lärjungarne redan före inträdet vid krigsskolan hafva förvärfvat någon insigt i dessa språk, och vid denna sistnämnda äro dessutom anställde två lärare i fransyska, en i engelska och en i tyska språket, för att vidare utveckla lärjungarnes kunskap i nyss uppräknade språk. Sedan de, som genomgått krigsskolan, blifvit officerare, skola de tienstgöra i tre år, innan de få komma in vid högskolan, och under denna tid borde de väl hafva hunnit inhemta något mera språkfärdighet, men det oaktadt vill man fortfarande äfven vid krigshögskolan ställa dem under ledning af språkmästare! Det vill dock synas, som om vid inträdet i högskolan den elementära humanistiska bildningen borde vara undangjord. Ibland de i Staten

för denna skola upptagne språklärare finnes likväl *en* språklärare, hvars undervisning synes mig kunna blifva af icke ringa nytta under lärjungarnes framtida verksamhet, och det är läraren i Ryska språket. Det torde nemligen kunna vara ändamålsenligt att våra generalstabsofficere lära sig detta språk, och derutaf förstå åtminstone så mycket, att det ej må kunna hända, att två ryssar midt framför dem samtala, utan att de begripa ett ord af hvad desse säga. Men för öfrigt måste jag anse humanistiska studier vid detta läroverk öfverflödiga.

Jag vill ej ingå i granskning i öfrigt af den för läroverket föreslagna stat, men då en föregående talare yttrade, att det skulle vara ändamålsenligare både för krigshögskolan och teknologiska institutet, om utbildandet af civil-ingenjörer öfverflyttades från den förra till det sednare, måste jag instämma i denna åsigt. Teknologiska institutet har nu mera vunnit sådan utveckling och disponerar sådane lärarekrafter, att det bör kunna gifva fullt tillfredsställande undervisning åt civil-ingenjörerne. Men samme talare yttrade jemväl, att, om civilingenjörerne komme att stanna qvar vid krigshögskolan, vore detta ej något att fästa sig vid, enär det anslag, som utginge för deras undervisning, ej uppginge till högre belopp än 3,000 R:dr. I detta afseende är jag af motsatt åsigt mot denne talare, då jag för min del tror, att det ej finnes sämre sätt att använda penningar, än att plöttra bort dem till utgifter, som kunna undvikas.

I hvad storlek en krigshögskola bör upprättas, måste väl i viss mån vara beroende af arméens organisation och af den försvarsstyrka, som landet bör ega. Enligt det vid Kongl. Propositionen fogade statsråds-protokoll, har Kongl. Maj:t ansett sig icke kunna för denna Riksdag framlägga något förslag i sistnämnda hänseende. Mig synes således, att frågan om högskolans inrättande borde anstå, till dess Representationen fått kännedom om Kongl. Maj:t förslag i fråga om arméorganisationen. Ty om man grundar denna högskola med alltför mycket afseende på det nuvarande behovet af officerare, skulle framdeles samma förhållande tilläfventyrs kunna komma att visa sig med arméen, som nyligen med flottan, eller att man oförmodadt finner sig hafva för mycket officerare. Förr i tiden sades det alltid, att vi voro så fattige på officerare vid flottan, att deras antal skulle befinnas allddeles otillräckligt i händelse af krig; men i en hast hafva vi nu fått se, att vi varit så rika, att vi haft vida flere sådane än vi behöfde. Derföre aflönas nu också ganska många officerare vid flottan, dels på reservstat och dels på indragnings-stat, hvilka ej hafva annat att göra, än att qvittera sina qvartaler. Med afseende på denna erfarenhet tror jag således, att, innan man gör någon ny organisation af högskolan, bör man först veta huru stort det behof är, som genom densamma skall fyllas, och sedan skaffa sig det behöfliga. Att först sätta något i ordning och straxt derpå kasta bort det, anser jag ej förenligt med god hushållning. Jag får på dessa skäl tillstyrka bifall till Stats-Utskottets Utlåtande.

Herr af Klint: Sedan jag anmält mig att tala, hafva Friherre Bildt och Herr Björnstjerna så fullständigt och väl utvecklade behovet af det utaf Kongl. Maj:t begärda anslaget till krigshögskolan, att jag skulle missbruka Kammararens tålmod, om jag skulle åter upptaga nå-

gra af de argumenter, som de anført. Jag instämmer till alla delar i hvad dessa Herrar yttrat, och jag har endast några få ord att tillägga. Huru divergerande än de åsigtar varit, hvilka så inom som utom Riksdagen blifvit uttalade i afseende på arméens organisation, så har dock intet af dessa förslag uraktlåt, att troget understödja den högre militärbildningen. Jag vill blott nämna detta såsom ett ytterligare skäl att bifalla hvad Kongl. Maj:t här föreslagit. Jag tillåter mig äfven att upptaga några af de inkast, som den siste värde talaren framställt i denna fråga. Jag vill dervid likväl ej ingå i bedömande derom, huruvida det vore med god hushållning förenligt, att bibehålla läroverket vid Marieberg, eller huruvida detsamma borde förflyttas till hufvudstaden; men denne talare har, såsom ett skäl, hvarföre han motsatte sig läroverkets flyttning, upptagit ett yttrande af en föregående talare, angående åkningen mellan Marieberg och staden. Så vidt jag ej missförstått den sistnämnde talaren -- hvilket jag icke tror, då jag sjelf har någon erfarenhet härutinnan -- är det ej ungdomen utan lärarne vid läroverket, som måste forslas till och från staden. Detta möter verkliga svårigheter; det mötte åtminstone svårigheter för trettio år sedan, då jag var vid Marieberg, och gör det troligen i ännu högre grad nu. Hvad åter angår anmärkningen om undervisningen i språk, så måste den förstnämnde talaren ursäkta mig, att, så länge det förefinnes brister i undervisningen i detta ämne både vid de läroverk, som föregå krigsskolan och vid sjelfva detta sistnämnda läroverk, och så länge det är nödvändigt för en generalstabs- eller ingenjörsofficer, att vara hemma i främmande språk, så måste uppfyllandet af behofvet härutinnan ske vid högskolan. Samme talare yttrade vidare, såsom skäl mot den Kongl. propositionen, att liksom vi sett, att Kongl. Maj:ts flottas officerskorps blifvit reducerad, han icke visste, om ej detsamma kunde inträffa i afseende på arméen. Jag ber att dervid få trösta honom. Ty efter hvilket af de ifrågasatta förslag, som arméen än kommer att blifva organiserad, så kommer det dock alltid att blifva brist på officerare. Vi hafva sannerligen alldeles för litet deraf för att kunna befara att deras antal skulle reduceras. Jag slutar med att, jemte det jag instämmer i hvad som blifvit yttrat af Herrarne Bildt och Björnstjerna, förena mig i det yrkande, som blifvit framställt af den sistnämnde.

Herr Ekman, Carl: Ut i det Stats-Utskottets Utlåtande, som nu utgör föremål för Kammarrens pröfning, har Utskottet ej ingått i någon närmare granskning af den föreslagna organisationen för krigshögskolan, och ett par föregående talare hafva antydtt, att en dylik granskning ej skulle behövas, till följd af den utredning, denna fråga fått uti förut särskildt afgifna betänkanden. Jag måste likväl säga, att det åter för *mitt* beslut varit af nöden, att Stats-Utskottet vidtagit en sådan granskning af organisationsförslaget; ty jag för min del hysar betänkligheter huruvida med krigshögskolan, om densamma organiseras så, som nu blifvit föreslagit, vinnes det ändamål, som med detta läroverk åsyftats. Här är nemligen fråga om, att organisera detsamma på annat sätt, än dylika skolor äro inrättade i andra länder. Jag tror mig veta, att man der har särskilda skolor för utbildande af

ingenjörofficerare och af generalstabsofficerare. Utom dessa båda linier, hvilka här skulle vara sammanslagna, tillkommer en tredje linie för civilingenjörer. Är nu förhållandet sådant, att man för dessa tre ändamål ej kan hafva särskilda läroverk, utan måste hafva blott ett, så hade det åtminstone varit önskvärdt, att någon närmare granskning af förslaget företagits, och att Stats-Utskottet tillsett, huruvida ej ett sådant läroverk kunde med mindre anslag än det begärda blifva kvar der, hvarest det gamla läroverket redan befines. Jag tror ej, att öfvervinneliga svårigheter finnas att organisera ett sådant läroverk vid Marieberg; och jag anser mig böra motsätta mig hvarje anslag till flyttning af läroverket derifrån, innan förslag blifvit framställt om användandet efter läroverkets flyttning af de derstädes befintliga byggnader. Denna egendom tror jag ej rätt väl lämpar sig till sådana verkstäder, som en föregående talare omförmålt. Jag tror fasthelt, att, om Marieberg ej användes till hvad det nu är, det vore bättre att sälja hela egendomen, en åtgärd, genom hvilken medel kunde beredas för skolans förflyttning till hufvudstaden. Af det nu anförda framgår, att jag helst skulle önska, att Stats-Utskottet ville tillse, om man icke med betydligt mindre kostnad, än den i Kongl. Maj:ts nådiga Proposition beräknade, skulle kunna komma till ett önskvärdt mål; men jag föreställer mig, att ett förslag derom skulle vinna litet understöd; och jag inskränker mig därför, att yrka bifall till Utskottets förslag med vilkor och under förhoppning, att frågan måtte, bättre utredd, vid en annan riksdag blifva förelagd Representationens bepröfvande.

Vid detta tillfälle anhåller jag att få uttala mina betänkligheter deremot, att civilingenjörerna erhålla sin bildning vid krigshögskolan. Efter mitt förmenande kunna de ej der erhålla den bildning, som för dem är nödvändig, utan torde densamma lämpligen kunna inhemtas vid teknologiska institutet; och jag ber att få anföra några skäl, hvarföre jag anser, att deras undervisning bör förflyttas till sistnämnda läroverk. En elev vid krigshögskolan kan nemligen ej erhålla en så fullständig undervisning, som kan vara erforderlig, hvarken i civilingenjörens hufvudämne, väg- och vattenbyggnadskonst, eller i andra till samma fack hörande kunskapsgrenar. Så t. ex. få icke civilingenjörerna tillräcklig undervisning i tillämpad mekanik, hvaruti dock i utlandets ingenjörskolor undervisning meddelas; och ingen lär väl kunna bestrida, att ju kunskap om vattenuppföring m. m. dylikt är för en ingenjör nödvändig. Vidare måste civilingenjören vid krigshögskolan studera vissa ämnen t. ex. fortifikation, som han för sitt yrke ej behöfver. Vid inträffande krig måste krigsskolan ofta upplösas, såsom fallet var hos oss under krigsrustningarne 1848, då ett uppehåll på åtta månader inträdde vid undervisningen å Marieberg. Sådana uppehåll måste alltid i krigstider inträffa, så vida till bestridande af undervisningen vid krigshögskolan skola förordnas militärer. Undervisning i väg- och vattenbyggnadskonst är lika knapphändig vid Marieberg, som nu vid teknologiska institutet, och motsvarar ej undervisningen i detta ämne vid utländska läroverk. En fullständig lärokurs till bildande af civilingenjörer skall därför efter all anledning bäst kunna vinnas derigenom, att de 3,000 R:dr, som nu utgå till krigshögskolan, men äro uppförda på Sjetta Hufvudtiteln, och hvaraf ej mer än 1,000 R:dr utgå till läraren i väg-

och vattenbyggnadskonst, men återstoden ingår till högskolans öfriga aflöningsstat, i stället öfverlemnades till teknologiska institutet, som då kunde anordnas på ett för civilingenjörers undervisande lämpligt sätt.

Jag ber att för närvarande få tillstyrka bifall till hvad Stats-Utskottet i ifrågavarande ärende föreslagit; och får dervid än en gång uttala den förhoppning, att denna fråga må till en annan riksdag erhålla en bättre utredning och i sådant skick blifva ånyo framlagd för Representationen.

Grefve Hamilton, Henning: Jag befinner mig i den rätt besynnerliga ställning, att, ehuru flere talare redan yttrat sig, ingen likväl framkommit med den mening, till hvilken, enligt mitt förmenande, Kammaren borde skänka sitt bifall. Vid riksdagens början uttalades en allmän håg för sparsamhet, blandad med benägenhet till uppoffringar för landets försvar. Jag delar helt och hållet dessa känslor; och när jag någon gång tyckte, att ifvern för uppoffringar för försvarsverket hos somliga personer var för stor, var jag alltid förvissad om, att kylande medel skulle komma från Stats-Utskottet; och det har kommit. Den förste talaren, som yttrade sig i denna fråga, ville visa behofvet såväl af ökade lärarekrafter vid krigshögskolan, som af dennas flyttning, men slutade dock med att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag; den andre talaren förordade äfven anslag till dessa båda ändamål, men slutade med att yrka på återremiss. De öfrige hafva påyrkat dels bifall, dels återremiss. För min del är jag af olika tankar med alla dessa talare, och vill utbedja mig att få utveckla mina skäl dertill. Jag är öfvertygad om nödvändigheten af krigshögskolans omorganisation. Läroverket vid Marieberg har hittills meddelat undervisning hufvudsakligen åt artilleri- och fortifikationsofficerare, och ehuru äfven generalstabs-officerare der erhållit sin bildning, är det likväl känt, att i åtskilliga af de ämnen, som äro nödvändiga för generalstabsofficerare, undervisning derstädes ej blifvit meddelad. En fullständig undervisning för dessa officerare är dock, enligt mitt förmenande, alldeles nödvändig; och den talare, som nyss yttrade, att Preussiska arméen hade sina officerares bildning att tacka för sina framgångar förliden sommar, hade, enligt min åsigt, deri alldeles rätt. Efter de åtskilliga berättelser om nämnda fälttåg, som jag läst, synes det mig, att det var ledningen af den Preussiska arméen, som mer än något annat förskaffade den segern. Och en sådan ledning är åter ej möjlig, utan en fullständig och skicklig generalstab. Man har här framställt den anmärkning, att språkundervisning ej skulle för generalstabsofficerare behövas. Jag tror deremot, att en sådan undervisning är ganska nödvändig. Den, som känner språkundervisningen vid våra elementar-läroverk, vet, att den ej är tillfredsställande; den är det ej heller vid krigsskolan. Men en generalstabsofficer måste ega större kännedom om främmande språk både talande och skrivande, än som kan inhemtas vid elementarläroverken. Det är dock ej därför nödvändigt, att alla generalstabsofficerare egna sig lika åt alla språk; men att det vid möjligen inträffande krig, finnas åtminstone några officerare, som äro fullt hemmastadda i att skriva och tala främmande språk, anser jag alldeles oundgängligt. Man har också mot den föreslagna organisationen anmärkt, att i fram-

mande länder skulle finnas särskilda skolor för artilleriofficerare och generalstabsofficerare. Det är nu visserligen ledsamt, att vi ej hafva råd att hafva det på samma sätt; men vi få dervid taga i betraktande att läroämnena i dylika skolor äro i flera afseenden lika, och att således undervisning kan af samma lärare meddelas officerarne af de olika vapnen, ett förhållande, hvilket dessutom för oss, som måste iakttaga nödig sparsamhet, är en ren nödvändighet. Något skäl att åt olika läroverk anförto undervisningen för de särskilda vetenskapliga korpserna finnes således ej hos oss. En talare har fruktat, att vi skulle genom den ifrågasatta omorganisationen få för många officerare, och dervid särskildt fäst at afseende vid den nyss verkställda omorganisationen af flottan, vid hvilket vapen, enligt hans tro, skulle numera finnas officerare, hvilka ej hade annat att göra, än qvittera sina kvartaler. Denna sednare förmodan beror dock på ett misstag; ty officerarne på reservstaten äro under krigstid pligtige till full tjenstgöring och under fred till tjenstgöring på land; och officerarne på indragningsstaten äro likaledes disponible under krigstid. Högskolan åter har ej något inflytande på antalet officerare, utan blott på antalet *bildade* officerare. Sjelfva farhågan synes mig ej rätt väl grundad; ty ju mindre sjelfva stammen blir i förhållande till den fyllnad, som behöfves i krigstid, desto större blir behofvet af skickligt befäl. Och jag tror för min del, att det är otänkbart, att vi skulle kunna få flere bildade officerare, än som vi skulle i krigstid behöfva. Jag är således öfvertygad om behofvet af en förändrad organisation af högskolan; och jag tror ej, att det är skäl att dermed uppskjuta. Det är nemligen ej nog, att de officerare, som nu komma in vid högskolan, fordra ett eller annat år till sin utbildning derstädes; vore frågan blott om den tid, som erfordras för att genomgå sjelfva skolan, tror jag att ett uppskof väl vore möjligt; men, såsom en annan talare redan anmärkt, det fordras dessutom några år till generalstabs-officersbildningens utvecklande, och, jag får tillägga, att det behöfves ännu flera år innan dessa generalstabsofficerare komma på de höga platser inom arméen, der de kunna göra denna bildning fullt gällande. Jag tror således, att det ej är skäl att uppskjuta de i denna sak nödiga åtgärderna. Frågan härom har delat sig i två, den ena om anslag till läroverket, den andra om förflyttning af detsamma till hufvudstaden. Jag tror visserligen, att en sådan förflyttning kan medföra åtskilliga fördelar, hvilka äfven blifvit antydda i läroverks-kommissionens betänkande, men jag delar en föregående talares mening, att besparing för eleverne ej skulle genom en sådan flyttning uppkomma, och att således denna omständighet ej kan anföras såsom skäl derför. Dessutom synas mig dessa båda frågor ej vara oåtskiljaktligen förenade. Äfven om det är en fördel att få läroverket förflyttadt till staden, är det dock ej en nödvändighet. Att besluta flyttningen är dessutom, enligt mitt förmenande, för närvarande en omöjlighet. Det kan väl hända, att man nu kan få hyra en lämplig lokal för 6,000 R:dr; men det är ovisst, om detta belopp kan blifva för framtiden tillräckligt; och ständiga flyttningar kunna slutligen göra det nödvändigt för läroverket, att få en särskild byggnad. Utredning brister för närvarande om användandet af Marieberg, derest skolan förflyttas derifrån; och man vet ej, om denna egendom i sådant fall lämpligast bör användas till fabriker för Kronans

räkning, eller om den bör försäljas. Jag tager dock för gifvet, att, om lokalen befinnes vara för skolan mindre lämplig, skall också inom kort en sådan utredning blifva framlagd för Riksdagen, som då bättre än nu kan blifva i tillfälle att fatta beslut härom. Om man emellertid tillser hvilka medel, som skulle erfordras till skolan, utan afseende på den föreslagna flyttningen, så förekommer, att ej blott de till hushyra begärda 6,000 R:dr kunna afgå från det af Kongl. Maj:t begärda anslaget, utan äfven de 2,200 R:dr, som blifvit afsedda till inqvarteringsersättning åt befälhafvare, tre repetitörer och åtta elever. Således kunna sammanlagdt 8,200 R:dr afräknas från det begärda anslaget, då såsom nödvändig tillökning skulle kvarstå 14,155 R:dr, allt under förutsättning att Marieberg bibehölls såsom säte för läroverket. För att kunna åstadkomma detta resultat, anser jag för min del återremiss ej nödvändig eller önskvärd. Stats-Utskottet har med berömvärdt nit påskyndat sitt arbete hittills, och bör derföre ej belamras med ytterligare arbete onödigtvis. Kammaren har dessutom förut heldre fattat sitt beslut i dylika frågor än återmitterat dem; och jag hemställer derföre, med afseende på hvad jag nu haft äran andraga, att Kammaren måtte bevilja ett ökadat anslag till krigshögskolan af 14,155 R:dr, samt dessutom för innevarande år tredjedelen af detta belopp med 4,718 R:dr 54 öre, hvilken sistnämnda summa är nödvändig, om högskolan i sin utvidgade form skall redan den 1 nästkommande September kunna börja sin verksamhet. Det är visserligen ej lämpligt, att Riksdagen beviljar anslag för ett löpande år; men summan är nu så högst obetydlig, att jag anser det man väl kan för detta fall göra ett undantag.

Herr von Geijer: Flere af Kammarens ledamöter hafva nu yttrat sig i ämnet, och några yrkat bifall, samt andra återremiss. Då jag hade ordet, var jag i den föreställning, att Kammarens bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit ej vore att förvänta, och derföre låg det mig om hjertat att åtminstone undanrödja de af Utskottet anförda motiver för afstyrkandet. Det är med glädje jag nu förenar mig med dem, som vilja bevilja *något* anslag till det ändamål, Kongl. Maj:ts Proposition omförmåler, och i sådant afseende instämmer jag uti Herr Grefve Hamiltons yrkande.

Hvad beträffar frågan om civilingenjörernes undervisning vid krigshögskolan, så har densamma ej blifvit af Utskottet närmare vidrörd, och jag skall ej heller nu vidlyftigt orda derom. Jag tror mig likväl böra påpeka, att, i afseende på denna fråga, är läroverks-kommissionens förslag afvikande från Landtförsvars-komitéens förslag i samma ämne. Vidare ber jag att få nämna, att de civilingenjörer, som fått åtnjuta undervisning vid Marieberg, visat sig synnerligen skicklige i sitt yrke, och hafva, när de blifvit använde af Jernvägsstyrelsen, erhållit utmärkt goda vitsord.

Under diskussionen hafva några ledamöter af Kammaren fäst sig vid hvad jag yttrade derom, att det vore med god hushållning mest öfverensstämmande, om krigshögskolan flyttades till staden, och kronogendomen Marieberg användes till verkstäder för förfärdigande af ammunitionspersedlar. Jag utvecklade ej närmare den saken då. Mitt yttrande hade afseende på tillverkningen af kopparpatroner, en fråga,

som snart kommer att utgöra föremål för Kammarens behandling. Å samma ställe, der denna patrontillverkning sker, måste väl ock den nu å Marieberg varande Fyrverkarekorpsen placeras, hvadan således nämnda corps måste flyttas, i fall verkstäder för patrontillverkningen anläggas på annat ställe än Marieberg. Och att härigenom uppkommer större kostnad än, om läroverket flyttas till staden och patrontillverkningen förläggas till Marieberg, anser jag otvifvelaktigt. Slutligen ber jag att få nämna några ord, med afseende på hvad en ledamot yttrat om Mariebergs-elevernes åkning. Jag minnes ej, huru mina ord derom föllo, men det vet jag, att jag ej sagt, att eleverne behöfde åka; utan mitt yttrande gick ut derpå, att en stor tidsförlust uppkom för *personalen* vid Marieberg, genom att nödgas ofta färdas deremellan och staden. Med personalen menade jag naturligtvis både tjänstemännen, lärarne och eleverne. Jag har sjelf varit elev vid Marieberg i tre år och lärare derstädes i åtta år, och torde således hafva någon erfarenhet i detta afseende. Jag vet derföre, att eleverne förlora mycken tid genom promenader till staden; för lärarne, hvilka nästan alla bo i staden, är det tydligen högst obehvämt och tidsödande att färdas till Marieberg dagligen, ja stundom tvänne gånger om dagen. Underhållet derstädes af för lärarnes hemtning nödiga hästar och vagnar är naturligtvis högst kostsam.

Friherre von Schwerin: Till ett lands försvar fordras intellektuella och materiella krafter. Våra materiella krafter äro tyvärr inskränkta, ej så våra intellektuella. Det är derföre inom detta sednare fält, som vi böra söka skyddet för vår sjelfständighet. Bland dessa intellektuella krafter framstår i främsta rummet arméens generalstab, hvilken har till uppgift, att på lämpligaste sätt ordna och disponera vår krigsmagt. Hvilken organisation man än må komma att gifva vår armé, så behöfver den dock alltid en korps af skicklige generalstabsofficerare; ty en armé utan generalstab är en rå massa utan lif, en död kropp utan själ. En talare har här förut omnämnt de förvånande resultat, till hvilka en armé under sistlidne somnar kommit; och jag tror, att dessa resultat varit en följd af den intelligens, som lifvat samma armé och isynnerhet dess generalstab, hvilken vetat, att skickligt begagna hvarje fördel, och draga sig till nytta den öfverlägsenhet tändnålsgeväret medförde. Det är redan länge, som Preussen egt en väl ordnad generalstabs-officerskorps, och detta land har också för denna korps gjort allt, som kunnat göras. I denna officerskorps' studier, om hvilka jag i min ungdom varit i tillfälle att taga kännedom, ingå äfven humaniora, såsom främmande språk och historia, äfvensom ett ämne, hvilket vi pläga förvisa till elementarläroverken, nemligen geografi. I Sverige hafva vi hittills haft skolor för särskildta vapen, men ännu ej någon skola särskildt för generalstabsofficerare. Det torde måhända vara tid på, att man nu började att allvarligen tänka på inrättandet af ett så ytterst viktigt läroverk. Man har satt i tvifvel, huruvida någon besparing skulle kunna vinnas genom läroverkets vid Marieberg förflyttning till hufvudstaden. Mig synes det deremot alldeles klart, både att eleverne, om de bo i Stockholm, kunna på ett bättre och mera ekonomiskt sätt inrätta

rätta för sig än på Marieberg, och att man inom hufvudstaden skulle få lättare tillgång på lärarekrafter, utan att derföre behöfva hysa fruktan för det mångslöjderi, som här nyss blifvit omtalat, och hvilket bland sina fiender räknar äfven mig. Man har såsom definition på en riktig hushållning sagt, att den består i att veta göra alla utgifter i rätt tid. Detta är sannt, liksom det också är sannt, att mången blifvit ruinerad af luttar snålhet. En sådan utgift i rätt tid, anser jag vara den, som göres till befrämjande af militärbildningen; och jag får fördenskull för min del yrka bifall till den Kongl. Propositionen.

Grefve af Ugglas: En talare på samma sida som jag har ingått i en allmän kritik öfver Stats-Utskottets Utlåtande rörande Fjerde Hufvudtiteln, men då jag får tillfälle att för hvarje särskildt fall yttra mig, ber jag nu endast, att, med afseende på denne talares yttrande, det Utskottet under denna Hufvudtitel icke föreslagit hvad som vore erforderligt, få fästa uppmärksamhet derpå, att Utskottet, vid statsregleringens uppgörande, icke blott haft att tillse hvad som kunde vara nyttigt, utan äfven måst väga emellan det möjliga och det nyttiga. Hvad nu särskildt denna fråga beträffar, misstager samme värde talare sig deruti, att Utskottet icke uppfattat nyttan af geniofficerarnes utbildning. Då Utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka den begärda anslagsförhöjningen, har detta skett icke på den grund, att Utskottet saknat utredning, beträffande denna fråga, utan — såsom Utskottet ock sagt — derföre att det funnit den i ämnet tillgängliga utredning, angående krigshögskolans organisation, icke lemna tillförlitlig ledning för en närmare granskning af den föreslagna aflöningsstaten. Samme talare har nämnt, att, fastän han sjelf hade anmärkningar att framställa emot hvad i den Kongl. Propositionen härutinnan blifvit föreslaget, han ansåg att man icke borde afslå det, enär det vore bättre än hvad som nu fanns. Jag är icke af samma tanke. Har man grundade anmärkningar emot ett förslag, så är det lämpligare att frågan uppskjutes, på det att man må kunna erhålla ett bättre förslag. Hvad som hufvudsakligen bidrog till Stats-Utskottets beslut, var frågan om läroverkets flyttning till hufvudstaden. Utskottet har ansett dels att nyttan af förflyttningen vore tvifvelaktig, och dels att framtida kostnader kunde blifva en följd af densamma. Dessutom föreföll det Utskottet möjligt, att med denna fråga sammanhängde planen, att inrätta Marieberg till en fabrik för förfärdigande af kopparpatroner; och då, enligt Utskottets tanke, belägenheten af en sådan fabrik ej borde vara nära vår gräns, ville Utskottet uppskjuta frågan, så att Kongl. Maj:t kunde komma i tillfälle att för nästa Riksdag framlägga förslag, hvori den närmare utredes. Hvad angår Grefve Hamiltons förslag, så, och ehuru detta afböjer den ena anmärkningen, som kan göras emot Kongl. Maj:ts Proposition härutinnan, anser jag denna likväl icke härigenom fullt tillfredsställande. För frågans goda ordnande är det, enligt min tanke, nödigt, att Regeringen tager den i förnyadt öfvervägande, och, med uttalande af den önskan, att frågans vikt icke underkännes, anhåller jag derföre om bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr von Ehrenheim: Då åtskillige ledamöter redan visat nödvändigheten af den militära undervisningens utveckling i vårt land, vill jag ej upptaga tiden med att närmare utreda detta. Deremot har man under sednare delen af diskussionen framställt anmärkningar emot krigshögskolans förflyttning till hufvudstaden. Man har först och främst fäst sig vid kostnaden både nu och möjligen framdeles. Den första kostnaden skulle dock vara beredande af utrymme. Men då man kan för en hushyra af 6,000 R:dr erhålla erforderlig lokal, och hyreskontraktet antagligen kan blifva stäldt på en tidrymd af 10 år, hvarunder man således ej har att befara någon förhöjning i hyran, tror jag, att denna summa skulle vara vida mindre än den, som bibehållande af krigshögskolan vid Marieberg ovilkorligen skulle medföra, till följd deraf, att lärare aflöningen i sådant fall behöfde ökas. Det har redan nu visat sig svårt att få utmärkta lärarekrafter, enär läroverket varit beläget utom staden och kommunikationen dit vissa årstider icke varit lätt. Denna svårighet skulle nödvändigt ökas med ett ökad behof af lärarekrafter och den föreslagna aflöningen skulle ej blifva tillräcklig, om icke lärarne, derigenom att läroverket vore beläget i hufvudstaden, lättare kunde bereda sig annan förtjenst jemte sin aflöning, ty man må icke föreställa sig, att man i någotdera fallet kan påräkna lärare, hvilka skola uteslutande egna sig åt militärläroverket för 1,200, eller, såsom det till och med varit, 750 R:dr årligen. Jag vågar således påstå, att den besparing, som kunde genom läroverkets bibehållande på Marieberg beredas, skulle fullt motvägas af den ökade kostnaden för lärare aflöningen. Hvad eleverne beträffar, så har en talare visat, att lefnadskostnaden för dem kunde, om de sjelfve ville, blifva mindre här i hufvudstaden än på Marieberg. Det är också klart, att de, som vilja besöka hufvudstadens nöjen, skola göra det med större kostnad, om de äro bosatte på Marieberg, än om de hafva sitt hemvist i Stockholm; och att äfven för dem, hvilka icke roa sig mer än man mycket väl kan unna ungdomen, kostnaden i förra fallet skulle vara större än i det sednare. Af allt detta framgår, enligt mitt förmenande, att stora skäl tala för läroverkets förflyttande till hufvudstaden, och detta har äfven blifvit erkänt icke blott af dem, hvilka innehafvt lärarebefattning vid Marieberg, utan ock af de kommissioner, åt hvilka utredningen af denna fråga varit anförtrodd. Det är äfven gifvet, att Marieberg, när läroverket flyttas derifrån, kan användas till annat nyttigt ändamål för Staten, och att ersättning för kostnaden att hyra rum åt läroverket dermed kan vinnas.

Af alla dessa skäl får jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Stjernblad: Den högre krigsbildningen för geniofficerare är en så vigtig faktor för arméén, att, enligt min åsigt, knappt för mycket härutinnan kan göras. Derpå beror medborgarnes ve eller väl; landets sjelfständighet är ock af densamma beroende. Hvad gagnar det väl till, att man har materiel, om man icke kan rätt använda den? Då man vet, att grunden till krigsbildningen inhemtas vid den högre krigsskolan, bör man också göra allt för att utveckla denna. Vi hafva också derföre sett, att alla länder, hvilka häfdat sin ära på slagfältet, verkat

för den militära bildningen. Göra nu stora nationer detta, så böra ännu mera de mindre göra det, ty de, som icke hafva öfverflöd på trupper, måste i stället ega tillgång på skicklige officerare. Förefinnes behof för oss, att utveckla krigsskolan; är den ofullständig, så måste vi uppbjuda hela vår förmåga för att få den ändamålsenligt inrättad. Utskottets skäl för afslag äro, enligt min tanke, ej tillräckliga. När man afslår en framställning från Regeringen, bör man hafva stora och goda skäl. Man har här talat om sparsamhet, men härom må man icke orda, då det är fråga om ett af våra största intressen, vårt försvar. För min del tror jag visserligen äfven, att flyttningen af läroverket från Marieberg till hufvudstaden vore lämplig; men af sparsamhetskänsla och, enär jag icke vet, hvartill Marieberg sedermera skulle användas, kan jag icke tillstyrka detta. Jag finner mig derföre föranlåten, på grund af hvad jag anført, att yrka afslag å Utskottets Utlåtande i denna del samt bifall till hvad Herr Grefve Hamilton yrkat.

Friherre Bildt: Under diskussionen har det visat sig, att de, hvilka önska utveckling af den militära bildningen, endast skilja sig med afseende på formen härför. Den sak, hvarom här är fråga, kan upplösas i 3:ne särskilda delar: *Krigshögskolans organisation; Högskolans förflyttning från Marieberg till hufvudstaden; samt civilingenjörernes fortfarande undervisande vid högskolan.* Det sätt, på hvilket man nu vill hafva krigshögskolan inrättad, är alldeles lika med det, hvarpå Marieberg slutligen blifvit organiseradt. Marieberg var ursprungligen utsedt till artilleriskola, blef derefter artillerihögskola, så ingenjörskola och sedermera, när man skulle hafva generalstabsofficerare, förbundos desse att genomgå Marieberg, på det att Staten skulle vara förvissad, att de egde militärisk bildning. Den bildning desse erhålla, är densamma som för artilleriofficerare, men ej en sådan, som borde bibringas generalstabsofficerare. Slutligen påhäktade man läroverket ytterligare civilingenjörer, och man fick på sådant sätt en skola för artilleriofficerare, ingenjörer, generalstabsofficerare och civilingenjörer. Detta är icke annat än en fattigdomsåtgärd; detta är en brist, om man hyser den åsigten, att arméen bör hafva skickligt befäl. Om vi nu kunde, såsom en talare af Stats-Utskottet yttrat, införa särskilda skolor, vore det visserligen mest önskvärdt, men endast stora stater — icke en sådan som Sverige — hafva råd dertill. Man kan också utan olägenhet med den rent militära bildningen förena den för ingenjörer och generalstabsofficerare. Erfarenheten från andra länder har visat detta; men att dertill lägga civilingenjörers bildning går icke, ty det är olämpligt, icke allenast för desse sjelfve, utan äfven för de andre, hvilka skola bildas. Civilingenjörernes bildning måste derföre ovilkorligen fränskiljas läroverket. En annan ledamot af Stats-Utskottet har varit missnöjd öfver mitt yttrande, att Stats-Utskottet icke sett så mycket till godo denna Hufvudtitel. Jag ämnar icke ingå i vidare diskussion om en sådan uppfattning, hvilken är individuell: men jag måste berigtiga ett yttrande, som han tillagt mig, eller att jag skulle yrkat bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, enär hvad Kongl. Maj:t föreslagit, skulle vara bättre än det närvarande. Så har jag icke sagt, ty jag har väl sagt, att Kongl. Maj:ts Proposition var bättre än hvad som nu är, men ej att den vore bättre

än det af Landtförsvars-komitén uppgjorda förslag, hvilket jag vore partisk att bedöma; och jag har derföre icke heller yrkat bifall till Kongl. Maj:ts Proposition. Jag har för min del varit af den åsigten, att civilingeniörernes bildning borde förflyttas från krigshögskolan; liksom jag ansett, att man borde skilja från Kongl. Maj:ts Proposition frågan om läroverkets flyttning, enär tankarne voro delade derom, huruvida det vore lämpligast att hafva läroverket på Marieberg eller i hufvudstaden. Jag har derför påyrkat återremiss, på det att Stats-Utskottet måtte kunna afskilja dessa tvänne elementer. Hade detta afskiljande från början skett inom Stats-Utskottet, hade man, enligt min tanke, icke haft så svårt nu för att komma öfverens. Må vara att en återremiss icke är fördelaktig i afseende på ärendenas gång; men då den är nödvändig, får man icke se härpå. Jag skulle gerna vilja instämma med Grefve Hamilton, som önskat, att man skulle anslå 14,155 R:dr; såvida man icke härigenom bifölle den summa, som erfordrades för civilingeniörernes undervisning vid Marieberg. Om man borttog äfven den summa, som för deras undervisning är föreslagen, eller 3,000 R:dr, nedsattes det erforderliga anslaget ändå ytterligare, eller till 11,155 R:dr. Men då det är förenadt med svårigheter att så här på stående tot anslå den ena eller andra summan, tror jag att det för frågans ytterligare utredning är af vigt, att den återremitteras till Utskottet, som då kan föreslå hvad som erfordras för krigshögskolan, antingen 14,155 R:dr, som Grefve Hamilton föreslagit, eller ock, med afdrag af de 3,000 R:dr för civilingeniörernes undervisning, 11,155 R:dr. Att uppskjuta denna fråga i två år går icke för sig, ty det är ingen likgiltig fråga, och det finnes för närvarande hos militärerne en allmän önskan, att tillfälle måtte dem beredas för kunskapers inhemtande.

Jag påyrkar fortfarande återremiss.

Grefve Lagerberg: Jag har ej begärt ordet för att yttra mig om nyttan och nödvändigheten af krigshögskolans utveckling, ty de fleste af Kammarens ledamöter inse nog behöfvat af bildning hos de, hvilka i krig skola gå i spetsen för och leda arméen, helst numera, då inom det militära facket teorien blifvit en vetenskap och praktiken en konst. Jag begärde endast ordet, med anledning af ett yttrande utaf Herr Ekman och några andra ledamöter, »att de fyra civilingeniörernes bibehållande vid krigshögskolan vore olämpligt.» Hvad Herr von Geijer anført såsom skäl derför, att de skulle erhålla sin bildning derstädes, är fullkomligt riktigt, och jag vill äfven dertill lägga ett af Chefen för väg- och vattenbyggnads-korpsen afgifvet utlåtande, hvori han tillstyrker deras undervisande vid högskolan, i synnerhet derföre att de skulle erhålla grundligare bildning än vid teknologiska institutet, för att kunna fylla väg- och vattenbyggnads-korpsens vakanser, som, i händelse af krig, lämpligen kunde utgöra en reserv till ingenjör-korpsen. Frågan sönderfaller visserligen i två delar: Läroverkets organisation och dess flyttning från Marieberg till hufvudstaden. Jag anser dessa böra behandlas i ett sammanhang och ej oberoende af hvarandra. Jag tror väl, att det skulle vara en möjlighet att bibehålla läroverket omorganiseradt på Marieberg, såvida ej otillräckligheten af utrymmet derstädes lade hinder i vägen för dess utvidgning, hvilket

är en nödvändighet, då högskolan skulle komma att utgöras af tvänne skilda s. k. linier, en der de matematiska eller mera abstrakta vetenskaperna lästes af artilleri- och ingenjörofficerare samt en, innefattande de mera militära ämnena, för generalstabsofficerarne. Visserligen vore det önskligt om vi kunde, som Herr Ekman yttrade, erhålla ett läroverk för hvarje särskild linie, men, då vi icke hafva råd härtill, tror jag att undervisningen bör kunna förenas i ett läroverk, synnerligast om detta blir förlagd i hufvudstaden. Det hufvudsakligaste skälet, som talar emot läroverkets bibehållande vid Marieberg, är, som sagdt, endast bristande utrymme. Antalet, som nu der kan antagas, är högst 40, och jag för min del skulle önska, att det utsträcktes till minst dubbelt så många. En värd motionär vid denna riksdag, Friherre Raab, har påpekat önskvärdheten af en krigshögskola under form af en slags militär-akademi, afsedd ej blott för dem, hvilka ville genomgå densamma, utan tillgänglig för alla officerare; och när, huru vår vår armé än blir organiserad, officerarne alltid en viss tid hvarje år blifva ledige, vore det ganska nyttigt, om det bereddes dem tillfälle få bevista militära föreläsningar, ett tillfälle, som jag anser endast med fördel kan beredas i hufvudstaden; att detta vore ganska gagneligt för arméen tror jag ej behöfver förklaras. Åtskilligt som jag, då jag begärde ordet, ämnat bemöta af hvad föregående talare yttrat, är redan besvaradt, och inskränker jag mig därför till att yrka bifall till den Kongl. Propositionen, under förklarande, att jag aldrig kan inse, det fyra civilingenjörers bibehållande vid krigshögskolan skulle kunna lägga något hinder för skolans organisation.

Friherre Beck-Friis: Det var egentligen för att bemöta hvad Grefve Hamilton yttrat, som jag begärt ordet; men jag är härutinnan väsendtligen förekommen af Grefve Lagerberg. Det var under förhandlingarne inom Utskottet fråga om att dela den Kongl. Propositionen, men utaf flera skäl ansåg man detta icke låta sig göra. Det återstod således icke annat än att antingen bifalla eller afslå den Kongl. Propositionen i sin helhet. Utskottet stannade vid beslutet att afslå den; men jag för min del får, på skäl, hvilka föregående talare redan åberopat, yrka bifall till den Kongl. Propositionen.

Grefve Mörner: Ehuru jag icke är militär, tror jag mig dock något kunna bedöma beskaffenheten af det nu föreliggande förslaget; och då jag instämmer uti Utskottets Utlåtande, följer ingalunda deraf, att jag underkänner frågans vigt. Mina anmärkningar emot förslaget angingo också endast vissa detaljer, hvilka gjorde det för mig omöjligt att antaga detsamma. Vid 1856 års riksdag aflät Kongl. Maj:ts Proposition om utvidgad undervisning vid Marieberg, samt om anslag för ävägbringande af generalstabens tidsenliga utbildning och förändrade organisation, och Rikets Ständer beviljade anslagsförhöjningen för Marieberg, men funno betänkligheter i afseende å ändamålsenligheten af den ifrågakända organisationen af generalstaben. Huru det sedermera gått med att sätta i verket den utsträckta undervisningen vid Marieberg och att häfva betänkligheterna i fråga om generalstabens organisation, det må de Departements-chefer för krigsärenden svara för, som fingo

verkställigheten sig anförtrodd. Man har här framhållit angelägenheten för militärer att vara språkkunnige och att de nödvändigt borde i främmande språk erhålla undervisning vid militärläroverket, men jag tror icke, att man genom lexläsning bildas till språkkunnig person. Jag tror, att om de hela lifvet hade lärare här hemma, skulle de ändock icke vinna någon för dem ändamålsenligs pråkkunskap. Deremot tror jag, att, om man reser utrikes, och icke får höra det Svenska språket, utan nödgas att tala det språk, der man vistas, man skall vinna mycket större språkbildning än, som kan meddelas af en språkmästare vid krigshögskolan. Kunskaper äro visserligen alltid goda att ega, men då alla officerare icke kunna vara generalstabsofficerare, tror jag att antalet generalstabsofficerare bör vara beroende af armé-korpsernas antal. Till hvad jag förra gången yttrade, ber jag att få göra det tillägg, att, då, i händelse af krig, Sveriges och Norges försvarskrafter komma att operera tillsammans, det vore ur mer än en synpunkt önskligt, att generalstabsofficerarne inom begge Rikena utbildades någorlunda lika; och, om undervisningen för dessa meddelades på ett ställe, skulle derföre resultatet blifva bättre och kostnaden mindre. Jag tror äfven, då vi komma längre fram, att samma system borde följas med afseende på sjökrigsskolan.

Den Kongl. Propositionen i sitt nuvarande skick kan jag, på grund af hvad jag anfört, icke bifalla.

Herr af Klint: I betraktande af de många olika förslag, hvilka här blifvit framställda, samt det verkligen stora behofvet af det högre militärläroverkets utveckling, finner jag mig föranlåten, ehuru jag fortfarande ansåge det bäst att bifalla den Kongl. Propositionen, att afstå ifrån att yrka bifall härtill, och förenar mig med hvad Herr Grefve Hamilton yrkat, för att derigenom, vid en möjligen blifvande votering, undvika splittring af rösterna.

Grefve Sparre, Eric: Efter den långa diskussion, som redan varit, vill jag icke upptaga Kammarrens tid med att ingå i någon närmare utredning af denna fråga, utan instämmer uti det af Grefve Hamilton framställda förslag. Jag ber endast få nämna, att jag under mina resor i Preussen tagit kännedom om det sätt, hvarpå detta lands krigsskolor äro inrättade, och att jag fann detta särdeles utmärkt. Lätt kunde jag också derföre förklara orsaken till Preussens segrar under förra året; den var de skicklige generalstabsofficerare, hvilka vid dessa utmärkta skolor blifvit bildade. Jag anser det, som sagdt är, bäst, att vi anslå hvad Grefve Hamilton föreslagit, för att få läroverket för generalstabsofficerare genast i gång.

Friherre Sprengtporten: För min del instämmer jag med dem, hvilka äro af den åsigt, att krigshögskolan bör förflyttas hit till hufvudstaden, då ju ock civilingeniörerne, fastän de vid teknologiska institutet skulle erhålla sin hufvusaakliga utbildning, kunde få begagna sig af de föreläsningar vid krigshögskolan, hvilka för dem kunde vara behöfliga. Då emellertid frågan om läroverkets förflyttning icke synes fullkomligt utredd, instämmer jag med Grefve Hamilton deruti, att läro-

verket för närvarande bör stanna, der det är; men då jag anser nödigt att det af Grefve Hamilton framställda yrkande motiveras, anhåller jag att Herr Grefven och Talmannen behagade framställa följande proposition: »att, då frågan om läroverkets förflyttning till hufvudstaden från Marieberg icke synes fullkomligt utredd, Riksdagen, intilldess en sådan fullständig utredning skett, endast ansett sig böra bevilja det belopp, som är behöfligt för skolans ordnande tillsvidare å det ställe, der artilleri-läroverket nu befinner, eller 14,155 R:dr.»

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan; dels af Herr Björnstjerna, att Kammararen med afslag å samma hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, för så vidt den rörde den ordinarie anslagsförhöjningen till krigshögskolan; dels af Grefve Hamilton, att Utskottets hemställan måtte afslås och Kongl. Maj:ts framställning i ämnet bifallas med den ändring, att den äskade ordinarie anslagsförhöjningen nedsattes till 14,155 R:dr; dels af Friherre Sprengtporten, att Kammararen för sin del skulle fatta ett så lydande beslut: »att, då frågan om läroverkets förflyttning till hufvudstaden från Marieberg icke synes fullkomligt utredd, Riksdagen, intilldess en sådan fullständig utredning skett, endast ansett sig böra bevilja det belopp, som är behöfligt för skolans ordnande tills vidare å det ställe, der artilleri-läroverket nu befinner, eller 14,155 R:dr;» och dels slutligen af Friherre Bildt, att Utskottets merberörda hemställan måtte återförvisas.

Hörefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställan, hvarvid svarades många nej, blandade med ja; sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts framställning uti ifrågavarande hänseende, då svaren utföllo med många nej jemte åtskilliga ja; vidare proposition på afslag å Utskottets hemställan och antagande af Grefve Hamiltons förslag, hvartill svarades många ja, blandade med nej; ytterligare proposition på antagande af Friherre Sprengtportens förslag, hvilken proposition med många nej jemte några ja besvarades, och slutligen proposition på återremiss af det ifrågavarande momentet, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på afslag å Utskottets hemställan och antagande af Grefve Hamiltons förslag förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering blifvit begärd samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att Kammararen egde att bestämma kontrapositionens innehåll vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att bifall till Utskottets hemställan skulle utgöra kontrapositionen, och, då dertill svarades många ja blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Friherre Bildt begärde votering om kontrapositionens innehåll.

Uppsattes och justerades följande voterings-proposition:

»Den som vill, att, vid blifvande votering om Grefve Hamiltons, i anledning af Stats-Utskottets hemställan i momentet a, af 4:de punkten i Utlåtandet N:o 36, afgifna förslag till beslut, kontrapositionen skall innefatta bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, kommer Kammaren att för den blifvande voteringen bestämma annan kontraposition.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 37.

Upplästes och godkändes följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

»Den som vill, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets hemställan i momentet a, af 4:de punkten i Utlåtandet N:o 36, skall bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning om beviljande af medel för det högre artilleriläroverkets å Marieberg förändring till en krigshögskola, dock med den förändring, att den för ändamålet äskade ordinarie anslagsförhöjningen nedsattes till 14,155 R:dr, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifaller Kammaren Stats-Utskottets ifrågavarande hemställan.»

Vid denna voterings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 32.

Som tiden nu var långt framskriden, blef, uppå Herr Grefven och Talmannens hemställan, den vidare föredragningen af förevarande Utlåtande uppskjuten till eftermiddagens sammanträde.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets nedannämnda Utlåtanden och Memorial.

N:o 55, i anledning af väckt motion, om anvisande af förslagsanslag till bestridande af kostnaderna för sådana urtima landsting, som erfordras för val af riksdagsman i Första Kammaren;

N:o 56, angående ersättning för sådana af Arméförvaltningen och Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej blifvit beviljade;

N:o 57, i anledning af väckta motioner, om återlösen för Kronans räkning af en till byggnadsplats upplåten del af Carl XIII:s torg;

N:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående rättighet för fjerdingsman, som beordras till tjensteförrättning utom sitt distrikt vid bevaringsmönstringar, marknader och dylikt, att för sådan förrättning uppbara särskild ersättning;

N:o 59, i anledning af väckt motion, att de i Kongl. Kungörelsen den 27 September 1861 fastställda bidrag af allmänna medel till utflyttningar vid laga skiften måtte för Gotland höjas till dubbelt belopp; samt

N:o 60, med beräkningar öfver statsregleringen för år 1868 samt förslag i fråga om fyllande af Riksgälds-kontorets behof.

Herr vice Talmannen: Jag hemställer, att Kammarerna ville besluta, att de nu föredragna, första gången bordlagda Betänkanden måtte sättas främst på föredragningslistan till nästa plenum; äfvensom att den förändring med afscende på föredragningslistan måtte vidtagas, att, näst efter statsregleringen och Bevillnings-Utskottets Utlåtande N:o 9, sättas Stats-Utskottets Utlåtanden N:ris 46, 47, 48, 49, 51 och 52, vidare samma Utskotts Utlåtanden N:ris 43, 44, 45, 53 och 54, Kanslideputerades Utlåtande N:o 4, Banko- och Lag-Utskottens N:o 1, Konstitutions-Utskottets N:o 6, Andra Kammarernas protokolls-utdrag N:o 149 och 187, samt Första Kammarernas Tillfälliga Utskotts Utlåtanden N:ris 12 och 13.

Detta förslag bifölls.

Kammarerna åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Tisdagen den 26 Mars 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades ett protokolls-utdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 6 dennes.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde Hufvudtitel.

4:de punkten.

momentet b.

Grefve Hamilton, Henning: I sammanhang med beslutet om 1:sta punkten torde vara nödvändigt, att, då kursen i krigshögskolan börjar den 1 instundande September, för detta år anvisa ett belopp, motsvarande $\frac{1}{4}$ af tillökningssumman, och jag får därför anhålla, att en summa af 4,718 R:dr måtte af Riksdagen beviljas och Kongl. Maj:ts Proposition i så måtto bifallas.

Efter härmed slutad öfverläggning, gjordes först proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställan, hvarvid svarades många nej jemte några ja, samt sedermera proposition derå, att Kammaren, med afslag å samma hemställan, skulle på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts framställning i förevarande del, att ett extra anslag af 4,718 R:dr 34 öre för innevarande år beviljades till det afsedda ändamålet, hvilken proposition besvarades med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

5:te och 6:te punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

7:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Som detta är första gången, som fråga nu är om en omföring från en rubrik i Riksstaten till en annan, hvilken omföring sedermera på många ställen förekommer, så är det om den dervid följda princip, som jag anhåller att nu få yttra några ord, hvilka icke länge skola taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk, och som må gälla såsom ett uttryck af min åsigt, jemväl i afseende på

de efterföljande, likartade punkternas i statsregleringen, vid hvilka jag icke skall besvära med ett upprepande deraf.

Genom qvarnräntornas upphörande har uppstått en brist i anslag för åtskilliga stater och korpser. Att denna brist ersättes, är fullkomligt billigt; men att därför skall anvisas beständiga natura-anslag, trodde jag ej nu mera skulle komma i fråga. För min del har jag trott, att man kunnat gå tillväga på enahanda sätt, som förut af Riksdagen beslutits vid ett annat tillfälle, då fråga var att träffa uppgörelse om den ersättning för jordförluster genom Göta kanals anläggning m. m., hvartill jordegarna voro berättigade, så att man, i stället för att anvisa spannmål eller andra räntepersedlar såsom ersättning, tog ett medelvärde af flera års afkastning af de räntor, hvaruti ersättningen skolat utgå, och uppförde det härigenom erhållna belopp såsom ett kontant anslag till ersättningarnes bestridande.

Om Stats-Utskottet förfarit på detta sätt, tror jag, att sådant varit mera tidsenligt; men då så icke skett, och jag icke har förhoppning, att mina åsikter skola vinna Kammarens godkännande, har jag blott velat i protokollet nedlägga uttrycket af min mening i detta fall.

Herr Fåhræus: Enligt min åsigt böra de stater och korpser, som förut haft spannmål, äfven fortfarande få det, så länge natura-prestationer finnas kvar. Det är tids nog, att, när detta aflöningssätt i allmänhet upphör, äfven göra förändring för dessa fall; — att nu förändra det tror jag icke vara rättsenligt, och jag anser därför, att Utskottet haft goda skäl för sitt förslag, till hvilket jag tillstyrker bifall.

Efter härmed slutad öfverläggning, framställdes proposition på bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt, samt besvarades med ja.

8:de punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

9:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: När detta anslag först begärdes och beviljades, så var det i sammanhang med en tydligt uttalad åsigt från Kongl. Maj:ts sida att föranstalta om ett förslag till löneroglering för arméén. Anslaget har sedan blifvit förlängdt från riksdag till riksdag, under förhoppning att ett sådant förslag till löneroglering skulle framkomma. Nu är fråga om att bevilja detta anslag såsom fortgående, utan dervid fästadt förbehåll om en dylik reglering, och utan att Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagt någon redogörelse för huru detsamma för närvarande är fördeladt.

Jag tror för min del, att det vore skäl att icke afstå ifrån den förut tillkännagifna önskan, att Representationen må ifrån Regeringen få emottaga en framställning i afscende på lönerogleringen, och att det därför vore lämpligt, att summan beviljades, men blott för nästa år; och får jag anhålla om proposition å detta mitt förslag.

Herr Björnstjerna: Här har blifvit framställt, som om denna summa skulle blifvit beviljad vid 1856 års riksdag, till följd deraf att Kongl. Maj:t framlagt ett förslag till löneroglering för arméen. Detta är på sätt och vis sannt, emedan Kongl. Maj:t då begärde ett förslagsanslag af 200,000 R:dr och framlade en stat, efter hvilken arméen skulle aflönas. Härtill ville dock icke Rikets Ständer lemna bifall; men då samtidigt försiggick en löneförhöjning för den värfvade arméen, funno Rikets Ständer billigt att äfven anslå en summa till förbättrande af den indeltas löner, i synnerhet för de lägre graderna, hvilka, såsom ej innehafvande några boställen, icke kunde genom ökad afkastning af dessa få större inkomster. På detta sätt tillkommo dessa 100,000 R:dr. De tillkommo icke såsom en följd af löneförändringsförslaget; men i Kongl. Maj:ts Proposition framställdes ett förslag om att åstadkomma en löneroglering för arméen.

Derpå följande Riksdag saknade ej heller ett sådant förslag, och så lär äfven fortfarande blifva förhållandet. Således kan jag icke finna hvarför detta anslag skulle bibehållas i en sväfvande form för att föranleda diskussion vid hvarje riksdag, ty en löneförbättring för indelta arméen måste dock ske. Hvar och en, som ser saken som jag, bör finna, att det uttryck som Utskottet begagnat är riktigt, ty då de tjenstemän, för hvilka löneförhöjning är begärd, icke hafva kunnat hvarken påskynda eller fördröja den äskade lönerogleringen, böra de ej heller sättas i något sammanhang dermed och jag får därför anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Det anslag, som vid 1856 års riksdag beviljades, var af Kongl. Maj:t för det ifrågavarande ändamålet begärdt. Jag har riksdagsförhandlingarne tillhands och kan bestyrka det. Hvad, som då hindrade framläggande af förslag till en definitiv löneroglering, var en af Kongl. Maj:ts föreslagen uppskattning af boställenas afkastning, som först skulle verkställas. I denna Kongl. Maj:ts åsigt instämde Rikets Ständer; men denna uppskattning har sedan icke blifvit utaf.

Jag upprepar, att det, enligt min åsigt, vore klokast att endast för nästa år bevilja detta anslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan oförändrad och dels bifall dertill med den förändring, att det ifrågavarande anslaget skulle endast för år 1868 beviljas; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan oförändrad och, då dertill svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

10:de punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

11:te punkten.

Friherre Bildt: Stats-Utskottet har i ifrågavarande hänseende till en del bifallit Kongl. Maj:ts nädiga Proposition, men afslagit den

i en annan del. Utskottet har bifallit hvad Kongl. Maj:t äskat för bildande af underbefälsskolor vid infanteriet samt för bekostande af skarpskyttemötena; men förordat afslag å hvad som ansetts behöfligt för att gifva vår indelta armé en fullständig rekrytbildning, och det är häremot jag vill göra några anmärkningar. Utskottet har ansett att denna fråga skulle vara beroende af en förändrad organisation. Jag kan för mig icke få klart, huru Utskottet kommit till denna konklusion.

Om landförsvaret ordnas, såsom Landförsvars-komitéen föreslagit, eller som det Tillfälliga Utskottet kommer att föreslå, eller på något annat sätt, så kan dock icke bestridas, att under utvecklingen af den organisation, som skulle blifva en följd af något bland dessa förslag, måste åt vår nuvarande armé gifvas all möjlig bildning, på det den må kunna uppfylla sitt kall, och har den icke tillräcklig bildning, så är den icke mäktig den kraft, vi af henne kunde fordra, och då är vårt försvar ofullständigt. Då alla äro ense derom, att våra försvarskrafter äro otillräckliga, så är så mycket större skäl, att, under det man väntar på något nytt, göra det, man har, så fullständigt som möjligt. Också har i den del, som rör soldatbildningen, tankarne hos sakkunnige män icke varit delade. Landförsvars-komitéen har afgifvit det yttrande, att i stället för 5½ procent af regementets eller korpens styrka, som hittills årligen erhållit öfning på rekrytmötena, borde minst 10 procent deraf blifva delaktige. Dessa skäl hafva också nästan oförändrade blifvit af Kongl. Maj:t framdragna, hvilket kan ses af statsrådsprotokollen, bilagan N:o 3 a, sid 21 och 22. Jag har icke hört någon bestrida den åsigten hos komitéen, att arméen nu har en ofullständig öfning; och då nu förhållandet är sådant, bör då ej detta fel blifva afhjelpat!

Jag medger, att den summa, hvarom här är fråga, är ganska betydlig; men den hör till de utgifter, hvilka äro nödvändiga, och på hvilka ej få prutas, och jag får därför anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts nädiga Proposition, med afslag å Stats-Utskottets Utlåtande.

Herr af Klint: Jag kan med så mycket större skäl instämma i Friherre Bildts yttrande, att ingen har bestridt ökad öfning för vår armé, åtminstone till den utsträckning som Landförsvars-komitéens förslag upptager, som jag genom Edert förtroende, Mine Herrar, har äran sitta i ett Utskott, der dessa frågor behandlas.

Jag tror mig ej träda grannligheten för nära, då jag säger, att i detta Utskott ingen röst höjt sig mot komitéens förslag i detta hänseende, och jag anser detta som ett ytterligare skäl att instämma i yrkandet om bifall till Kongl. Maj:ts nädiga Proposition.

Grefve af Ugglas: Som ledamot af Landförsvars-komitéen, kan jag icke annat än instämma med General af Klint i detta afseende.

Att jag biträdt Utskottets förslag, kommer deraf, att andra skäl finnas, som tala för afslag. Det kan väl icke nekas, att, under det att det är fråga om en fullständig omorganisering af arméen, är det ganska svårt att bestämma hvilken öfning arméen efter denna omorganisation kan behöfva. Jag anser därför, att Regeringen vid nästa riksdag bör framlägga ett fullständigt förslag för arméens reorganisation och att

öfningarne bestämmas derefter. Att öfningarne äro beroende af denna organisation, kan väl ej förnekas, ty om man skulle vilja två- à tredubbla arméén, genom att i den insätta öofvadt manskap, så måste stammen hafva så mycket större öfning, för att kunna realisera det begrepp, som fästes vid ordet stam. En annan sak är den, att jag anser det vara af största vikt, att vid denna riksdag kunna reglera Hufvudtitlarnarne, utan att draga vaxel på framtiden.

Af dessa skäl har jag biträdt Utskottets förslag och detta så mycket heldre, som den Riksdag, hvilken om några månader sammanträder, kan, om nöden står för dörren, anslå dessa medel. Jag tillstyrker därför bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt, och dels att Kammaren, med afslag å samma hemställan, för så vidt den afsåg nedsättning i det af Kongl. Maj:t för indelta arméens vapenöfningar äskade anslag, skulle bifalla Kongl. Maj:ts derom afgifna framställning; gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många ja, jemte åtskilliga nej, och sedermera proposition på afslag derå i förenämnda hänseende, samt bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning, då svaren utföllo med många nej, jemte åtskilliga ja; hvarefter, och sedan proposition på bifall till Utskottets merberörda hemställan förnyats, samt med många ja, och några nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

12:te punkten.

Herr af Klint: Mot den nu föredragna punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, har jag två anmärkningar att göra; den första och hufvudsakliga är motiveringen, den andra sjelfva saken. Utskottet har stödt sitt afslag på Kongl. Maj:ts Proposition af det skäl, att Utskottet icke hört några klagomål öfver provianteringen.

Svenska soldaten har hittills gjort sig känd för att gerna underkasta sig de uppostringar, som fordras af honom; att utan missmod afstå från de bekvämligheter, som icke äro förenliga med hans yrke, och att utan knot nöja sig med hvad landet kan gifva honom, öfvertygad att landet ger hvad det kan. Det är nu dessa goda egenskaper hos den Svenska soldaten, som Utskottet vill sätta på spel. Utskottet säger, »att, så vidt Utskottet varit i tillfälle inhemta, har någon allmänare missbelåtenhet med indelta arméens nu gällande provianteringsstat icke försports.» Missnöje och knot är en armés förderf; men kan tyvärr vinna insteg äfven i den bästa. Jag trodde dock ej, att den ena Statsmagten skulle förleda härtill. Hvad sjelfva saken beträffar, tror jag mig i denna Kammare icke behöfva säga annat, än att det är fråga om att gifva soldaten ett frukostmål, så att han ej skulle behöfva vänta till kl. 12, innan han får någon föda. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Björnstjerna: Det är mig angeläget att få tillkännagifva, att jag icke delar Utskottets tanke i afseende på det sätt, hvarpå Utskottet motiverat sitt afstyrkande till Kongl. Maj:ts förevarande nådiga Proposition. Lika med den siste värde talaren, är jag öfvertygad om, och har bevis på, att, om man skulle invänta den omständigheten, att en allmän klagan från det hållet skulle förspörjas, så kommer ingen förändring att i detta afseende ske. Beviset ligger deri, att, då år 1856 en framställning gjordes till förändrad provianteringsstat för arméén, hade man aldrig hört några klagomål öfver den gamla staten, och dock var denna så knapp, att om jag hade den här, och finge uppläsa den, skullen I förvåna Eder, Mine Herrar, att de kunde draga sig fram med så ringa kost. Det kunde ej heller gå för sig på annat sätt, än att manskapet fick till stor del sjelft bekosta sitt underhåll. Det är visserligen nu något bättre; men vi se dock bevärigen ännu medföra sina matsäcksskrin till mötena. Det är för dessa ynglingar isynnerhet ytterst behöfligt, att få en god spis, då de äro underkastade mödor, som ofta nog äro alltför ansträngande i förhållande till deras ringa fysiska utbildning. Det kan således icke, som Utskottet säger, vara obekant, att Svenska soldatens utspisning är ganska knapp, och vida sämre än Norrmännens. Detta förhållande känner fullkomligt den Svenska soldaten från de läger, der de olika trupperna legat bredvid hvarandra. Som äfven statsrevisorerna gjort anmärkning, bör detta förhållande så mycket mindre vara okänt. Men Utskottet, som måst tillse, att inga andra utgifter än de ytterst nödvändiga skulle föreslås, har ansett sig böra göra en inskränkning på denna utspisningsstat, och har dervid anfört skäl, som jag icke kan gilla; men något skäl måste andragas, och man kunde väl ej finna något annat. Jag anser behöfvat vara gifvet, och tror således, att, om Kammaren finner tillgångar, det vore väl, om den bifölle Kongl. Maj:ts Proposition.

Grefve Hamilton, Henning: Lika med den föregående talaren tror jag det varit önskligt, att man kunnat bifalla, hvad Kongl. Maj:t i detta afseende äskat; men lika med Utskottet tror jag, att man måste iakttaga sträng hushållning, och att detta är en punkt, der behöfvat icke är alldeles trängande. Att manskapets utspisning är ganska knapp, kan ej nekas; men ännu större skulle olägenheterna häraf känts, om den af Kongl. Maj:t föreslagna utsträckningen af mötestiden blifvit bifallen. Emellertid erkänner jag, att, om jag vågat utsträcka utgifterna längre, skulle jag gerna tillstyrkt den Kongl. Propositionen; men om jag också måste med afseende på kostnaden gilla det beslut, hvartill Utskottet kommit, så kan jag icke därför godkänna dess motiver och hemställer därför, att Kammaren måtte med förkastande af Utskottets motiver bifalla det slut, hvori det stannat.

Grefve af Ugglas: Jag är förekommen af General Björnstjerna. Lika med honom ogillar jag Utskottets motivering. Jag är fullt öfvertygad om, att andan i vår indelta armé är sådan, att umbärandena skulle gå långt, för att den skulle klaga. Det är mig ingalunda obekant, att kosten för våra indelta soldater är otillräcklig; men ändock

har jag ansett mig böra yrka afslag å den punkt i den Kongl. Propositionen, som afser dess förbättrande.

En del af vår indelta armé har sitt s. k. hemkall, som till en del kan ersätta hvad som brister; men derpå kan ej räknas för en längre tid. Utskottet har visserligen föreslagit, att under längre kommenderingar en rikligare proviantering skulle komma truppen till godo. Detta är godt och väl; men under rekrytmötena, hvilka hos kavalleriet räcka 90 dygn, skulle en sådan förbättring vara på det högsta af behofvet påkallad, ty sedan under dessa längre möten hemkallet blifvit förtärdt, kan soldaten svårigen existera utan befälets hjälp. Men skulle en bättre proviantering beviljas åt indelta arméen, måste denna förmån utsträckas äfven till Wermlands Jägare och beväringen. Ej heller går det an att hafva olika proviantering för olika möten, och som allt detta skulle förorsaka en ganska betydlig utgift, har jag, som en talare uttryckt sig, »nödd och tvungen» instämt i Utskottets Utlåtande, och får anhålla om bifall dertill.

Herr Wærn: Lika med flere föregående talare får jag förklara, att det skulle vara mig mycket kärt att genom bifall till Kongl. Maj:ts förevarande Proposition kunna bereda den Svenska soldaten en bättre kost. Men Utskottet har ansett sig ej böra tillstyrka bifall, och jag kan ej annat än instämma häri. Deremot kan jag icke dela åsigterna med de talare, som ogillat Utskottets motivering. Utskottet har ansett, att Svenska befälet skulle anmäla om soldaten slete för ondt; icke att den sednare genom knot skulle gifva det tillkänna; och således kan väl ej detta kallas ett försök från den ena Statsmagts sida att väcka missnöje hos truppen.

Jag anhåller om bifall till Utskottets Utlåtande.

Herr Heijkensköld: Såsom varande rotehållare har jag flera gånger frågat mina soldater, huru de hafva det på mötena, och fått till svar, att utspisningen af bröd och ärtor är så riklig, att den lemnar öfverskott, som säljes eller föres hem. Jag tror således, att, om utspisningen ställdes på annat sätt, skulle målet kunna vinnas utan nu föreslagna åtgärd.

Skall den indelta soldaten hafva en förhöjd provianteringsstat, måste äfven beväringen hafva det, men då Statens tillgångar redan äro hårdt anlitade, och jag ej anser denna förhöjning alldeles nödvändig; kan jag ej annat än anhålla om bifall till Utskottets Utlåtande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt, dels att Kammaren, med ogillande af de till stöd för Utskottets hemställan anförda skäl, skulle bifalla det slut, hvartill Utskottet kommit, och dels att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte i dess helhet af Kammaren bifallas; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets merberörda hemställan, och, då dervid svarades många ja jemte några nej; förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

13:de—16:de punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

17:de punkten.

Mom. a.

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. b.

Grefve Lagerberg: Kongl. Maj:t har till kokinrättningen vid Andra Lifgardet begärt 4,000 R:dr; men Utskottet har icke tillstyrkt mer än 3,000 R:dr. Utan att påyrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, vill jag blott gifva tillkänna, att jag tror det Utskottets förhoppning, att denna summa skulle för framtiden räcka, ej kommer att gå i fullbordan, ty med mindre än 4,000 R:dr årligen tror jag ej de omkostnader bestridas, som äro förenade med denna inrättnings bibehållande i samma goda skick, som nu är händelsen.

Friherre Beck-Friis: Såsom ledamot af Stats-Utskottet, anhåller jag att få lemna den upplysning, att, då af Statsråds-protokollen synes, att Chefsemetet ansett kostnaderna kunna nedgå till medeltalet af 1861—1863 års utgifter eller 3,000 R:dr, så har Utskottet icke ansett sig böra tillstyrka beviljandet af en större summa på ordinarie stat.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: Här är en dubbel fråga, nemligen om ersättning för gjorda kostnader, och denna ersättnings uppförande på ordinarie stat. Hade här blott varit fråga om det förra, så hade jag varit af olika tanke med Utskottet; men att Utskottet ej velat på ordinarie stat uppföra ett anslag, större än för framtiden anses behöfligt, kan jag ej annat än gilla, och får därför tillstyrka bifall till Utskottets Utlåtande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och Utskottets hemställan bifölles.

18:de—21:sta punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

22:dra punkten.

Lades till handlingarne.

23:dje punkten.

Utskottets hemställan bifölles.

24:de punkten.

Herr Gyllenram: Innan Kammaren fattar beslut i denna fråga, anhåller jag att få lemna några upplysningar. Då Kongl. Maj:t till

Riksdagen 1860 afgaf nådig Proposition om utsträckning af kompaniernas antal från 27 till 30, kom staten för de tre yngre kompanierna icke att uppföras till samma belopp, som var gällande för de äldre, utan de förra blefvo, i afseende på underbefalet af löning, sämre lottade än de sednare. Derför är det också en jemn omsättning inom underbefalet, som, efter förloppet af det år de äro skyldige att kvarstanna, alltid söka transport. Detta är förhållandet, som icke kan bättre utredas. Om frågan uppskjutes till nästa års riksdag, blir följden att underbefalet vid Gotlands nationalbeväring får förblifva i samma ställning ännu i två år. Då behof verkligen är för handen, tyckes mig att det bör afhjelpas utan uppskof. Jag får derför anhålla, att Kammaren ville, med afslag å Utskottets hemställan i denna punkt, bevilja ett anslag af 2,450 R:dr R:mt för ifrågavarande ändamål.

Grefve Mörner, Carl Göran: Med någon förvåning hörde jag den förre värde talarens yttrande. Om han förut afvetat det omnämnda förhållandet, vill det synas mig, att han, såsom högste befälhafvare för Gotlands nationalbeväring, borde hafva ingått till Kongl. Maj:t med framställning om behofvets afhjelpande. I stället har en lektor vid elementarläroverket å Gotland hos Riksdagen väckt motion i ämnet. Ännu besynnerligare förefaller det, att, då lektorn föreslagit en större summa, begär högste befälhafvaren endast vid pas en fjerdedel deraf och yrkar att detta genast, utan vidare omständigheter måtte beviljas. Jag kan icke gilla detta sätt att gå till väga; och jag anser mig äfven böra motsätta mig den af Utskottet föreslagna skrifvelse. Vi veta icke i hvad mån denna skrifvelse kan komma att stå i strid med den allmänna skrifvelse, som till följd af det för militärfrågors behandling tillsatta Särskilda Utskottets förslag kan komma att beslutas. Är ett verkligt behof för handen, så synes det vara bättre att högste befälhafvaren ingår med framställning i ämnet till Kongl. Maj:t, som då icke lär underlåta att vid nästa riksdag begära medel för behofvets afhjelpande, än att Riksdagen nu skulle på lektorns förslag vidtaga åtgärder i saken. Jag anhåller om afslag å så väl Utskottets hemställan, som Herr Gyllenrams nu framställda förslag.

Herr Ekman, Carl: Då det af Riksdagen tillsatta Särskilda Utskott för militärfrågor nu slutat sina öfverläggningar, fastän beslutet ännu icke är justeradt, så anser jag mig, såsom ledamot af detta Utskott, vara berättigad att tillkännagifva, att Utskottet beslutat tillstyrka Riksdagen, att hos Kongl. Maj:t begära framläggande af en fullständig organisationsplan för hela landets försvar; och då häri innefattas äfven Gotlands försvar, och jag icke tror, att man bör afgifva tvänne skrivelser i samma ämne, så yrkar jag afslag å så väl Utskottets hemställan, som det af Herr Gyllenram gjorda förslag.

Herr Gyllenram: Om Grefve Mörner haft tid att genomläsa Herr Bergmans motion, skulle han funnit anledningen, hvarför den af honom blifvit framställd. Hvad Herr Ekman upplyst om Militär-Utskottets förslag känner jag lika väl som han, då jag äfven har äran att vara ledamot af detta Utskott. Men då jag, såsom befälhafvare, anser

mig böra stå på de minas rätt, och tiden är dyrbar, då det är fråga om ett behofs afhjelpande, vidhåller jag yrkandet om bifall till min begäran.

Herr Björnstjerna: Jag anhåller, att Kammaren ville bifalla hvad Stats-Utskottet i denna punkt föreslagit. Det är en åtgärd, som icke kan verka störande på planen för arméens omorganisation, på hvars verkställande och resultat vi torde få vänta åtskilliga år, då, som vi väl veta, en sådan omändring icke kan ske så snart.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan, dels af Herr Gyllenram, att Kammaren, med afslag å samma hemställan, skulle anvisa 2,450 R:dr till arfvoden åt 7 sergeanter och 14 furirer vid Gotlands nationalbeväring, att utgå från och med år 1868 och tillsvidare, och dels slutligen, att Utskottets merberörda hemställan måtte af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, sedermera proposition på afslag derå och antagande af Herr Gyllenrams ofvanberörda förslag, då svaren likaledes utföllo med många nej jemte åtskilliga ja, och slutligen proposition på afslag å Utskottets förevarande hemställan, hvilken proposition besvarades med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

25:te punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

26:te punkten.

Kammaren biföll hvad Utskottet föreslagit, dock med förbehåll om iakttagande af den förändring uti det ifrågavarande anslagets slutsumma, som föranleddes af Kammarrens vid 4:de punktens behandling fattade beslut.

27:de och 28:de punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

29:de punkten.

Kammaren biföll Utskottets hemställan; hvarvid dock det förbehåll fästades, att den förändring i Hufvudtitelns slutsumma, som påkallades af Kammarrens beslut rörande 4:de punkten, borde iakttagas.

30:de och 31:sta punkterna.

Utskottets hemställanden biföllos.

32:dra punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Här förekommer anslag till 5 stycken fouragevagnar å 800 R:dr för hvarje. Ett sådant pris synes mig väl dyrt. Jag undrar huru jordbrukaren skulle bära sig åt, om han skulle bestå sig hövagnar till detta pris. Men Utskottet har härvid icke funnit något att anmärka, och då lärer någon nedsättning i anslagsbeloppet ej vara att hoppas.

Grefve af Ugglas: Jag ville endast upplysa, att priset på dessa vagnar är detsamma, som förut varit vanligt.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och Utskottets hemställan bifölls.

33:dje punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

34:de punkten.

Friherre Raab, Carl Adam: Då vi nu hålla på att avsluta frågan om artilleriet, torde det tillåtas mig att hos Herr Krigsministern eller annan sakkunnig ledamot af Kamraren, som vill besvara min fråga, anhålla om upplysning i hvad skick vårt fästningsartilleri befinner sig, och särskildt det å Waxholms fästning. Det är icke länge sedan jag i tidningarne läste, att man i Ryssland bestyckat fästningarne med Krupps stälkanoner, och att i närheten af Petersburg ett etablissement för tillverkning deraf vore anlagdt. Måne man äfven hos oss tänkt på något sådant och vidtagit åtgärder för att kunna tillverka sådana kanoner?

Herr Björnstjerna: Då den siste värde talaren nöjer sig med att hvem som vill besvarar hans fråga, så vågar jag åtaga mig att försöka. Första delen af frågan kan besvaras med hvad i Utskottets Utlåtande står anfördt: »Då positions- och belägringsartilleri nära nog helt och hållet saknades, begärde Kongl. Maj:t vid sistlidne riksdag, för anskaffande af 30 stycken 4,1 tuus refflade tackjernskanoner med lavetter och föreställare samt spetsprojektiler, ett extra anslag af 73,500 R:dr.» Sådant artilleri saknades således helt och hållet, tills anslag dertill beviljades. Hvad Waxholm beträffar, så är denna fästning bestyckad med de starkaste och gröfsta pjäser, som man före uppfinningarne under det sista Amerikanska kriget kände.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad och Utskottets hemställan bifölls.

35:te punkten.

mom. a.

Friherre Raab, Adam Christian: Vi hafva nu kommit till den viktigaste frågan i Fjerde Hufvudtiteln, och kanske äfven vid riks-

dagen, nemligen den om tidsenlig beväpning. Redan innan Riksdagen sammanträdde, ansågs detta som en brännande fråga, och äfven i början af riksdagen höjdes röster för en bättre beväpning. Först då man fann, att den summa, som Kongl. Maj:t för detta ändamål begärt, var något stor, och att tillgångarne voro små, började man öfverväga, om man icke kunde pruta af något på denna summa, och förslag uppställdes, sådana som, att man borde tillverka sex å åtta tusen gevär om året och hålla på dermed till dess det erforderliga antalet blefve färdigt. Man borde då ingå kontrakt, icke blott med tillverkarne af gevären, utan äfven med grannarne, att de skulle lemna oss i fred och icke anfälla oss uder denna tid. Det vore vidare mot principen, att ge hela detta anslag på en gång. Mig synes den rigtigaste principen vara och förblifva, att sätta fäderneslandet i ett godt försvarstillstånd. Man kan, då man läser Utskottets Betänkande, icke undgå att finna, att ett allmänt misstroende mot vår krigsstyrelse och det sätt, hvarpå den uppfyller sitt kall, eger rum. Jag skulle, om icke Krigsministern af sjukdom varit hindrad att infinna sig, och jag icke ansåge det otillständigt att vända mig till den, som för tillfället är satt i hans ställe, velat fråga, hvarföre vi ännu fortsätta med tillverkningen af gevär efter en gammal modell? Konstitutions-Utskottet ville häri icke finna skäl till anmälan mot Stats-Rådet; men detta Utskott dömer efter bokstafven, och någon lagöfverträdelse har väl icke egt rum. Dock tror jag att på annat sätt kunde hafva tillgått. I Danmark ställdes af Riksdagen till Krigsministerns disposition en summa för anskaffande af nya gevär, och utan att sådant blifvit föreskrifvet, lät denne sammankalla tillverkarne af gevär, uppgjorde med dem att upphöra med deras tillverkning, och anskaffade nya modeller till gevär. Då denne minister sedan inom kort afgick, fortsatte hans efterträdare på samma väg, och förvärfvade sig derigenom allmänt förtroende samt erhöi af Riksdagen ökade anslag för samma ändamål. Likaledes i Schweitz, der man, då man fick höra omtalas nya gevärsmodeller och fann att sådana måste anskaffas, sammankallade leverantörerne och uppgjorde nya öfverenskommelser med dem. I Ryssland anskaffades modeller från Amerika. Det finnes icke något land, som icke påbörjat detta arbete, med undantag af Sverige, der man icke gör annat än talar om saken. Det är dock nödvändigt, att den med allvar och kraft tages om hand, och att vi tänka på att söka åstadkomma något för vårt försvar. Första frågan är då: *huru snart* kunna vi anse oss behöfva dessa gevär? Jag skall sedan öfvergå till frågorna: *hvilket antal* gevär vi behöfva och *huru stort anslag*, som åtgår till anskaffande deraf.

Det är med bekymmer jag åsett det lugn, som röjer sig hos Utskottet, då det, efter att först hafva antydtt, att denna fråga är af den stora vikt, att den framför andra borde tillgodoses, likväl sedan kommer till den åsigt, att med den summa, Utskottet föreslagit, omkring 50,000 gevär skulle kunna anskaffas inom — märk väl! — 1868 års slut. Endast en högre magt vet, när den tid inträffar, då dessa vapen behöfvas. Äfven den, som i sina händer förenar så många trådar för Europas styrande, den man, som bor i Tuillerierna, känner icke detta; och således kan den minister, som leder våra utrikes angelägenheter, icke heller veta något derom. Men jag ber dock att få göra några utdrag

ur det svar, denne minister häromdagen täcktes gifva på några af mig framställda frågor. Hans Excellens yttrar deruti: »Öfverallt, till och med i sådana länder, hvilkas neutralitet blifvit af de mäktigaste stater garanterad, synes man hafva antagit såsom en oafvislig nödvändighet, att, om äfven med ansträngning, utan tidsförlust anskaffa dugliga och tidsenliga krigsvapen, jemväl uti de länder, der under sednare åren högst betydliga utgifter i samma rigtning varit gjorda. Äfven deruti har den värde ledamoten, i min tanke, fullkomligt rätt, att en så allmän med så högst betydliga kostnader förenad föreställning, nödvändigt måste vara någonting annat än en tillfällig mani, och att därför giltig anledning måste ligga till grund. Svenska Riksdagen åligger det, under sådana förhållanden, att omsorgsfullt och samvetsgrant pröfva, huruvida dessa anledningar icke kunna sägas vara lika giltiga för oss, som för andra, med oss jemförliga folkslag. Jag tvekar sannemligen icke att uttala det omdöme, att så är verkligen förhållandet.»

Jag stannar här ett ögonblick, och tillägger: ett land beror på dess läge och grannskap. Se vi på Ryssland, så är det endast 150 år sedan Peter den store regerade der öfver blott 18 millioner människor; men han utkastade vidsträckt planer, och hans program var: Svarta hafvet, Bosphoren, Kaspiska hafvet och Östersjön. Huru snart utvecklade sig icke denna magt! Katharina II hade endast 25 millioner undersåter, och erbjöd sig dock att dela Turkiet med Ludvig XVI och Josef II. Alexander I tog emot 36 millioner och underhandlade dock efter freden i Tilsit, i samråd med Napoleon, om delning af Europa. Nicolaus I ärfde 56 millioner och Alexander II, den nuvarande kejsaren, 76 millioner undersåter. Då vi se detta land så hastigt gå framåt, så hemställer jag, om vi icke hafva anledning att beväpna oss och ställa oss i ordning för framtida evenementer. Är det *fråga om när dessa skola inträffa, så hänvisar jag till Franska tidningarne, der vi kunna läsa om de lifliga debatterna i anledning af Thiers interpellation. Alla talare ansågo, att kriget står för dörren; och hvarföre skulle eljest Napoleon vara så angelägen att sätta en stor armé på benen. Jag öfvergår till ett annat yttrande i Herr Utrikesministerns svar: »Väl tror jag mig kunna säga, att någon anledning till *direkt* misshällighet icke med någon främmande stat förefinnes, och att jag, min pligt likmätigt, sorgfälligt skall undvika allt, som dertill skulle kunna leda.» Ordet »*direkt*» synes med afsigt vara tillagdt, för att vi skola vara på vår vakt. Hans Excellens fortsätter: »Men andra länders sorgliga, äfven under den oss närmast liggande tidpunkt ådagalagda erfarenhet bevisar nogsam, att det icke alltid beror på en stat att sjelf bestämna den ställning, som densamma, under uppstående förvecklingar mellan andra stater, företrädesvis skulle önska intaga, och att neutraliteten ofta nog kan innebära en icke ringare fara, än en direkt inblandning.» Ja, Mine Herrar! derom har historien många vittnesbörd. Jag ber att få erinra, huru det gick med Venedig, som begärde att få vara neutralt, och fick det, men efter krigets slut delades mellan de krigförande magterna. Ännu färskare exempel hafva vi i Tyskland från sista kriget. Vi böra väl betänka detta. Slutligen ännu ett yttrande, som förtjenar uppmärksamhet. Hans Excellens säger vidare: »Någon framställning, som innefattar emot oss fiendtliga afsigter, har — såsom jag redan haft äran nämna — icke ingått.

Om jag hade anledning misstänka, att, sådant oaktadt, några hemliga anslag mot oss vore å bane, skulle jag likväl svärliken kunna offentligen närmare redogöra för en sådan misstanke, och derigenom ofelbart iråka svårigheter just för sådana obevista beskyllningar. Men, jag upprepar det, ehuru jag är lycklig att kunna säga, det jag icke har någon särskild anledning till dylika misstankar, kan jag likväl icke undgå att, lika med Friherre Raab, inse, att den allmänna politiska ställningen är egnad att ingifva allvarsamma bekymmer.» Är icke detta en antydning, att vi böra vara på vår vakt? Jag erinrar mig ett historiskt faktum, som, fastän det länder oss till heder, vi böra ihågkomma som en varning. När Carl X Gustaf år 1658 gick öfver Bält, var Köpenhamn i stor fara. Och hvarföre? jo derföre att Konung Fredrik II i Danmark icke kunnat förmå Ständerna att ge anslag till stadens sättande i försvarstillstånd. Jag vill icke längre uppehålla mig vid denna fråga. Tiden är sådan, att vi icke böra dröja med vapens anskaffande. Om vi bevilja medel härtill, som icke få röras förr än 1868, och det skulle visa sig, att vi redan före den tiden vore i behof af gevär; huru kunde vi stå till svars för de olyckor, som ett sådant dröjsmål kunde medföra.

I afseende på antalet gevär, som vi behöfva, är det klart att 50,000 är en alltför ringa siffra; och jag förstår icke hvarifrån Utskottet hemtat denna, om icke möjligen från Landtförsvars-komitéens förslag, att 50,000 man skulle vara färdige att genast utrycka. Det är ett litet antal, och vi kunna icke hoppas att dermed komma ifrån saken.

Beträffande sättet att erhålla dessa gevär, så instämmer jag deri, att det vore önskvärdt, om de kunde tillverkas i landet. Det vore icke blott billigare pris, utan medförde äfven den fördelen, att vi vore oberoende af alla eventualiteter; ty man kunde tänka sig att under ett krig det vore omöjligt att utifrån intaga de gevär man behöfde. Dertill kommer äfven att förlaget för anläggning af inhemska fabriker komme landet till godo. Men det har förvånat mig, att icke krigsstyrelsen ifrågasatt ändring af gamla gevär, hvilket man gjort i alla andra länder, under det man varit mycket försigtig med tillverkningen af nya gevär. Fastän sådana gevär blifva något tyngre, medför denna ändring en besparing i tid, som är af omätligt värde. Jag har hos Professor Ångström underrättat mig om kostnaderna, och derefter uppgjort mitt förslag. Han sade, att man i Ryssland erhållit maskiner från Amerika för tillverkning af 30,000 gevär om året, till ett pris af 700,000 R:dr. Vi behöfva troligen icke taga maskiner från Amerika för mer än 400,000 R:dr, då resten torde kunna fås inom landet. Men om man inskränker sig till en mindre tillverkning, t. ex. 10,000 gevär, så står minskningen i kostnaden icke i proportion dertill, då den icke nedgår till en tredjedel. Sådana maskiner tillverkas på flera ställen i Amerika, och under förliden sommar lärer det ej hafva varit svårt att erhålla sådana; om så ännu är förhållandet, vet jag naturligtvis icke. Det klokaste sättet att gå tillväga synes mig vara, om Regeringen underrättade sig om hvilka, som vore sinnade att åtaga sig denna leverans. Jag är säker att många skulle anmäla sig. Maskiner borde anskaffas till Carl Gustafs stad; ty sådana äro nödvändiga. Jag skulle lätt kunna visa, att sanmanlagda kostnaden för maskiner och gevärs ändring under innevarande år uppgår till 2 millioner R:dr; och då Regeringen för närva-

rande icke disponerar mer än 500,000 R:dr, anser jag att 1,500,000 R:dr borde härtill ytterligare anslås, för att arbetet måtte kunna sättas i gång med kraft. På grund häraf, och då jag anser, att Riksdagen bör uttala den åsigt, att arméen så snart som möjligt bör förses med dugliga vapen, tager jag mig friheten föreslå, att Kammaren förklarar det vara en oeftergiftig nödvändighet, att arméen skyndsamt förses med tidsenliga skjutvapen, och att till en början minst det antal af 50,000 stycken måste anskaffas, som Kongl. Maj:t i sin nädiga Proposition ansett böra vara färdiga innan 1868 års utgång; men

enär gevären kunna inom landet förfärdigas för ett vida billigare pris än det af Kongl. Maj:t beräknade;

enär minst hälften af antalet kan erhållas genom ändring af äldre, dertill tjenliga, i förrådena och under arbete befintliga; samt

enär för såväl patenträttens inköpande och tillverkningsmaskinernas anskaffande till Statens fabriker, som förskotter åt enskilde, för denna industris bedrivande och utveckling, penningar redan under innevarande år komma att erfordras till vida betydligare belopp, än af äldre anslag är tillgängligt, beslutar Kammaren för sin del, att ställa till Kongl. Maj:ts nädiga disposition ett anslag af 1,500,000 R:dr, att af Riksgälds-kontoret utgå med högst 500,000 R:dr redan under innevarande år, och återstoden under nästkommande.

Grefve von Platen: Om jag under öfverläggningen, angående Fjerde Hufvudtiteln, inskränkt mig till att med tystnad afhöra de yrkanden, som framställts angående nedsättning i anslagen, så har detta skett, icke derföre att jag ansett alla dessa nedsättningar väl betänkta, utan emedan jag, som antagit att nöden tvungit Representationen till dessa beslut, ansett, att alla krafter borde användas för att, i afseende å den nu föredragna punkten, åstadkomma ett för landet nyttigt beslut. Vid fråga om anslag måste en Departementschef utgå från en annan synpunkt, än en riksdagsman: den förres skyldighet är att framlägga Statsverkets behof, naturligtvis med det afseende å befintliga tillgångar, att de äskade anslagen endast i utomordentliga fall få öfverskrida tillgångarne; den sednare åter har att tillse, icke allenast i hvad mån utgifterna kunna bestridas med redan befintliga medel, utan äfven huruvida man måste genom särskilda åtgärder skapa tillgångar utöfver hvad de ordinarie inkomsterna medgifva. Ett af de ovanliga tillfällen, hvilka kunna rättfärdiga sådana åtgärder, har jag ansett nu vara för handen, och jag beklagar, om Representationen ej skulle genom en särskild vapenskatt vilja fylla det behof, som förefinnes. Jag beklagar det, icke så mycket derföre att det skulle ovilkorligen vara nödvändigt att tillvägagå på detta sätt, *enär* äfven utan vapenskatt erforderliga medel torde kunna åstadkommas, utan derföre att, om Svenska nationen genom en särskild beskattning gjorde en nppoffring af en eller annan million, så skulle just denna utomordentliga uppföring ingifva fienden en vida större aktning för Svenska folket, än några i förråden förvarade tusental af gevär. Emellertid lär det blifva möjligt, att på annat sätt åtminstone till en viss grad fylla vårt nuvarande behof af gevär. En värd talare har yttrat, att det vore önskligt, om detta behof kunde fyllas inom landet. Jag har aldrig betvivlat möjligheten häraf, och jag anser det

vara hvars och ens pligt att i sin mån söka bidra till uppfyllandet af detta önskningsmål, men jag vågar dock erinra om en annan och kanske ännu viktigare omständighet, hvarå äfven samme talare fästat uppmärksamhet, nemligen *tiden*. Skulle alla nu äskade gevär förfärdigas inom landet, så skulle derigenom åstadkommas ett dröjsmål vid lösningen af denna viktiga fråga, hvilket ingalunda vore gagneligt. Att här ingå i någon utredning af sättet för gevärsanskaffningen torde egentligen ej vara behöfligt, helst Stats-Utskottet i detta fall varit ganska försigtigt, och endast föreslagit att för anskaffning af tidsenliga gevär ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett visst anslag. Kongl. Maj:t har sålunda fått sig öppet lemnadt att i detta fall tillvägagå på det sätt, hvilket torde vara både det enda möjliga och äfven det mest ändamålsenliga, att nemligen för fyllandet af första behofvet vända sig till utlandet, och derefter söka åstadkomma tillräcklig gevärstillverkning såväl vid enskildes som vid Kronans verkstäder. I allmänhet hyllar jag den grundsatsen, att den enskilda industrien bör fylla det allmännas behof, men i detta fall torde ensamt ett sådant förfaringsätt ej vara det rätta. Om nemligen gevärstillverkningen skall bedrivas på fullt ändamålsenligt sätt, så måste man anskaffa maskiner, genom hvilka både tid och arbetskraft besparas, och hvilka lemna utväg att vid tillfälle af behof åstadkomma en långt större tillverkning än som under vanliga förhållanden erfordras. Man kan ej antaga, att en enskild industriidkare vågar anskaffa dylika, ty han nedlägger ej kapital i anläggningar af större utsträckning, än att han kan påräkna en jemn sysselsättning för det hela, eller utan full säkerhet att kunna afyttra sina tillverkningar. En sådan garanti kan ej Kronan lemna honom vid den hastighet, hvarmed nya förbättrade gevärskonstruktioner uppfinnas. Kronan måste således för egen räkning anskaffa sådana maskiner. Efter de upplysningar här lemnats, skulle dessa kosta omkring 4 å 500,000 R:dr, och sålunda en ränteförlust uppstå af omkring 25,000 R:dr, men denna förlust motväges till betydlig grad af den förlust, som eljest uppstår derigenom att på en gång en massa gevär funnos samlade i förråden. Skola således gevär tillverkas inom landet, måste Kronan sättas i tillfälle att inköpa nödiga maskiner. Då min åsigt således är den, att gevär dels böra inköpas utifrån, dels förfärdigas inom landet, samt att de gamla gevär, hvilka med fördel kunna förändras, böra ändras, har jag med tillfredsställelse funnit, att Utskottet, ehuru det allt för lågt tilltagit den summa, hvilken skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition, likväl så formulerat sin hemställan, att det blir möjligt för Kongl. Maj:t att, vid gevärsanskaffande, tillvägagå på det af mig anförda sätt. I afseende å summans storlek vill jag visserligen ej gå Riksdagens omdöme i förväg, men jag kan dock ej annat än finna beklagligt, om icke en större summa skulle kunna anskaffas, och om icke åtminstone 500,000 R:dr utöfver hvad Utskottet föreslagit skulle kunna ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, att användas till förevarande viktiga ändamål.

Herr Schartau: Af Kongl. Maj:ts Proposition synes ganska tydligt, att afsigten varit, att de 3 millioner, man äskat till anskaffande af tidsenliga gevär, skulle användas till införskrifning af sådana från utlandet,

men frågan är nu, huruvida en sådan åtgärd vore önskvärd och om man icke förr borde ställa så till, att de behöfliga gevären kunde inom landet tillverkas. Står någon verklig fara för dörren, såsom en aktad ledamot af denna Kammare så ofta visar, att han fruktar? Ja, Mine Herrar! står faran verkligen för dörren, så är det nu för sent att införskrifva gevär. Sådana kunna icke gerna skaffas från något annat land än det, der man är ense om sin modell, eller Amerika. I England har man icke brådskat att fastställa modell, utan bestämt ett pris för den, som uppvisade den bästa, och redan deri ligger enligt min tanke en varning för Sverige att icke förhast sig. Jag tror, att vi kunna med lugn se tiden an, men kunna vi icke göra det, då är det, som sagdt, redan för sent att införskrifva gevär, ty det skulle då allt för lätt kunna hända, att dessa blefvo anhållna under vägen till Sverige och förklarade för krigskontraband. Enligt min tanke hafva de rätt, som påyrka, att att vi i afseende å gevärstillverkning böra göra oss oberoende af utlandet. Ett sådant resultat är icke omöjligt att åstadkomma, ty vi hafva inom landet allt hvad som behöfves för en dylik tillverkning: vi hafva dertill skickligt folk och flera enskilda verkstäder, som säkerligen komma att utvidga sin verksamhet, om de uppmuntras och kunna påräkna stadigvarande afsättning till landets Regering, Den summa, som Stats-Utskottet föreslagit för ifrågavarande ändamål, är, ehuru betydligt mindre än den Kongl. Maj:ts äskat, dock för det närvarande, med inberäkning af den summa, som för ändamålet finnes i Riksgälds-kontoret reserverad och under förutsättning af inhemsk tillverkning, fullt tillräcklig. Då vi ännu icke hafva någon modell faststeld och icke heller några nya maskiner, betvivlar jag, att mera än 1½ million skall kunna användas under detta och nästkommande år. Vi veta nemligen, att af det till inköp af gevär förut beviljade anslag ännu återstår omkring ½ million, och, om genom bifall till Utskottets förslag dertill ytterligare kommer 1 million, tror jag, att Regeringen har till sin disposition så mycket medel, som för ändamålet kan för det närvarande användas. Hvar till skulle det då tjena att anslå flera millioner, i synnerhet, som dessa icke äro så lätta att anskaffa. Det har här blifvit så många gånger yttradt, att Stats-Utskottet sökt se till, att Statsverkets debet och kredit skola gå ihop, och detta är en förträfflig regel, för hvilken vi böra hålla Utskottet räkning och som icke bör af Riksdagen underkännas.

Jag tror på dessa skäl, att man med lugnt samvete kan gå från denna Kammare, äfven om man endast bifallit Utskottets hemställan.

Herr Ekman, Gustaf: Då vi naturligtvis önska, att fäderneslandet må befinna sig i den ställning, att kunna värna sin sjelfständighet, är det klart, att vi behöfva vapen, och dessa sådana, som nu kunna anses tidsenliga. Men dessas anskaffande fordra penningar och med detsamma afgörandet af frågan, huru snart desamma måste vara disponibla. Något bestämt svar läser väl ej kunna erhållas härpå, enär det beror på eventualiteter, hvilka vi ej förmå bedöma, men åtminstone framgår häraf, huru man än uppfattar sannolikheten, att detta behof *möjligtvis* ganska snart kan vara för handen. Då emellertid ett skyndsamt anskaffande af erforderliga medel för inköp af gevär på det närmaste står i samband med noggrann kännedom af Statens finansiella ställning

och hvarmed jag villigt erkänner mig icke vara nog bekant, för att våga afgå förslag, hvarken i afseende på belopp eller tid för dess utgående, så önskar jag få inskränka mitt yttrande till en erinran derom, att Sverige uti möjligheten att på ett ändamålsenligare och lämpligare sätt, än hittills skett, inrätta den inhemska vapenfabrikationen, eger den aldram säkraste utvägen, att för farans stund icke behöfva sakna goda, billiga och tidsenliga gevär, hvarmed jag likväl ingalunda vill förneka behöfvat att ofördröjligen, och innan en förbättrad inhemska tillverkning kan hinna iordningställas, uppköpa utländska gevär.

Det är känt, att gevären numera erfördras af konstruktion mycket olika den förut begagnade. Jag inlåter mig icke i något ordande om företrädet hos det ena eller andra slaget af de nyuppfunna förbättrade gevären. Denna fråga veta vi vara af Kongl. Maj:ts öfverlemnad till erfarna och sakkunnige mäns bedömande. Men så mycket är likväl i afseende på alla dessa nya gevärsformer erkänt, att de fordra en betydligt sorgfälligare tillverkning än de gamla gevären, och hvarföre man också, snart sagdt, kan säga, att det är nödvändigt för deras tillverkning använda maskiner, hvilka i allmänhet lemna ett mera ackurat arbete, än som erhålles från människohänderna. Visserligen veta vi, att dessa nya gevär redan i stor skala tillverkas så väl i Liège, som i Birmingham, utan att därför maskiner på någotdera stället blifvit till fullkomlig utsträckning införda, men man måste erinra, att å båda de nämnda ställena existerar redan, sedan sekler tillbaka, en oerhört utvecklade vapentillverkning under form af folknäring, hvilken uti maskinernas införande befarar sin undergång, och dertill har också gevärstillverkningen fortfarit att derstädes till hufvudsaklig del bedrivas för hand. Annorlunda är förhållandet hos oss. Om också man vill medge, att gevärstillverkningen vid Husqvarna varit bedriven till en del som folknäring, har den likväl ej derstädes, såsom sådan, fått utveckling till den grad, att deraf torde behöfva befaras hinder att på bästa sätt kunna ordna en till större utsträckning beräknad inhemska gevärstillverkning.

Det har af en föregående talare blifvit yttrat, att dessa maskinerier för tillverkning af gevär skulle vara mycket dyrbara och kanske ej kunna för en fabrik anskaffas billigare än 500,000 R:dr. Jag vågar dock tro, att häruti ligger något missförstånd, och att de kunna erhållas vida billigare. En nyligen från Amerika återkommen sakkunnig person har nemligen meddelat mig, att Ryssland skall för några år sedan i Amerika inköpt ett fullständigt maskineri för tillverkning af gevär, beräknadt att per år, medelst 10 timmars dagligt arbete af 300 man, leverera 30,000 gevär. Då man afdrar värdet af kraftmaskinerna, axelledningar, m. m., så ansågs att de egentliga maskinerna icke skulle hafva kostat öfver 400,000 R:dr. Men ett dylikt maskineri eller en dylik verkstad, beräknad för 30,000 gevärs årlig tillverkning, blefve tydligen för mycket för en enskild Svensk tillverkare att uppställa. Då man emellertid betänker, att, för åstadkommande af nyssnämnda produktion, fordras åtskilliga exemplar af hvarje maskin, så synes det troligt, att, med ett antal maskiner närmast möjligt motsvarande $\frac{1}{3}$ af det, som tillsändts Ryssland, borde, med biträde af 100 arbetare, kunna produceras 10,000 gevär om året, eller dubbla antalet, i händelse ett sannolikt förestående krig föranledde att med dubbel uppsättning af arbetare drifva tillverkningen både

natt och dag. Om de båda nuvarande gevärsfaktorierna, nemligen Carl Gustafs stads d. v. s. Kronans och Husqvarnas på detta sätt inrättades, så borde de tillsammans bekvämligen tillverka 20,000 gevär årligen, eller 40,000 och deröfver, i fall behovet påkallade större ansträngning, och de derfor å hvardera stället behöfliga maskinerna torde, köpta från Amerika, kunna antagas kosta 130,000 à 200,000 R:dr. Emellertid är det att förmoda, att åtskilligt deraf redan är förberedt och finnes vid Kronans faktori. Tillverkas maskineriet här i landet, erhålles det mycket billigare än nyss är nämndt.

Det är af aldra yttersta vigt för fäderneslandet, ej allenast att kunna försäkra sig om en inhemsk tillverkning, stor nog, och nog kraftig, för att, då behovet påkallar, tillräckligt hastigt kunna åstadkomma behöfligt antal gevär, utan det ligger också stor magt deruppå, att de kunna göras goda och billiga. Att vi i dessa hänseenden komma längst, om vi lita på oss sjelfva och på inhemsk väl ordnad tillverkning, ligger för öppen dag.

De förbättringar, som nu äro gjorda vid handgevären, måtte sannerligen väcka förvåning, men man måste lätt inse, att härigenom endast äro, så att säga, förberedda de vidare förbättringar, som snart måste oafbrutet följa. Det skulle således vara oklokt, om landet, genom inköp utifrån eller genom inhemsk tillverkning, belastade sig med ett för stort förråd af gevär, gjorda äfven efter den nu godkända modellen, men hvilken kanske inom kort får lemna rum för en ännu bättre. Under sådant förhållande bjuder ju omtanken, att verkstäderna så inrättas, att de, genom snabbarbetande maskiners hjälp, kunna skyndsammast förfärdiga nya gevär samt förändra äldre till fullt tidsenlig form; och hvad derjemte gevärens godhet och billighet beträffar, erbjuda de inhemska förhållandena alla erforderliga fördelar. Vi hafva bättre materiel än andra länder och billigare arbete. Att detta senare i Amerika kostat och kostar fyra gånger så mycket, som hos oss, är troligt, och det är lätt inse verkan deraf, då man vet, att gevärets materielkostnad hos oss ej öfverstiger 8 R:dr, samt att maskinerna, med hjälp af 100 arbetare, leverera 10,000 gevär om året.

Man plägar vanligen anse olämpligt, att Staten befattar sig med industriela företag, men att i detta afseende måste ske undantag för vapentillverkningen eller åtminstone för handgevärsfabrikationen, inses lätt af det nu yttrade, och bekräftas af alla andra länders uppfattning af denna sak. Staten måste för anskaffande af gevär till landets försvar ej för mycket trygga sig till den enskilda omtanken. Staten må väl uppmuntra densamma, och bör garantera dess framgång, gerna i högre grad än det förr skett, men likväl på ett sätt, att landet försäkras om behöflig tillgång på vapen till ett pris, som motsvarar nationens anspråk, att dess försvarsåtgärder icke må obehöfligt fördyras.

Så väl med afseende till omändringen af en del af de äldre gevären, som för framtida tillverkning af nya, torde man numera således få anse fullt ändamålsenligt, att Kronans gevärsfabrik erhåller fullständigt maskineri, på det att den nuvarande långsamma, ofullkomligare och kostbara tillverkningen för hand må upphöra. De besparingar, som för närvarande finnas å föregående års anslag till gevär, medge också ej allenast att anskaffa dessa maskinerier, utan skola möjligen äfven

derefter lemna så pass öfverskott, att för detsamma, medelst den nya tillverkningsmetoden, erhålles nära lika stort antal gevär, som man annars, utan användande af maskiner, skulle kunna tillverka för det af gevärsanslagen nu reserverade belopp.

På grund af det nu yttrade, vågar jag slutligen vördsamt föreslå: »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Statens egen gevärstillverkning måtte skyndsamt ändras, så att den må komma att bedrivas medelst maskiner.»

Herr Wallenberg: Vid behandlingen af förevarande fråga inom Utskottet, voro meningarne verkligen så litet delade, att beslutet fattades utan votering. För min del tvekar jag dock, huruvida det kan vara klokt att till $\frac{1}{3}$ nedpruta det af Kongl. Maj:t äskade anslag. Man måste i detta fall göra reda för sig, huruvida vi verkligen behöfva nya gevär. Jag huser i detta afseende ej något tvifvel; nog skulle jag helst se, att mitt fosterland fortfarande finge åtnjuta fredens välsignelser, men den sednare tiden har lemnat varnande exempel, att vi ej kunna säga, att man ännu har tid. Si vis pacem, para bellum. Då man nyligen frågade Belgien, hvarföre detta land rustade, svarades helt lugnt: på det att icke, i händelse ett krig utbröte, någon magt måtte ega den förevändning, att landet vore alldeles försvarslöst. Det låg således ej någon offensiv demonstration i Belgiens rustningar, och på samma sätt kan väl ej någon betrakta såsom en offensiv åtgärd, att vi förskaffa oss några gevär. Man har här ordat om diplomatiska noter och ett yttrande, hvilket H. Exc. Herr Utrikes-statsministern delgifvit Kammaren. Sådana handlingar skola läsas så mycket mellan raderna, att de kunna vid faktiska beslut lemna tillräcklig ledning; men det upprörda tillstånd, i hvilket vår verldsdel för närvarande befinner sig, och under hvilket freden är ställd på ganska kort uppsägning, borde utgöra en tillräcklig maning för oss att ej dröja.

Man har här uttalat såsom ett önskningsmål, att gevärstillverkningen bedrefves inom landet. Ja, hvem önskar icke det; men icke bör man derföre vänta med gevärsanskaffningen, till dess den nödiga kvantiteten kan tillverkas inom landet. Jag tillåter mig i afseende härå citera ett exempel från ett annat område. Fordom utgingo de vanliga öfningsexpeditionerna på tre månader och utgingo på våren samt återvände på hösten. Detta förändrades och de fingo i stället utgå på hösten. Invändningar häremot framställdes, men möttes af svaret: är det så säkert, att fiendens flotta endast utlöper under sommaren. På samma sätt svarar jag nu: är det alldeles säkert, att fienden är så god och väntar anfalla oss, till dess vi hunnit anskaffa nödiga gevär. Alla erkänna, att 50,000 gevär icke på långt när motsvara behofvet och hvarom tvista vi då, Mine Herrar? Jo, antingen vi skola bifalla Utskottets förslag, eller bevilja den summa, hvarmed en Konungens rådgifvare förklarar sig belåten, och hvilken med $\frac{1}{2}$ million öfverstiger Utskottets förslag. Då vi nu alla veta, att denna summa förr eller sednare måste utgå, så rör ju tvisten sig endast angående räntan å denna halva million. Det har här ifrågasatts, huruvida vi under instundande statsregleringsperiod, kunde använda denna $1\frac{1}{2}$ million. Detta är en mycket

anspråkslös fråga; det kan dock kända, att *kunna* förvandlas till *måste*, imperativus i stället för konjunktivus.

Då nu en Konungens rådgifvare yttrat, att det ej är någon tid att förlora, synes det mig vara välbetäckt att bifalla, hvad han begärt, och får jag således, i likhet med Friherre Raab, dock utan antagande af hans motiver, yrka: att Riksdagen måtte, för anskaffning af tidsenliga gevär, ställa till Kongl. Maj:ts nådiga disposition ett extra anslag af 1,500,000 R:dr, deraf 500,000 R:dr under år 1867 och 1,000,000 R:dr under år 1868 att från Riksgälds-kontoret utgå.

Friherre af Ugglas: Efter den långvariga diskussionen kan jag fatta mig mycket kort. Kongl. Maj:t har i sin nådiga Proposition äskat ett anslag af 3 millioner för anskaffande af tidsenliga gevär och föreslagit, att deraf 1 million skulle få användas redan under innevarande år. Derpå svarar Stats-Utskottet med tillstyrkande, att Riksdagen måtte anslå 1 million att utgå under 1868; men, då Kongl. Maj:t ansett nödvändigt att redan under detta år hafva till sitt förfogande en större summa, vill jag åtminstone icke taga på mitt ansvar hvad Utskottet tillstyrkt. Jag skulle gerna vilja öka det belopp, Utskottet föreslagit, och jag skulle i detta afseende vilja gå ganska långt, men jag må bekänna, att jag hyser betänkligheter härför, då jag besinnar den ställning, hvori Statsverket nu befinner sig. Jag har dock föreställt mig, att, om en större summa ställdes till Kongl. Maj:ts disposition redan under detta år, skulle det åsyftade ändamålet till en stor del kunna vinnas. Med den ringa ledning den enskilde representanten haft vid bestämmande af sin åsigt i denna fråga, har det för honom varit en skyldighet att tillse, huru de erforderliga gevären lämpligast skola kunna anskaffas. Jag delar deras åsigt, som önska, att de måtte tillverkas inom landet, och har derföre ansett, att man först borde söka bereda utvägar derför, d. v. s. söka bereda tillgångar för anskaffande af maskiner och annat sådant, som erfordras för gevärstillverkning. Jag vill icke inlåta mig på några sifferuppgifter, men jag tror, att hvar och en skall finna, att redan under detta år ett icke ringa antal gevär skulle kunna dels tillverkas och dels förändras, och att ett större belopp än det, som nu i Riksgälds-kontoret står till Kongl. Maj:ts disposition, skulle kunna med fördel användas under detta år. Om också icke Statens tillgångar för det närvarande medgifva, att vi för detta ändamål anslå större summa än den, Utskottet föreslagit, så böra vi åtminstone i afseende å användandet af denna million lemna Kongl. Maj:t fria händer. Jag får således föreslå, att Riksdagen för anskaffande af tidsenliga gevär må ställa till Kongl. Maj:ts nådiga disposition ett extra anslag af 1,000,000 R:dr, att i mån af behof redan år 1867 från Riksgälds-kontoret utgå.

Genom ett sådant beslut har Kammaren gjort det möjligt för Regeringen att med kraft bedriva denna viktiga fråga redan under innevarande år, och skulle hela det anvisade beloppet icke åtgå under det samma, är ju återstoden besparad till ett annat.

Herr von Koch: Jag har blifvit uppkallad i anledning af det anfall, en värd talare rigtat mot en ledamot af Konungens Råd, hvilken

af sjukdom varit hindrad att inställa sig här i dag, och i sammanhang dermed mot Konstitutions-Utskottet, derföre att det icke gillat en anmärkning mot bemälda Statsråds-ledamot, i enahanda syfte, som den värde talarens anmärkningar. Då det Betänkande, hvori Konstitutions-Utskottet yttrat sig öfver denna anmärkning, i dessa dagar kommer att utdelas i Kamrarne, har jag ansett mig böra i korthet redogöra för Utskottets behandling af nämnda anmärkning. Utskottet ansåg sig icke böra fästa sig vid de lösa uppgifter, Herr Jöns Pährsson gjort, utan infordrade officiela upplysningar, hvarigenom ådagalades, att krigsstyrelsens förfaringssätt varit så berättigadt, att Utskottets alla 20 ledamöter icke funno någon anledning till anmärkning deremot. Jag vill nu icke missbruka Kammarens tid och tålmod, genom att ingå i detaljer angående berörda anmärkningar, men, om den aktade och varma ledamoten vill, då Utskottets Betänkande inkommer till Kammarne, understödja de gjorda anmärkningarne, eger jag då tillfälle att bemöta desamma. Jag har nu endast velat tillkännagifva, att jag icke kunnat gilla Friherre Raabs sätt att gå till väga, eller att klandra en frånvarande Statsråds-ledamots åtgärder.

I afseende å sjelfva saken, vill jag blott lemna några upplysningar ur en officiel handling, som varit tillgänglig för mig, såsom ledamot af Konstitutions-Utskottet. Denna handling är meddelad af Expeditionschefen i Landtförsvars-departementet och upplyser, att för tillverkning af gevär under innevarande år blifvit använd återstoden af det för gevärstillverkning under år 1865 lemnade anslag och af det för år 1866 beviljade anslag, 230,500 R:dr, 55,000 R:dr, af hvilken summa dock en ej obetydlig del användts för inköp af materialier, hvilka ännu ej förarbetats.

Af det öfriga af sistberörda anslag komma 10,000 R:dr att under detta år månadligen användas till gevärsfabrikationen vid Eskilstuna fabriki, der arbetena, tills en ny modell blir af Kongl. Maj:t faststeld, nu bedrifvas i inskränkt skala och afse dels nya gevär eller sammansättning af befintliga gevärskdelar, dels ock sådana delar, som för gevär af ny modell kunna användas. Af de anslag Representationen under de sednaste åren beviljat för fabrikation af gevär funnos den 8 innevarande månad i behåll 175,000 R:dr å 1866 års anslag samt hela 1867 års anslag 425,000 R:dr, eller tillhopa 600,000 R:dr. Om Kamrarne nu bevilja det af Utskottet föreslagna belopp af 1,000,000 R:dr, finnes sålunda en ganska betydlig summa till anskaffande af nya gevär.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, men ber dock få uttrycka min enskilda tanke, att, då vi för det närvarande befinna oss i en vådligare ställning än under förflutna tider, vi böra bevilja åtminstone den summa, som Utskottet föreslagit.

Grefve Hamilton, Henning: Såsom en föregående talare har yttrat, böra vid denna frågas behandling tvänne omständigheter tagas i betraktande, nemligen tiden, inom hvilken gevär kunna behöfvas, samt sättet för deras anskaffande. I afseende å tiden, är det ej möjligt att med någon säkerhet yttra sig. Den talare, hvilken öppnade öfverläggningen i denna fråga, var för en tid sedan så oskuldsfull, att han trodde sig kunna erhålla någon ledning i detta afseende genom att interpellera

Utrikes-statsministern. Att detta var och måste vara en illusion, derom torde vi alla vara ense. Det förhåller sig med dylika officiella tal på samma sätt, som med talen vid riksdagens öppnande, eller att de endast ega någon betydelse, då trängande fara står för dörren. Någon säkerhet kan jag ej vinna hvarken genom Konungens throntal, hvilket är särdeles fredligt, eller hans yttrande till Statsråds-protokollet, i fråga om Fjerde Hudvudtiteln, hvilket låter något mera uppskakande. Ej heller torde man kunna leda sig af andra länders exempel, så vida man ej kan visa, att dessa länder befinna sig i samma ställning, som Sverige. Man har här talat om åtskilliga Tyska småstater, hvilka ledo mycket i följd af 1866 års krig, men den omständighet, att dessa stater voro medlemmar af Tyska förbundet, bragte dem i helt annan ställning, än den, hvori Sverige befinner sig och, som jag hoppas, skall befinna sig. Vill man söka en bestämd ledning för sitt omdöme om det mer eller mindre brådskande i att anskaffa gevär, så bör denna snarare hemtas ur Regeringens egna handlingar samt de åtgärder i afseende å flottan och befästningarne, hvilka dels under sista tiden vidtagits, dels vid innevarande riksdag föreslagits, och jag får då erkänna, att dessa åtgärder icke häntyda på någon trängande fara. Jag betyflar visserligen icke, att den nya organisationen för flottan skall förstärka försvaret — jag förstår det icke, men jag antager det. Om faran stode för dörren, om Regeringen väntade ett anfall, borde man dock tillse, att skärgårdsartilleriet försåges med vapen och dylikt; men de anslag, som dertill äro begärda, antyda ingalunda på någon förestående fara. De för befästningarne äskade medel äro ej större, än under de mest fredliga tider. I afseende på arméen har Kongl. Maj:t erkänt, att dess nuvarande organisation icke är lämplig för krig, men likväl ansett sig kunna uppskjuta densamma ännu ett år, och detta fastän alla veta, huru lång tid åtgår att genomföra en ny organisation. Till och med i det sätt, hvarpå sjelfva gevärsfrågan blifvit behandlad, ligger för mig något betryggande. Hade nemligen Kongl. Maj:t ansett det vara alldeles nödvändigt att genast sätta landet i försvarstillstånd, så skulle Kongl. Maj:t icke hafva låtit 600,000 R:dr ligga odisponerade i Riksgälds-kontoret, utan användt desamma till anskaffande af gevär eller maskiner för gevärstillverkning. Under sådana omständigheter kan jag, utan att tilltro mig kunna bedöma huruvida den politiska horisonten för andra magter synes vådlig, icke anse förhållandena här i landet vara sådana, att de påkalla några utomordentliga åtgärder.

Kongl. Maj:t har nu äskat ett anslag af 3 millioner R:dr för gevärsanskaffande, och då uppstår naturligtvis den fråga, huruvida gevären böra tillverkas inom landet eller inköpas från utlandet. Jag vill visserligen ej bestämma några villkor, som skulle hindra Kongl. Maj:t från att inköpa gevär utifrån, i händelse han så ansåge nödigt, men jag uttalar dock min lifliga förhoppning, att så icke måtte ske. Hade Kongl. Maj:t äskat dessa 3 millioner, under förklarande, att de endast skulle användas till gevärstillverkning inom landet, så skulle jag ögonblickligen varit villig att bevilja detta anslag, men nu, då fråga är om inköp utifrån, gestalta sig förhållandena helt annorlunda. Dels böra vi nemligen, då vi hafva ett större behof af gevär, ej lemna obegagnadt ett tillfälle

att

att så uppdrifva vår gevärstillverkning, att denna ej blott tillfredställer våra egna behof, utan äfven medgifver en export till utlandet, dels böra vi ihågkomma en annan omständighet, hvilken inger betänklighet att bevilja 3 millioner R:dr, under farhåga att dessa komma endast utländningen till godo. Det är Riksdagen väl bekant, att under loppet af många år vår import öfverstigit exporten, samt att den ekonomiska ställningen upprätthållits derigenom, att man exporterat Riksgälds-kontorets obligationer till ett belopp, som motsvarat bristen. Såsom jag hoppas, har nu denna obligations-export för alltid upphört, och det torde då ej vara skäl att bevilja anslag, hvilka endast skulle ytterligare minska våra tillgångar. Denna omständighet jemte Statsverkets tillstånd i allmänhet föranleder mig önska, att förevarande anslag måtte så vidt möjligt är, inskränkas. I afseende å tillräckligheten af det anslag, Stats-Ütskottet föreslagit, har en talare redan antydt, att man uppfunnit ett sätt att ändra våra gamla gevär, äfven de med större kaliber än den föreslagna modellen. Användes nu denna method på de 36,000 gevären af 1854 års modell, som äro utlemnade till arméén, så erhålles ju härigenom ett ganska betydligt antal gevär af ny modell, och då härtill kommer, att Regeringen, när ännu inga åtgärder äro vidtagna för gevärstillverkning inom landet, torde hafva svårt att använda hela det begärda anslaget, vill jag helst biträda Utskottets hemställan.

Grefve af Ugglas: Då diskussionen redan räckt länge, skall jag söka fatta mig mycket kort. Då Utskottet behandlade denna fråga, hade Utskottet att taga i betraktande först och främst det behof af infanterigevär, som Kongl. Maj:t framställt, och möjligheten att fylla detta behof, samt äfven det önskningsmål, flere motionärer framhållit, att tillverkningen af de erforderliga gevären måtte försiggå inom landet. Hvad först angår behofvet af gevär, så ansåg Utskottet, att det af Kongl. Maj:t föreslagna antal borde anskaffas, men Utskottet skiljde sig dock från Kongl. Maj:ts Proposition i det afseende, att, under det Kongl. Maj:t äskade anslag för tillverkning af 50,000 nya gevär, Utskottet ansåg, att behofvet kunde till en del fyllas derigenom, att flera af våra gamla gevär genom förändring gjordes användbara, eller ansåg, att 25,000 nya och 25,000 förändrade gevär borde inom den afsedda tiden anskaffas. I afseende åter å tillverkningen, hade Utskottet att taga i betraktande, huru stort antal gevär kunde tillverkas inom 1868 års slut, och, med hänseende dertill, att ännu icke någon modell fanns fastställd och att det skulle draga ganska lång tid, innan man hann förskaffa sig för tillverkningen nödiga maskiner, kom Utskottet till den åsigt, att ingen tillverkning skulle kunna ske förr än på sensommaren 1868. När man utgick derifrån och antog, att med maskiner skulle kunna tillverkas ett dubbelt så stort antal gevär, som eljest, trodde Utskottet, att tillverkningen inom landet skulle inom 1868 års slut uppgå lägst till 15,000 nya och 25,000 förändrade gevär; Utskottet ansåg nemligen icke klokt, att tillverkningen af maskiner uppdrefs högre än för framtiden kan blifva erforderligt. Det återstod således att anskaffa ytterligare 10,000 gevär, och man kom till det resultat, att de måste anskaffas utifrån. Frågan blef derefter, huru mycket

gevären skulle kosta. Enligt de uppgifter, Utskottet erhållit, skulle kostnaden uppgå till 1,600,000 R:dr. Nu medgifver jag, att i detta belopp icke ingick kostnaden för maskinerna, en kostnad, som var Utskottet obekant, men dervid behöfver man icke fästa något afscende, ty man får då endast draga af denna kostnad på kostnaden för sjelfva gevären, för så vidt maskinerna uppfylla sitt ändamål.

En och annan talare har framställt den anmärkning, att det af Utskottet föreslagna belopp borde åtminstone till någon del ställas till Kongl. Maj:ts disposition äfven under innevarande år. Det är möjligt, att ett större belopp kan under nästa år behöfvas för anskaffande af maskiner, men jag kan dock icke gå så långt som Friherre af Ugglas, hvilken ansett, att hela beloppet borde ställas till Kongl. Maj:ts disposition äfven för år 1867, utan får hos Herr Grefven och Talmannen anhålla om proposition derå, att Riksdagen, för anskaffning af tidsenliga gevär, måtte ställa till Kongl. Maj:ts nådiga disposition ett extra anslag af 1,000,000 R:dr R:mt, att utgå från Riksgälds-kontoret med högst 500,000 R:dr under år 1867 och med återstående beloppet under år 1868.

Friherre Beck-Friis: Grefve af Ugglas har redan beskrifvit Stats-Utskottets sätt att gå tillväga vid lösningen af denna fråga, så att jag har icke mycket att tillägga. Det föreligger oss här att anskaffa 50,000 stycken infanterigevär. Regeringen har häröfver resonnerat på ett mycket enkelt sätt; hvarje gevär kostar 70 R:dr, vi hafva $\frac{1}{2}$ million, vi böra således skaffa oss 3 millioner. Men Utskottet har ansett, att det fanns ett annat sätt att förfara, om man nemligen tog till ledning den erfarenhet, andra länder gifvit oss. Vi hafva genom den nuvarande General-fälttygmästarens förutseende den stora fördelen att ega 28,072 stycken gevär, hvilka för en kostnad af 10 R:dr stycket kunna vid våra enskilda faktorier förändras till den antagna modellen. Äfven om man nedsätter bemålde gevärs antal till 25,000, så är dock $1\frac{1}{2}$ million nedprutad å den af Kongl. Maj:t äskade summan. Det återstår således endast att få ytterligare 25,000 stycken gevär. Efter de upplysningar en ledamot af gevärskomitén lemnat Stats-Utskottet fordras för patenträtten till Remingtons-modellen 54,000 R:dr samt för hvarje gevär af denna modell 70 R:dr R:mt. Om man då af denna modell inköpte 10,000 gevär, hvilket patentinnehafvaren lærer hafva fordrat för patenträttens afstående, så återstode att anskaffa endast 15,000 gevär, och då, på sätt Kongl. Maj:ts Proposition innehåller, 12 å 15,000 skulle kunna tillverkas inom landet äfven utan andra maskiner än de, som redan finnas, antog Utskottet, att 15,000 stycken skulle kunna tillverkas inom landet. Efter den erfarenhet man har om priset å de gevär, som tillverkas vid Eskilstuna, ansåg man, att de kunde erhållas till 40 R:dr stycket, eller att hela kostnaden för dessa 15,000 icke skulle uppgå till högre belopp än 600,000 R:dr. Om man härtill lägger ofvanberäknade dels 700,000 för inköp af nya utländska gevär, dels 250,000 R:dr för ändring af gamla gevär, och dels 54,000 R:dr för patenträtten, erhåller man en summa af 1,1 million, och, om man derifrån drager den i Riksgälds-kontoret inestående summan af 537,000 R:dr till inköp af gevär, kvarstår den af Utskottet föreslagna summan af 1 million R:dr.

Jag tror, att med denna summa skola vi erhålla fullt lika goda vapen, som om vi anslog till ändamålet det af Kongl. Maj:t äskade beloppet, och jag anhåller derföre om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Sprengtporten: I betraktande af den betydliga statsbrist, som uppstått, samt de ringa utsigter, som förefinnas, att Statens inkomster snart skola ökas, finner jag Stats-Utskottet hafva handlat välbetänkt, då det gått försigtigt till väga vid nya anslags beviljande. Denna försigtighet får dock ej sträckas så långt, att det med anslagen afsedda ändamål förfelas; så skulle dock kunna inträffa, i händelse man alltför mycket inskränkte de af Kongl. Maj:t äskade anslag för gevärs anskaffande. Jag tror, att besparingarne med vida större skäl kunna göras på en annan Hufvudtitel, än den Fjerde.

Förutom Utskottets förslag, hafva tvänne andra alternativet här framställts, det ena afseende att ställa till Kongl. Maj:ts disposition en summa af $1\frac{1}{2}$ million R:dr, att utgå med $\frac{1}{3}$ under innevarande och $\frac{2}{3}$ under nästa år, det andra i afseende å summans storlek öfverensstämmande med Utskottets förslag, men åsyftande, att hälften deraf skulle utgå redan under innevarande år. För min del och då jag anser af vigt, att Kongl. Maj:t så snart som möjligt erhåller så stort anslag, att han kan, ej blott införskrifva gevär utifrån, utan äfven uppmuntra den inhemska tillverkningen, hvilken bör uppmuntras, biträder jag det första alternativet, eller Friherre Raabs förslag.

Herr Wærn: Det af Utskottet föreslagna sätt att lösa förevarande viktiga fråga har man här i allmänhet icke gillat, utan framställt olika motförslag. Den talare, som först hade ordet, understödde sitt förslag med en varm motivering, hvori han framlade vår, enligt hans åsigt, farliga politiska belägenhet, samt klandrade de principer, hvilka skulle motverka ett bifall till hans förslag. Dessa principer voro, att man icke genom upptagande af lån borde bereda sig tillgångar till vårt försvars iståndsättande och sålunda beskatta framtiden, utan att vi borde beskatta oss sjelfve för detta ändamål. Att ändamålet är heligt, erkänner jag villigt, men i dessa tider, då på bordet hvilat ett Utskotts Betänkande, utvisande en statsbrist af många millioner, torde det vara skäl, att se sig väl före, och åtminstone ej bevilja större anslag, än som under statsregleringsperioden kunna användas. Vi hafva ju sett, att de sista riksdagarnes gevärsanslag ej blifvit till fullo af Arméförvaltningen disponerade, och troligen skulle samma förhållande inträffa, i händelse man för åren 1867 och 1868 anslog, på sätt Friherre Raab yrkat, en summa af en och en half million R:dr R:mt. Vi hafva ju en behållning å sista riksdagens gevärsanslag af 670,000 R:dr, och vid sådant förhållande torde det ej vara skäl, att nu bevilja större summa, än Utskottet föreslagit. Skulle emellertid en större summa anses erforderlig, så torde dock någon förhöjning i det föreslagna beloppet ej böra ifrågakomma annat än i sammanhang med besluts fattande om vapenskatten. Jag får derföre hemställa, att Första Kammaren bifaller Stats-Utskottets förslag, med förbehållen rätt att, i sammanhang med blifvande beslut om en vapens katt, kunna höja beloppet af det genom

detta beslut till Kongl. Maj:ts disposition, för anskaffande af tidsenliga gevär, ställda anslag.

Herr von Möller: Här har mycket ordats i denna fråga, och jag skall derföre icke länge taga Kammarens tid i anspråk. Jag vill icke inlåta mig på frågan om en vapenskatt och ej heller på frågan, om vapen böra anskaffas inom eller utom landet, hvilket jag anser Regeringen bäst kunna bedöma, men, då jag hört en af Konungens rådgifvare förklara, att Regeringen till anskaffande af vapen anser sig behöfva under innevarande år $\frac{1}{2}$ million R:dr utöfver det belopp, som för ändamålet finnes reserveradt i Riksgälds-kontoret, kan jag icke annat än tillstyrka ett dylikt anslags beviljande, ty enligt min åsigt kan Representationen icke så väl som Regeringen bedöma behöfven. Jag delar en värd talares åsigt, att någon fara icke står för dörren, men deremot kan jag ej instämna med honom deruti, att Regeringen just velat visa, att den icke fruktar störandet af vårt lugn, derigenom att den icke disponerat de för vapeninköp befintliga tillgångarne. Jag gillar, att Regeringen icke använt dem, innan man blifvit ense om modellen; nu hafva vi hört att gevärskomitén förklarat sig för Remingtons-modellen.

Jag instämmer i det af Grefve af Ugglas framställda yrkande, att $\frac{1}{2}$ million måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition redan under innevarande år, och jag tror ej, att vi genom ett sådant beslut skola intrassla våra affärer, såsom Herr Wærn fruktat, ty min öfvertygelse är, att Kongl. Maj:t icke skall låta medlen ligga obegagnade, sedan numera en viss modell för gevär blifvit antagen.

Herr Bennich: En värd talare har sagt, att hufvudfrågan vid detta tillfälle vore den, huruvida vapen skola anskaffas inom landet eller utifrån. Jag är lika varm som någon annan derför, att gevärsfabrikationen likasom hvarje annan för Sverige naturlig näring måtte uppmuntras och omhuldas, men jag tror icke, att, när fråga gäller hvad landets försvar kräfver, hufvudfrågan blir den, om vapen böra hemtas från våra egna verkstäder, eller från utlandets. Efter min uppfattning, blir hufvudfrågan den, om Sverige i närvarande stund behöfver anstränga sig för att anskaffa tidsenliga gevär. I detta hänseende har en annan värd talare yttrat, att några tecken för ett förhanden varande behof icke förefinnas. Exemplet från de Tyska småstaterna, som blifvit öfverraskade af krig, torde icke vara lämpligt på oss, ithy att vårt läge icke är så farligt som deras. Enligt min tanke, och jag tror, att denna tanke ganska allmänt genomgår Svenska folket, är vårt läge ganska betänkligt, och den tid, som är, också så betänklig, att vi böra akta oss för att insöfva oss i säkerhet. Samme talare anmärkte, att några Regeringens åtgärder icke antydde något förhanden varande behof att rusta oss, och han åberopade, att sjöförsvaret och befästningsväsendet syntes gå sin jemna gång, utan att anspråk på större anslag derför blifvit framställda, samt att Regeringen icke använt de tillgångar, som finnas disponibla till inköp af gevär. Jag lemnar derhän, huruvida Regeringens åtgärder i afseende å sjöförsvaret och befästningarne häntydta på ett öfverhängande behof att rusta oss, men jag tror, att Regeringens åtgärd, att vid denna riksdag äska ett anslag af 3 millioner R:dr

för anskaffande af gevär, utgör ett bevis derpå, att Regeringen anser frågan om vårt försvar vara af trängande beskaffenhet, och jag tror äfvenledes, att nedsättandet af en gevärskomit  häntyder härpå. Då denna komité först för 4 dagar sedan afgifvit sitt förslag, tror jag icke, att man med skäl kan förebrå Regeringen f r dröjsmål med anskaffande af gevär af ny modell eller dertill erforderliga maskiner. Efter den öfvertygelse, som är temligen allmänt rådande i hela landet,  r anskaffningen af tidsenliga gevär dagens stora fråga, och jag fruktar, att Representationen skulle åtaga sig ett tungt ansvar, om den afvisade de anspråk, Regeringen gjort i detta afseende. Här har en af Konungens rådgifvare förklarat, att Kongl. Maj:t, i strid mot Dess vid Riksdagens början framlagda förslag, skulle kunna åtnöja sig med en och en half million, eller hälften af hvad Kongl. Maj:t förut äskat. En sådan modifikation af det begärda anslaget m  vittna om trygghet från Regeringens sida, men icke f r den tydas derhän, att Kongl. Maj:t fr ntr dt sin åsigt, att anskaffning af tidsenliga gevär  r en angelägenhet, som icke f r förbises.

Med anledning af hvad Herr W rn yttrat, f r jag nämna, att det icke varit vanligt, eller ansett lämpligt, att Riksdagen sammanblandat frågorna om behof af anslag, och sättet att fylla dessa behof. Jag tror, att hvarje sak bör behandlas för sig, och att, om Staten har behof af vapen, så måste detta behof fyllas. När vi komma till frågan om fyllande af statsbehofven, skall jag med min röst understödja den åsigt, att den närvarande tiden bör draga bördan af så beskaffade uppoffringar som den f r ifrågavarande ändamål, och att vi icke b ra skygga tillbaka för direkt vapenskatt, eller en eller annan indirekt beskattning. Det  r saunt, att den framställning öfver Statsverkets tillgångar och behof, som i dag från Stats-Utskottet inkommit till Kamraren, hänvisar på ett ganska stort behof, som måste fyllas genom utomordentliga åtgärder, men, äfven om detta behof blir en half million R:dr större för ett sådant ändamål, som att skaffa tidsenliga vapen f r vårt försvar, så tror jag dock, att man med god vilja skall finna utvägar f r behofvens fyllande.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Friherre Silfversch ld: Flere af Stats-Utskottets ledamöter och sednast Friherre Beck-Friis hafva så fullständigt redogjort för de skäl, hvilka legat till grund för Utskottets hemställan i denna fråga, att jag ej behöfver ingå i någon utredning deraf. Utskottet antog, att gevärstillverkningen företrädesvis borde försiggå inom landet. Nu har här visats, att i så fall måste nödvändigt maskiner anskaffas, och således måste äfven anslagssumman höjas. Det formenligaste torde då vara, att, på sätt äfven en af Konungens rådgifvare hemställt, bevilja en och en half million R:dr, hvaraf Kongl. Maj:t redan under innevarande år skulle få hos Riksgälds-kontoret lyfta 500,000 R:dr. Vid Kontorets närvarande ställning, kan visserligen detta anses betänkligt, men man b r ihågkomma, att denna halfva million ersättes af Statsverkets inkomster under  r 1868. Huruvida medlen sedan skola anskaffas genom vapen-

skatt, eller på annat sätt, hör ju icke hit. Det är dock ingalunda min mening, att vi skola låta våra efterkommande bära tungan af kostnaderna för vårt försvarsverk; de måste anskaffas genom bevilling å inkomst, eller indirekt beskattning, eller genom bankovinstens användande. Jag instämmer med Herr Wallenberg.

Herr von Ehrenheim: Den fråga, hvilken så ofta återkommit i afton, eller hvad rikets säkerhet fordrar, har äfven ofta och framför allt vid föredragningen af Kongl. Maj:ts Proposition, angående Statsverkets tillstånd och behof, varit föremål för Regeringens synnerliga uppmärksamhet. Om äfven Regeringen trodde sig kunna anse, att någon fara — i detta ords egentliga betydelse — ej stod för dörren, vågade den dock ej antaga, att ställningen icke var betänkligare nu än förut. Ett sådant antagande skulle hafva visat, att Regeringen ej egnat behörig uppmärksamhet, hvarken åt sista årets tilldragelser, eller åt de underrättelser, som nästan dagligen anlände från utlandet. Då uppstod frågan: hvad bör under sådana förhållanden göras för ordnandet af vårt försvarsväsende? Man måste göra något, hvilket både medförde ett snart resultat, och tillika ej kräfde större uppoffringar, än för tillfället oundgängligen erfordrades. Att omorganisera arméen kräfde en alltför lång tid, att ordna vårt fästningsförsvar — oafsedt de stora skiljaktigheter i åsigt, som inom detta fält för närvarande göra sig gällande — skulle hafva fordrat uppoffringar, så ofantliga, att en framställning derom skulle hafva väckt häpnad inom Representationen. Hvad som kunde göras, var att anskaffa tidsenliga gevär, och denna uppoffring ansåg man icke blifva större, än att Representationen med den känsla för fosterlandets försvar, som inom densamma förut gjort sig gällande, skulle vara villig åtaga sig densamma. Man ansåg så mycket lämpligare, att börja med denna del af försvarsverket, enär man trodde sig snart kunna erhålla visshet om, hvilket slag af gevär vore det krigsdugligaste. Kongl. Maj:t begärde nu för ifrågavarande ändamål tre millioner R:dr. Då tillika Kongl. Maj:t ansåg, att gevären borde anskaffas inom möjligaste korta tid, och då den inhemska fabrikationen ej kunde inom så kort tid åstadkomma det erforderliga antalet gevär, nödgades man, huru önskvärdt det än skulle vara, om tillverkningen företrädesvis kunnat bedrivas inom landet, vara betänkt på att inköpa gevären utifrån, och då måste äfven anslaget ställas så, att en del blefve tillgänglig under innevarande, och den andra delen under nästa år. Det har emellertid omisskänneligt visat sig, att Regeringens farhågor icke delats af Representationen, och att denna ansett sig kunna se tiden an. Representationen har fäst sig mera vid ekonomiska konsiderationer, än Regeringen ansett sig kunna göra. Detta är en fråga, som vi ej behöfva tvista om. Hvar och en har att uppgöra den med sig sjelf och sitt eget samvete; huru Regeringen uppgjort den, synes af den Kongl. Propositionen. Då emellertid Stats-Utskottet erkänt behofvet af 50,000 nya gevär, så bör väl under den period, för hvilken statsregleringen nu bestämmer, Regeringen erhålla så stort anslag, att den kan anskaffa, om icke 50,000 gevär, åtminstone ett antal, närmande sig denna summa, och detta utan att deri behöfva inräkna ett antal äldre gevär, som visserligen äro krigsdugliga, men

ej motsvarande nutidens fordringar. Om nu Kammaren antager det af åtskilliga talare framställda förslag, att neurligen ställa till Kongl. Maj:ts disposition 500,000 R:dr under innevarande, och en million R:dr under nästa år, så skulle vinnas åtminstone en del af det resultat, Kongl. Maj:t afsett, och jag hoppas derföre, att Kammaren åtminstone icke måtte bevilja en lägre summa, än Friherre Raab föreslagit.

Herr Ekenman: Efter Statsrådet von Ehrenheims yttrande, skulle jag kunna afstå från ordet, men jag tillåter mig dock, att, med anledning af en ärad talares uttalade åsigt, att man bör bedöma Regeringens politik efter dess åtgärder och icke efter dess enskilde medlemmars yttranden, hemställa, huruvida icke ett undantag bör göras i afseende å Statschefen sjelf, och om icke det yttrande, som H. M. Konungen den 11 sistlidne December afgifvit till Statsråds-protokollet, måste anses utgöra en fingervisning i detta fall. Hans Maj:t yttrar der:

»De sednaste politiska tilldragelserna visa på ett otvetydigt sätt den fara, som hotar de mindre staternas sjelfständighet. Det är en betydelsefull varning för de förenade rikena, hvilka tillsammans räkna endast sex millioner innevånare.»

Sedan Hans Maj:t derefter öfvergått till frågan om arméens organisation, utlåter sig Hans Maj:t sålunda:

»Jag skulle sålunda kunnat uppfylla min kungliga pligt genom att framställa en Proposition till Riksdagen, utarbetad på grund af Landtförsvars-komitéens arbete. Dock i en fråga af denna vikt, på hvars utgång landets politiska väl beror, får ej missförstånd, ej ens olika tankar om sättet finnas mellan konung och folk. Endast genom gemensamma ansträngningar, genom samarbete kan man här försäkra sig om ett godt resultat; och då Mitt, på komitéens arbete grundade förslag till sista Riksdagen hos Rikets Ständer mötte stora betänkligheter; då de sednaste händelserna i Europa otvifvelaktigt upplyst och stadfäst hos fackmännen bestämda öfvertygelser och måhända i någon mån förändrade åsichter, samt tiden från sednaste riksdag till den dag, då Jag för första gången skall helsa en ny Representation, varit alltför kort för en förnyad genomgående granskning af ämnet, så anser Jag icke ännu ögonblicket inne att framlägga ett definitivt organisationsförslag. Till detta beslut har Jag dock efter mycken tvekan kommit, då Landtförsvars-komitéen gått en god väg till målet, och då den nuvarande tiden är så molnhöljd, att hvarje uppskof, äfven af blott ett år, skulle kunna medföra fara. För Mig är dock enstämmighet med Representationen i åsichter så nödvändig, att, för att underlätta dess beredande, Jag vill underkasta Mig ett års uppskof, så mycket mera som Jag tror, att nämnda fara kan väsentligen minskas, om man genast anskaffar den krigsmateriel, som nutiden erfordrar. En sådan är nödig för alla organisationer, och ett uppskjutande häraf medför en påtaglig fara.»

Jag har tagit mig friheten att uppläsa dessa ord, emedan de antyda min ståndpunkt i frågan. Jag har nemligen, i likhet med Friherre af Ugglas, icke ansett mig kunna bära ansvaret för följderna af ett beslut, hvarigenom Kongl. Maj:t förhindrades, att redan under detta år använda den million, Utskottet föreslagit till inköp af gevär. Här har blifvit så mycket taladt, att jag icke längre vill upptaga Kammar-

rens tid, utan inskränker jag mig till att anhålla om bifall till Friherre Raabs yrkande.

Ropen på proposition förnyades.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den siste värde talaren ansåg sig böra tillstyrka bifall till Friherre Raabs förslag, och till denna öfvertygelse hemtade han anledning af det yttrande, som den näst föregående talaren hade. På mig gjorde detta yttrande ett motsatt intryck, och den, som blifvit lugnad genom de upplysningar, bemälde talare lemnade, lyckönskar jag.

Här har blifvit yrkadt, att redan för detta år skulle till Kongl. Maj:ts disposition ställas $\frac{1}{2}$ million R:dr utöfver det belopp, som redan finnes disponibelt för inköp af infanterigevär, men jag tror mig kunna visa, att, om Kongl. Maj:t skulle vilja vidtaga den åtgärden, att under detta år skaffa gevär utifrån, medel dertill icke saknas. Kongl. Maj:t eger nemligen, enligt grundlagens stadgande, rätt att lyfta en del af mindre kreditivet, hvilket vid förra riksdagen bestämdes till 1,500,000 R:dr, och väl icke kommer att nu nedsättas. Ifall den politiska horisonten skulle blifva molnhöjld, lemnar således lilla kreditivet en betydligt större tillgång än den $\frac{1}{2}$ million, som här blifvit ifrågasatt. Med afseende häruppå vill det synas mig mindre behöfligt, att nu lemna ett stort anslag, att på en gång användas till anskaffande af gevär. Derigenom lär icke heller någon inhemsk industri i denna väg kunna framkallas, ty en sådan uppstår icke, såvida ej dess idkare kunna fortfarande påräkna afsättning.

Då tiden är långt framskriden, vill jag icke längre uppehålla Kamraren, utan anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Man har här föreslagit att anslå $\frac{1}{2}$ million för detta, och lika mycket för nästa år. Jag får då fästa uppmärksamheten på vigten att i detta fall bestämma sig för någon viss plan, och då nu Regeringen förklarar sig belåten med $\frac{1}{2}$ million, så har ju Regeringen derigenom iklädt sig ansvaret för ett sådant anslags tillräcklighet, hvadan det är skäl att bevilja detsamma. Att vid ett sådant anslags användande fästa några minutiösa föreskrifter, torde ingalunda vara lämpligt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Friherre Raab, Adam Christian: Då åtskillige ledamöter instämt i mitt yrkande, men ansett motiveringen till detsamma vara öfverflödig, så, och då ej heller jag anser densamma vara för ändamålets ernående nödvändig, afstår jag från densamma.

En värd talare har här hänvisat till det s. k. lilla kreditivet såsom en tillgång. Till svar härå får jag endast erinra om Regeringsformens 63 §:s föreskrift, att detta kreditiv endast får anvisas »för oförutsedda händelser»; och hemställer jag, om det är »en oförutsedd händelse», som utgjort föremål för Kongl. Maj:ts Proposition och dagens öfverläggning. Jag får tacka en föregående talare, för det han behagat tillerkänna mig en särdeles stor oskuldsfullhet, hvilken skulle hafva visat sig deri, att jag ej förstått det diplomatiska språket, ett språk, å hvilket han, som

sjelf tillhört diplomaternes leder, vill tillämpa Talleyrands sats, att meniskan fått språket för att dölja sina tankar. Jag beklagar att ej kunna gifva honom samma kompliment tillbaka. Då han vill söka inbilla oss att för närvarande någon fara för fosterlandet ej förefinnes, är han verkligen ingalunda oskuldssfull. I sammanhang härmed får jag crinra om en annan omständighet. Man talar här om 50,000 gevär, såsom vore detta en slutsumma. 50,000 gevär äro blott en början, och vida mera behöfves i framtiden, om vår armés organisation skall fullständigt genomföras.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Friherre Bildt: Af aktning för Kammarens otålighet skall jag fatta mig kort. För min del tror jag, att Kammaren gjorde klokast, om den bifölle hvad Regeringen begärt. 50,000 gevär äro, såsom den siste talaren anmärkt, endast den första uppsättningen, och ju förr denna uppsättning erhålles, ju tryggare är vår sjelfständighet. Stats-Utskottets beräkningar innebära icke för mig någon säkerhet; Utskottet säger, att gevär böra tillverkas inom landet, och att våra gamla gevär kunna med fördel förändras. Icke är väl Utskottet någon gevärskomité. Det torde vara vida bättre att öfverlemnna dylika frågor till Kongl. Maj:ts bepröfvande, än att, i förtroende till ett ansvarsfritt Stats-Utskott, med frångående af Kongl. Maj:ts förslag, fatta ett beslut, som innebär nedsättning i det äskade anslaget och tillika kastar en uppmuntrande fras till våra enskilda gevärsfaktorier. Då det emellertid icke torde vara någon förhoppning om bifall till Kongl. Maj:ts förslag, ansluter jag mig till Friherre Raabs yrkande, att $\frac{1}{2}$ million R:dr ställes till Kongl. Maj:ts förfogande under innevarande, och 1 million under nästa år; jag gör det så mycket heldre, som Regeringens medlemmar nu förklarar sig belätne med dessa summor, och Representationen sålunda ej får bära det moraliska ansvaret för deras tillräcklighet.

Friherre Sprengtporten: Jag har begärt ordet, icke för att yttra mig i saken, utan endast för att bestrida det af Herr Wærn framställda yrkande. Jag behöfver härför endast åberopa 62 § Regeringsformen, som lyder sålunda: »Sedan Statsverkets behof blifvit af Riksdagen pröfvade, ankommer det på Riksdagen, att en deremot svarande bevillning sig åtaga, samt att tillika fastställa, huru särskilda summor deraf skola till särskilda ändamål användas, och dessa summor under bestämda Hufvudtitlar uti Riksstaten anslå.»

Jag har icke något vidare att tillägga, utan instämmer i det af Herr Wallenberg framställda yrkande.

Starka rop på proposition hördes ånyo.

Herr Wærn: Jag afstår från det af mig framställda yrkande och anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Bennich: Sedan nu Friherre Raab återtagit motiveringen till det af honom framställda yrkande, får jag instämna uti detsamma.

Herr Ekenman: Äfven jag förenar mig i det af Friherre Raab framställda yrkande, sedan derifrån utgått motiveringen, hvilken jag ej till fullo kunde gilla.

Herr von Möller: Jag får återtaga det af mig framställda yrkande, och anhåller om bifall till Friherre Raabs.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan oförändrad; dels af Herr Ekman, bifall till densamma med ett så lydande tillägg: »att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Statens egen gevärstillverkning måtte skyndsamt ändras att ske, mest möjligt, medelst maskiner»; af Herr Wallenberg, med hvilken Friherre Raab och de ledamöter, som förut biträdt ett af honom vid öfverläggningens början framställt förslag, slutligen sig förenat: att Kammaren för sin del måtte besluta, det Riksdagen skulle, för anskaffning af tidsenliga gevär, ställa till Kongl. Maj:ts nådiga disposition ett extra anslag af 1,500,000 R:dr, att från Riksgälds-kontoret utgå med 500,000 R:dr under år 1867 och 1,000,000 R:dr under år 1868; utaf Friherre af Ugglas: att Kammaren måtte fatta det beslut, att Riksdagen, för anskaffande af tidsenliga gevär, skulle ställa till Kongl. Maj:ts nådiga disposition ett extra anslag af 1,000,000 R:dr, att, i mån af behof, redan år 1867 från Riksgälds-kontoret utgå; samt slutligen utaf Grefve af Ugglas: det Kammaren måtte besluta, att Riksdagen, för anskaffning af tidsenliga gevär, skulle ställa till Kongl. Maj:ts nådiga disposition ett extra anslag af 1,000,000 R:dr, att från Riksgälds-kontoret utgå med högst 500,000 R:dr under år 1867 och med återstående beloppet under år 1868.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställan, hvarvid svarades många nej, blandade med ja; sedermera proposition på bifall till samma hemställan med det af Herr Ekman föreslagna tillägg, hvartill svarades nej; vidare proposition på antagande af Herr Wallenbergs förslag, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; ytterligare proposition å bifall till Friherre af Ugglas' yrkande, hvarvid svarades många nej jemte några ja; och slutligen proposition på antagande af Grefve af Ugglas förslag, hvilken proposition likaledes med många nej och några ja besvarades; hvarefter och sedan proposition på bifall till Herr Wallenbergs förslag förnyats samt med talrika och starka ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Sedan votering begärts samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, det Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle intagas i kontra-propositionen vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att bifall till Utskottets hemställan skulle utgöra kontra-propositionen, och, då dertill svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

»Den som vill, att Kammaren, med anledning af Stats-Utskottets hemställan i momentet a af 35:te punkten i Utlåtandet N:o 36, må för sin del besluta, att Riksdagen för anskaffning af tidsenliga gevär skall ställa till Kongl. Maj:ts nådiga disposition ett extra anslag af 1,500,000 R:dr, att från Riksgälds-kontoret utgå med 500,000 R:dr under år 1867 och 1,000,000 R:dr under år 1868, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifaller Kammaren Stats-Utskottets ifrågavarande hemställan.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befanns vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—60;

Nej—31.

Den vidare föredragningen af Utlåtandet blef härefter uppskjuten till nästa sammanträde.

Kammaren åtskiljdes kl. 11 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Onsdagen den 27 Mars 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollen för den 7:de dennes och den 9 dennes f. m.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 26 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 55, i anledning af väckt motion, om anvisande af förslagsanslag till bestridande af kostnaderna för sådana urtima landsting, som erfordras för val af riksdagsman i Första Kammaren;